

ปัญหาและมาตรการในการพัฒนาองค์กรประชาสังคมท้องถิ่น : กรณีศึกษา

กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ของจังหวัดตราด

PROBLEMS AND MEASURES IN LOCAL CIVIL SOCIETY ORGANIZATION

DEVELOPMENT : A CASE STUDY OF VERACITY SAVING GROUP

IN TRAT PROVINCE

ภาคนิพนธ์

ของ

นัยนา เมฆะทัต

ลิขสิทธิ์ © ๒๕๕๘ โดย มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

ธันวาคม ๒๕๕๘

ปัญหาและมาตรการในการพัฒนาองค์กรประชาสังคมท้องถิ่น : กรณีศึกษา

กลุ่มตั้งจะสะสมทรัพย์ของจังหวัดตราด

PROBLEMS AND MEASURES IN LOCAL CIVIL SOCIETY ORGANIZATION

DEVELOPMENT : A CASE STUDY OF VERACITY SAVING GROUP

IN TRAT PROVINCE

ภาคนิพนธ์

ของ

นัยนา เมฆะทัต

เสนอต่อมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร

ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการปกครองท้องถิ่น

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

ธันวาคม 2558

ใบรับรองภาคินิพนธ์

เรื่อง

ปัญหาและมาตรการในการพัฒนาองค์กรประชาสังคมท้องถิ่น : กรณีศึกษา

กลุ่มตั้งจะสะสมทรัพย์ของจังหวัดตราด

Problems and Measures in Local Civil Society Organization Development : A Case Study of Veracity Saving Group in Trat Province

นัยนา เมฆะทัต

คณะกรรมการสอบภาคินิพนธ์

..... ประธานสอบภาคินิพนธ์

(รองศาสตราจารย์ ดร.ชัยยนต์ ประดิษฐศิลป์)

..... ประธานที่ปรึกษาภาคินิพนธ์

(ดร.เชษฐวัฒน์ อรุณ)

..... กรรมการที่ปรึกษาภาคินิพนธ์

(รองศาสตราจารย์ ดร.ชัยยนต์ ประดิษฐศิลป์)

..... กรรมการสอบภาคินิพนธ์

(ดร.นักรบ เถียรอำ)

ได้รับอนุมัติจากมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณีให้นับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร

ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการปกครองท้องถิ่น

..... คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

(รองศาสตราจารย์พอพันธ์ สุทธิวัฒน์)

วันที่...2... เดือน...ธันวาคม... พ.ศ. 2558

นัยนา เมฆะทัด. (2558). ปัญหาและมาตรการในการพัฒนาองค์กรประชาสังคมท้องถิ่น : กรณีศึกษา
กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ของจังหวัดตราด. ภาคนิพนธ์ ปร.ม. (การปกครองท้องถิ่น).
จันทบุรี : มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี.

คณะกรรมการที่ปรึกษาภาคนิพนธ์

เชษฐณรงค์ อรชุน ปร.ค. (วัฒนธรรมศาสตร์)

ประธานกรรมการ

รองศาสตราจารย์ชัยยนต์ ประดิษฐ์ศิลป์ ปร.ค. (รัฐศาสตร์)

กรรมการ

บทคัดย่อ

การศึกษาเรื่องปัญหาและมาตรการในการพัฒนาองค์กรประชาสังคมท้องถิ่น : กรณีศึกษา
กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ของจังหวัดตราด มีวัตถุประสงค์ในการศึกษา เพื่อให้ทราบถึงปัญหา สาเหตุ
และมาตรการในการดำเนินงานของกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ของจังหวัดตราด การศึกษาครั้งนี้
ใช้การวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Method) ระหว่างวิธีวิจัยเชิงปริมาณและวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้
การสำรวจกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ จำนวน 167 กลุ่ม และใช้การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก ผลการศึกษา
พบว่าปัญหาหลักที่เกิดขึ้นกับกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ในปัจจุบัน ได้แก่ ปัญหาสมาชิกอยู่ในภาวะหนี้สิน
ลักษณะแบบอยู่ในวงจรหนี้ ปัญหาที่กลุ่มไม่สามารถจัดสรรสวัสดิการให้ครอบคลุมแก่สมาชิกกลุ่มได้
ปัญหาการทำงานของกรรมการกลุ่มไม่ได้เน้นการทำงานในแนวราบ แบบมีส่วนร่วม สาเหตุของปัญหา
ดังกล่าวเกิดจากพฤติกรรมของสมาชิกกลุ่มที่มีลักษณะแบบบริโภคนิยมมากขึ้น ขาดประสิทธิภาพ
ในการเพิ่มรายได้ของกลุ่ม เกิดจากกรรมการกลุ่มมุ่งทำงานให้กับญาติพี่น้อง พรรคพวกเป็นสำคัญ
ส่วนมาตรการในการพัฒนากลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ที่สำคัญก็คือ ส่งเสริมให้สมาชิกกลุ่มดำรงชีวิต
ตามวิถีชีวิตแบบพอเพียง เพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานเชิงธุรกิจมากขึ้น และการส่งเสริมสนับสนุน
การมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่ม

คำสำคัญ : องค์กรประชาสังคมท้องถิ่น การพัฒนา

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

Naiyana Mekwathat. (2015). **Problems and Measures in Local Civil Society Organization Development : A Case Study of Veracity Saving Group in Trat Province.** Independent Study. M.P.A. (Local Government). Chanthaburi : Rambhai Barni Rajabhat University.

Advisory Committee

Chetnarat Orachun Ph.D. (Cultural Science) Chairman

Associate Professor Chaiyon Praditsil Ph.D.(Political Science) Member

Abstract

The research entitled “Problems and Measures in Local Civil Society Organization Development: a Case Study of Veracity Saving Group in Trat Province” aimed to study and find the problems, causes, and measures in the work operation of Trat Veracity Saving Group. The mixed method of research methodology of the quantitative and qualitative research were employed in this study. The survey and in-depth interview with the 167 veracity saving groups was used to collect the research data. The findings identified that the current major problem of the veracity saving group was members’ debts. The next problem was the fringe benefit was not sufficiently provided for each member. Another problem was the group committee did not cooperatively work based on the participatory work operation. The causes were each member’s consumption behavior reflecting their social consumerism. The individual members did not effectively increase their own income resulting from the group committee focusing on supporting their own family members and partisans. The measures to develop the veracity saving group were to promote the self-sufficiency way of life to each member, efficiently raise commercial work operation, and reinforce more participation from each member.

Keyword : Local Civil Society Organization, Development

กิตติกรรมประกาศ

ภาคนิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จสมบูรณ์ด้วยดี โดยได้รับความอนุเคราะห์และความช่วยเหลืออย่างดียิ่งจาก รองศาสตราจารย์ ดร.ชัยนต์ ประดิษฐ์ศิลป์ ที่ให้เกียรติเป็นประธานที่ปรึกษาภาคนิพนธ์ และประธานสอบภาคนิพนธ์ ดร.เชษฐณรงค์ อรชุน ที่ให้เกียรติเป็นกรรมการที่ปรึกษาภาคนิพนธ์ และ ดร.นักรบ เกียรติอำ กรรมการสอบภาคนิพนธ์ กรุณาให้คำปรึกษา ตรวจสอบ แก้ไขและข้อบกพร่องต่าง ๆ ผู้วิจัยซาบซึ้งในความกรุณาเป็นอย่างยิ่ง จึงขอขอบพระคุณอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้

ขอขอบพระคุณคณาจารย์ผู้สอนในโครงการรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิตทุกท่าน ที่ได้ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ ให้แนวทางซึ่งเป็นประโยชน์ในการศึกษาและการปฏิบัติงาน ซึ่งผู้ศึกษาจะได้นำไปใช้ประโยชน์ต่อชุมชน สังคมและประเทศชาติต่อไป และขอขอบพระคุณผู้ให้การสนับสนุน จนทำให้การวิจัยในครั้งนี้สำเร็จด้วยดี ขอกราบนมัสการ พระอาจารย์สุบิน ปณีโต ที่อนุญาตให้ผู้วิจัย เข้าเก็บข้อมูลในกลุ่มสาระสมทรัพย์ของจังหวัดตราด ในการทำวิจัยครั้งนี้

ขอขอบพระคุณคณะกรรมการ สมาชิก กลุ่มสาระสมทรัพย์ของจังหวัดตราดที่ให้ข้อมูลในการจัดทำบริบทและข้อมูลต่าง ๆ ในการศึกษาวิจัย และขอกราบขอบพระคุณบุคลากรที่ให้การอบรมเลี้ยงดูและให้โอกาสในการศึกษา คุณค่าและประโยชน์อันพึงมีจากภาคนิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยขอมอบเป็นกตัญญูกตเวทิตาแด่ บิดา มารดา ครู อาจารย์ และผู้มีพระคุณทุกท่าน

นัยนา เมฆะทัต

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

สารบัญ

บทที่		หน้า
1	บทนำ.....	1
	ความเป็นมา.....	1
	วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	4
	ประโยชน์ของการวิจัย.....	5
	ขอบเขตของการวิจัย.....	5
	นิยามศัพท์เฉพาะ.....	6
	กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	8
	สมมุติฐานในการวิจัย.....	8
2	แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	9
	ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษา.....	9
	ความหมายของผู้นำ.....	9
	ความหมายของภาวะผู้นำ.....	10
	ความหมายของภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์.....	12
	องค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์.....	13
	บทบาทของภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์.....	18
	คุณลักษณะของผู้นำเชิงกลยุทธ์.....	21
	แนวคิดภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์.....	23
	ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ตามแนวคิดของเดส และมิลเลอร์ (Dess and Miller)....	23
	ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ตามแนวคิดของนาฮาเวนไดร์ และมาเล็กซาเดห์ (Nahavandi and Malekzadeh).....	23
	ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ตามแนวคิดของไอร์แลน และฮิตท์ (Ireland and Hitt)..	23
	ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ตามแนวคิดของเอเดิร์ (Adair).....	24
	ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ตามแนวคิดของคูบริน (DuBrin).....	25
	นโยบายการจัดการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดจันทบุรี ระยอง และตราด.....	32

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
2 (ต่อ)	
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	34
งานวิจัยต่างประเทศ.....	34
งานวิจัยในประเทศ.....	35
3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	38
การกำหนดประชากรและการเลือกกลุ่มตัวอย่าง.....	38
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	39
การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	40
การวิเคราะห์ข้อมูล.....	40
สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล.....	41
4 การวิเคราะห์ข้อมูล.....	42
สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล.....	42
การเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	42
ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	43
5 สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	56
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	56
วิธีดำเนินการวิจัย.....	56
สรุปผลการวิจัย.....	58
อภิปรายผล.....	58
ข้อเสนอแนะ.....	61
บรรณานุกรม.....	62

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
ภาคผนวก.....	66
ภาคผนวก ก รายนามผู้ทรงคุณวุฒิ.....	67
ภาคผนวก ข หนังสือขอความร่วมมือในการทำวิจัย.....	69
ภาคผนวก ค แบบสอบถามเพื่อการวิจัย.....	77
ภาคผนวก ง ค่าดัชนีความสอดคล้องของแบบสอบถาม.....	84
ภาคผนวก จ ค่าอำนาจจำแนกและค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม.....	90
ประวัติย่อผู้วิจัย.....	93

สารบัญตาราง

ตาราง	หน้า
1 จำนวนประชากรและกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามขนาดของสถานศึกษา.....	38
2 จำนวน และร้อยละบทบาทภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดเทศบาล ในจังหวัดจันทบุรี ระยอง และตราด จำแนกตามประสบการณ์ และขนาดของสถานศึกษา.....	43
3 ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน อันดับที่ และระดับบทบาทภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดเทศบาลในจังหวัดจันทบุรี ระยอง และตราด โดยรวมและรายด้าน.....	44
4 ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน อันดับที่ และระดับบทบาทภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดเทศบาลในจังหวัดจันทบุรี ระยอง และตราด ด้านผู้นำที่มีความคิดความเข้าใจระดับสูง โดยรวมและจำแนกเป็นรายข้อ.....	45
5 ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน อันดับที่ และระดับบทบาทภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดเทศบาลในจังหวัดจันทบุรี ระยอง และตราด ด้านความสามารถในการนำปัจจัยนำเข้าต่าง ๆ มากำหนดกลยุทธ์ โดยรวมและจำแนกเป็นรายข้อ.....	46
6 ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน อันดับที่ และระดับบทบาทภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดเทศบาลในจังหวัดจันทบุรี ระยอง และตราด ด้านการมีความคาดหวังและการสร้างโอกาสสำหรับอนาคต โดยรวมและจำแนกเป็นรายข้อ.....	47
7 ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน อันดับที่ และระดับบทบาทภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดเทศบาลในจังหวัดจันทบุรี ระยอง และตราด ด้านวิธีการคิดเชิงปฎิวัติ โดยรวมและจำแนกเป็นรายข้อ.....	48
8 ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน อันดับที่ และระดับบทบาทภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดเทศบาลในจังหวัดจันทบุรี ระยอง และตราด ด้านการกำหนดวิสัยทัศน์ โดยรวม และจำแนกเป็นรายข้อ.....	50
9 ผลการเปรียบเทียบบทบาทภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดเทศบาลในจังหวัดจันทบุรี ระยอง และตราด โดยรวมและรายด้าน จำแนกตามประสบการณ์ในการปฏิบัติงาน	51

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตาราง	หน้า
10 ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนบทบาทภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหาร สถานศึกษา สังกัดเทศบาลในจังหวัดจันทบุรี ระยอง และตราด จำแนกตาม ขนาดของสถานศึกษา.....	52
11 ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบรายคู่ บทบาทภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหาร สถานศึกษา สังกัดเทศบาลในจังหวัดจันทบุรี ระยอง และตราด จำแนกตาม ขนาดของสถานศึกษา โดยรวม.....	53
12 ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบรายคู่ บทบาทภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหาร สถานศึกษา สังกัดเทศบาลในจังหวัดจันทบุรี ระยอง และตราด จำแนกตาม ขนาดของสถานศึกษา ด้านวิธีการคิดเชิงปฏิบัติ.....	54
13 ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบรายคู่ บทบาทภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหาร สถานศึกษา สังกัดเทศบาลในจังหวัดจันทบุรี ระยอง และตราด จำแนกตาม ขนาดของสถานศึกษา ด้านการกำหนดวิสัยทัศน์.....	55
14 ผลการหาค่าดัชนีความสอดคล้องของแบบสอบถามบทบาทภาวะผู้นำ เชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดเทศบาลในจังหวัดจันทบุรี ระยอง และตราด.....	85
15 ค่าอำนาจจำแนกรายข้อและค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามบทบาทภาวะผู้นำ เชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดเทศบาลในจังหวัดจันทบุรี ระยอง และตราด.....	91

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมา

จากกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ของจังหวัดตราด 2 กลุ่มในปี 2533 จนถึงปัจจุบันนี้ ได้ขยายออกไปถึง 167 กลุ่ม มีจำนวนสมาชิก 62,542 คน มีงบประมาณหมุนเวียนรวมกว่า 1,097,416,703 บาท ทำให้สมาชิกกลุ่มเกือบทั้งจังหวัด มีคุณภาพชีวิตดีขึ้น มีแหล่งเงินทุน มีเงินสะสมของตนเองเพิ่มขึ้นทุกเดือน มีเงินปันผลในอัตราสูงกว่าดอกเบี้ยธนาคาร และยังมีสวัสดิการคุ้มครองตัวเอง นี่คือการหวังของพระสุบิน ปณิ โด ผู้ก่อตั้งกลุ่มสัจจะออมทรัพย์ในจังหวัดตราด เพราะเล็งเห็นว่า ความยากจนเป็นบ่อเกิดของปัญหานานาชนิด หากชาวบ้านยังยากจนอยู่ จะเทศน์ให้เป็นคนดีเพียงใดก็ไม่สำเร็จ ท่านจึงแปรค่าเทศนาจากนามธรรมสู่รูปธรรม โดยให้คนในชุมชนระดมเงินออมคนละ 10 บาท 20 บาท เพื่อนำมาปล่อยกู้ช่วยเหลือกันเองในกลุ่มอย่างมีวินัย เพราะที่ผ่านมาสถาบันการเงินล้วนแต่ดึงเงินออมจากชาวบ้านจากชนบท เพื่อนำไปปล่อยกู้ให้คนเมือง และภาคธุรกิจทำกำไรเฉพาะตน โดยที่คนยากจนในภาคชนบทมิได้มีส่วนร่วมในกำไรนั้น ๆ มิหนำซ้ำการจะเข้าถึงเพื่อไปใช้ประโยชน์จากเงินของตนเองในสถาบันเหล่านี้กลับเป็นไปได้ยาก ยิ่งใช้ยิ่งจน ยิ่งกู้ยิ่งล้มละลาย (ชัชยนต์ ประดิษฐ์ศิลป์. 2553 : 15)

ศักยภาพและบทบาทของกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ของจังหวัดตราด เป็นการเล็งเห็นปัญหาหนี้สินที่เป็นปัญหาหลักของชาวบ้านเป็นผลให้พระสุบิน ปณิ โด ต้องการแก้ไขปัญหาโดยการรวมกลุ่มของชาวบ้านในการแก้ไขปัญหาเพราะท่านเห็นว่าการแก้ไขปัญหาในเรื่องของความยากจน หากแก้ไขด้วยการกู้เงินคนอื่นมากก็จะทำให้มีหนี้สินมากขึ้นไปอีก เพราะที่ผ่านมานั้นชาวบ้านมักแก้ปัญหาด้วยการกู้ยืมเงินมาลงทุน โดยพระอาจารย์สุบินเห็นว่าชาวบ้านในชุมชนมีความไม่มั่นคงเนื่องจากชาวบ้านตกเป็นหนี้สิน และที่สำคัญชาวบ้านยังต่างคนต่างอยู่ยังไม่ได้มีการรวมกลุ่มกันเพื่อแก้ไขปัญหา ดังนั้นการรวมกลุ่มเพื่อช่วยกันแก้ปัญหาในเรื่องดังกล่าวโดยไม่จำเป็นต้องพึ่งพาหน่วยงานภายนอกจึงเป็นเรื่องสำคัญ (ชัชยนต์ ประดิษฐ์ศิลป์. 2553 : 15)

พัฒนาการของกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ของจังหวัดตราด สามารถแบ่งตามระยะเวลา 3 ช่วงได้แก่ (กมลพรรณ พรศรีรัตนรักษ์. สัมภาษณ์. 2556)

1. ช่วงแรกที่มีการก่อตั้งกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ของจังหวัดตราด ปี 2533 - 2540 เป็นช่วงแรกที่พระสุบิน ปณิ โด ได้ริเริ่มโครงการสัจจะสะสมทรัพย์ เมื่อ ปี 2533 ที่มีความคิดเพื่อพัฒนาคุณธรรมครบวงจรชีวิต ชาวบ้าน ชุมชน มีความเข้มแข็ง สามารถพึ่งพาตนเองได้ทั้งในด้านทุน และในด้านสุขภาพจิตใจ โดยการนำหลักธรรมมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินงานของกลุ่ม

จึงเป็นจุดเริ่มต้นของการจัดตั้งกลุ่มเกิดจากชุมชนที่มีฐานะยากที่ค่อนข้างลำบาก คนที่มีการศึกษาก็ไม่ค่อยจะกลับบ้านเกิด ทำให้ฐานะยากมีแต่คนแก่ คนที่เฒ่า คนที่ไม่มีโอกาสได้ศึกษา แล้วก็ทิ้งให้อยู่ในชุมชนจนกลายเป็นภาระ ทำให้ชุมชนพัฒนาได้ยาก เพราะทุนความรู้ก็ไม่ค่อยมี แล้ววิธีการจัดการบริหารก็ไม่ค่อยเป็น ชุมชนรวมตัวกันไม่ติด คนชุมชนนั้นก็ต้องไปหาแหล่งทุนจากนายทุนต่าง ๆ ดอกเบี้ยก็แพง บางก็ถูกยึดที่ที่ทำมาหากินหรือบางคนก็ถูกยึดบ้าน จนกลายเป็นคนเร่รอน ไม่มีที่ทำกินเป็นหลักแหล่ง บางคนไปสร้างตัวในสลัมก็เกิดปัญหาเกี่ยวกับยาเสพติด เมื่อสังคมพึ่งพากันไม่ได้ ก็กลายเป็นคนตัวใครตัวมัน จึงเป็นจุดเริ่มต้นที่ พระสุบิน ปณีโต เข้ามาให้พวกเขาบ้านได้รวมตัวกันช่วยเหลือซึ่งกันและกันให้เกิดเป็นเงินทุน รู้จักใช้จ่ายอย่างประหยัด มีการออมร่วมกัน เกิดเป็นกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ แต่ก็ยังมีปัญหาล้มรุกคลุกคลานกันอยู่ เนื่องจากกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์บางกลุ่มยังไม่เข้าใจ และคนในพื้นที่ยังไม่ยอมรับ ดังนั้นจึงทำให้พระสุบิน ปณีโต ต้องเข้าพื้นที่ประสานความเข้าใจกับพวกเขาบ้านโดยใช้หลักธรรมมาเป็นตัวขับเคลื่อน จึงต้องใช้ระยะเวลาจนทำให้ชาวบ้านเข้าใจและมีสมาชิกกลุ่มเพิ่มขึ้น และสมาชิกก็มีส่วนร่วมในการจัดตั้งคณะกรรมการเพื่อทำงานในกลุ่มสัจจะสะสม โดยพระสุบิน ปณีโต จะเข้ามาให้คำปรึกษา และสอนคณะกรรมการ ได้เรียนรู้ในระบบบัญชีต่าง ๆ ซึ่งท่านดูแลอย่างใกล้ชิด เมื่อมีปัญหาที่สามารถให้ข้อแก้ไขได้ตลอด แต่ปัญหาของกลุ่มก็มีได้หยุดเพียงการทำงานของคณะกรรมการเท่านั้น แต่เป็นการไว้เนื้อเชื่อใจกันระหว่างสมาชิกกับคณะกรรมการกลุ่มๆ เนื่องจากเดิมชาวบ้านบางกลุ่มได้มีความขัดแย้งกันอยู่บ้างแล้ว จึงทำให้การทำงานของคณะกรรมการที่ไม่โปร่งใส เป็นอย่างไรว่า “เงิน ทอง ไม่เข้าใคร ออกใคร” เมื่อมีโอกาสก็จะทุจริตกัน จนเงินออมที่สมาชิกกลุ่มได้ออมไว้ได้มีการสูญหาย ไม่สามารถปล่อยเงินกู้ให้แก่สมาชิกได้ จนทำให้กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ของจังหวัดตราดบางกลุ่มล้ม แต่ด้วยความดูแลของพระสุบิน ปณีโต พยายามประคับประคอง บางกลุ่มก็สามารถดำเนินการได้ ส่วนที่ไม่สามารถประคับประคองได้ก็ต้องปล่อยให้ล้มไป และกลุ่มที่สามารถดำรงกลุ่มอยู่ได้ก็ดำเนินการมาเรื่อย ๆ ด้วยความดูแลของพระสุบิน ปณีโต เช่นเดิม

2. ช่วงกลางที่มีการก่อตั้งกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ของจังหวัดตราด ปี 2541 – 2554

เป็นช่วงที่อาจเรียกได้ว่าเป็นยุคเฟื่องฟูของกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ของจังหวัดตราด ที่มีพระสุบิน ปณีโต ที่เป็นผู้ก่อตั้งกลุ่มคอยให้กำลังใจและเป็นพี่ปรึกษา และยังเป็นผู้คิดค้นวิธีการช่วยเหลือชาวบ้านที่ได้เป็นสมาชิกสัจจะสะสมทรัพย์ของแต่ละกลุ่ม ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการปล่อยเงินกู้เพื่อไปใช้หนี้กับสถาบันการเงิน การให้สวัสดิการการช่วยเหลือค่ารักษาพยาบาล โดยการมีเงินไขของกลุ่ม สามารถแบ่งออกเป็นกิจกรรมต่าง ๆ ดังนี้

2.1 เป็นกิจกรรมหลักที่เริ่มใช้ในระแวกแรก คือการส่งเงินหุ้น การปล่อยกู้ การปันผล แต่มีวงเงินกู้ที่เพิ่มขึ้น เนื่องจากสมาชิกกลุ่มได้เคยกู้เงินจากธนาคารบ้าง กู้เงินนอกระบบบ้าง จึงเปิด

โอกาสให้สมาชิกได้มีทางเลือกต่อรองการชำระหนี้ได้ดีกว่าที่จะไปต่อรองกับธนาคารหรือเจ้าหนี้นอกระบบ เพราะสมาชิกบางคนอาจมีข้อขัดสนในการชำระหนี้ด้วย เช่น เพราะป่วยจึงไม่สามารถทำงานหาเงินได้ แต่กลุ่มด้วยตนเองเห็นปัญหาความขัดสนของสมาชิกกลุ่มก็อาจจะมีการผ่อนปรนในการชำระได้ เมื่อครบปีการดำเนินงานของกลุ่มก็จะมี การจ่ายเงินปันผล

2.2 เมื่อกลุ่มเริ่มมีกำไรจึงมีการจ่ายสวัสดิการป่วย และสวัสดิการเสียชีวิตให้กับสมาชิก โดยการตั้งกองทุนสวัสดิการกลุ่มและแยกฝ่ายสวัสดิการออกจากฝ่ายเงินหุ้น และต่อยอดโดยการนำเงินกองทุนสวัสดิการกลุ่มออกมาให้สมาชิกได้กู้ยืม ซึ่งมีกฎกติกาเงื่อนไขที่เข้มงวดในการส่งเงินแต่ละเดือน

2.3 กิจกรรมการจำหน่ายสินค้าให้แก่สมาชิกกลุ่ม เช่น ข้าวสาร แก๊ส น้ำตาล เป็นต้น โดยให้สมาชิกสามารถสั่งสินค้าได้ก่อนหนึ่งเดือน โดยยังไม่ต้องจ่ายเงิน

กิจกรรมเหล่านี้เป็นกิจกรรมหลักที่กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ของจังหวัดตราด ล้วนแต่ดำเนินการเหมือนกัน แต่ก็จะมีบางกลุ่มอาจจะมีกิจกรรมที่นอกเหนือจากนี้ก็แล้วแต่ความเห็นของสมาชิกในกลุ่มที่จัดให้มีการประชุมเพื่อปรึกษาหารือแนวทางการดำเนินงาน และแก้ไขในจุดที่กลุ่มยังมีข้อบกพร่องอยู่เป็นประจำทุกปี

3. ช่วงปัจจุบันที่มีการก่อตั้งกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ของจังหวัดตราด ปี 2555 – 2556

ในช่วงระยะเวลา 2-3 ปีที่ผ่านมาจะเห็นได้ว่าเป็นระยะการก่อรูปของปัญหากลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ของจังหวัดตราด โดยอาจสรุปได้ปัญหาดังนี้

3.1 สมาชิกกลุ่มได้กู้เงินของกลุ่มเป็นจำนวนมาก และมีแนวโน้มว่าจะสูงขึ้นเรื่อย ๆ เมื่อเปรียบเทียบเงินออมกับจำนวนเงินที่กู้ของสมาชิกแต่ละคน นั้นแสดงให้เห็นว่าจำนวนเงินกู้มียอดที่สูงกว่าเงินออมเกือบทุกคน

3.2 สมาชิกกลุ่มไม่สามารถกู้เงินกลุ่มเพิ่มได้ เพราะเนื่องจากวงเงินกู้เต็มเพดานกู้แล้ว จึงได้หันไปกู้เงินจากแหล่งเงินกู้อื่นอีก เช่น กองทุนเงินล้าน กองทุนกลุ่มสตรีอาสาพัฒนา (แม่บ้าน) กองทุนบทบาทสตรี เป็นต้น ล้วนแต่เป็นแหล่งเงินกู้ที่ขอกู้ได้ง่ายเพียงแต่เป็นสมาชิกและเพื่อนสมาชิกเป็นคนค้ำเท่านั้น ทำให้สมาชิกกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ต้องเป็นหนี้เพิ่มขึ้นอีก ทั้ง ๆ ที่ก็ยังมีการชำระหนี้ให้กับทางกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ เรียกว่าเป็นการกู้หมุนเวียนกัน “เอาเงินกู้แหล่งใหม่มาชำระหนี้รายเดือนแหล่งเงินกู้เก่า” ซึ่งเป็นการชำระหนี้ให้ได้ครั้งหนึ่งเพื่อจะได้สามารถกู้เงินเพิ่มต่อไปได้อีก ใช้วิธีเอาเงินกู้แต่ละแหล่งมาหมุนเวียนกัน

3.3 ในแต่ละเดือนสมาชิกกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์มีปัญหาในการชำระหนี้ต้องชำระหนี้ให้แก่กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์และกองทุนต่าง ๆ ไม่ต่ำกว่า 3 – 4 ที่เป็นแหล่งเงินกู้ในหมู่บ้าน เมื่อไม่สามารถที่จะหมุนเวียนการกู้เงินได้อีกแล้ว ต้องมีการขอผ่อนผันการชำระหนี้

3.4 สมาชิกกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ต้องพบปัญหาสภาพเศรษฐกิจที่ไม่ดี อาทิ สินค้าทางการเกษตร เช่น ขางพารา มีราคาที่ตกต่ำ ซึ่งได้มีการเปลี่ยนแปลงจากเดิมเป็นอย่างมาก เมื่อก่อนหน้านี้ 3-4 ปีนั้น สินค้าทางการเกษตร ขางพาราเป็นผลผลิตที่ทำรายได้อย่างมากให้แก่ชาวบ้านที่เป็นสมาชิกกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ จึงมีความต้องการหาซื้อรถยนต์และของใช้ฟุ่มเฟือยต่าง ๆ เป็นเงินผ่อนมาอำนวยความสะดวกกัน เพราะมีความมั่นใจในราคาผลผลิตขางพาราโดยไม่ได้คำนึงถึงสภาพเศรษฐกิจในวันข้างหน้าเลย จึงเป็นสาเหตุที่ทำให้ต้องมีภาระหนี้สินที่เพิ่มขึ้นจากการที่ผ่อนชำระค่าวงรถยนต์ในแต่ละเดือน และสินค้าฟุ่มเฟือยต่าง ๆ

3.5 สมาชิกกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ได้หันไปกู้กับสถาบันการเงิน เช่น ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรอีกครั้ง เพราะเนื่องจากไม่สามารถกู้เงินมาหมุนเวียนได้ทัน จึงทำให้ต้องกลับไปอยู่สภาพติดหนี้เดิม ๆ มีหน้าซำยังมีหนี้สินอีกมากมายประดังเข้ามา

3.6 สมาชิกกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์หันไปกู้เงินนอกระบบ ที่เลวร้ายไปกว่านั้นแหล่งเงินกู้นอกระบบยังเป็นเงินของกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์เสียอีก โดยวิธีการจากที่สมาชิกกลุ่มที่หัวใส เอารัดเอาเปรียบเพื่อนร่วมกลุ่มมากู้เงินกลุ่มเพื่อไปปล่อยกู้ดอกเบี้ยสูงกว่าดอกเบี้ยของกลุ่ม

3.7 สมาชิกกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์นำเงินกู้ที่ได้ไปใช้ผิดวัตถุประสงค์ไม่เป็นไปตามที่ตนสัญญาไว้ เพราะคนทุกวันนี้ไม่รู้จักกลัวแล้วจากคำ “บาป กรรม” ไม่เหมือนคนสมัยก่อน ถ้าสาบานหรือปฏิญาณตน ใ่ว่างไรต้องทำอย่างนั้น เพราะเชื่อในเวรกรรม แต่เมื่อยุคสมัยเปลี่ยนไป สถานการณ์ต่าง ๆ ค่านิยม ความเชื่อของคนก็เปลี่ยนแปลงตามไปด้วย

3.8 สมาชิกในกลุ่มมีความขัดแย้งกันบ้าง เพราะเมื่อวงเงินกู้ยืมมากขึ้นการพิจารณาของกรรมการก็เป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้สมาชิกกลุ่มเห็นความไม่ยุติธรรม ตัดสินแบบระบบ “พวกกูปล่อยเงินกู้ให้สูงได้ ส่วนที่ไม่ใช่พวกกู ก็ปล่อยเงินกู้ให้ต่ำ ๆ”

สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นปัญหาที่สมาชิกกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์กำลังประสบปัญหาอยู่ในปัจจุบัน มันเป็นวงเวียนของการกู้ยืมของสมาชิกอยู่ไม่เคยหยุดนิ่ง แล้วอาจจะพูดได้ว่าสมาชิกกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ของจังหวัดตราด ยังไม่สามารถหลุดพ้นจากคำว่า “หนี้สิน” ก็ว่าได้ และยังทำให้เกิดความขัดแย้งในแต่ละกลุ่มที่ค่อนข้างเหมือนกัน เมื่อมองกลับไปของจุดเริ่มต้นที่ พระสุบิน ปณีโต มีความประสงค์ที่จะก่อตั้งกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ของจังหวัดตราดนั้น ก็เพื่อให้ชาวบ้านได้รวมตัวกันช่วยเหลือซึ่งกันและกันให้เกิดเป็นเงินทุน รู้จักใช้จ่ายอย่างประหยัด มีการออมร่วมกัน เป็นเศรษฐกิจพอเพียง แต่ถ้ามองภาพรวมของกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ของจังหวัดตราดนั้น มันไม่เป็นในสิ่งที่ พระสุบิน ปณีโต ตั้งความหวังไว้และยังมีปัญหาให้เห็นใหม่คือ สมาชิกบางรายได้กู้เงินแล้วไปปล่อยกู้นอกระบบในดอกเบี้ยที่สูงให้กับบุคคลภายนอก และที่เลวร้ายไปกว่านั้นเพื่อนสมาชิกกลุ่มด้วยกันเองยังเข้าไปกู้ในลักษณะนี้โดยอาจจะรู้อย่างหรือไม่รู้บ้างว่าเงินที่กู้นั้นมาจากไหน แต่ก็ต้องกู้เพราะด้วยเหตุที่ว่าตัวเองกู้เงินจากกลุ่มไม่ได้แล้ว เพราะเต็มเปดานที่จะกู้ได้ซึ่งก็เป็นปัญหาหนึ่งที่พบเห็น

ปรากฏการณ์การทำงานของกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ของจังหวัดตราดในปัจจุบัน สังเกตได้ว่า มีบุคคลอื่น ๆ ให้ความสนใจกันเป็นจำนวนมาก เพราะในการที่จะให้ชาวบ้านมารวมตัวกันทำงาน รวมกันนั้นก็ยากแล้ว แต่เนี่ยยังต้องมีเรื่องของปัจจัยที่เรียกว่า “เงิน” ที่ต้องใช้คำว่า “เชื่อใจกัน” เท่านั้น ใช้ความเชื่อใจเป็นการประกันซึ่งกันและกัน แม้แต่ตัวของผู้ทำวิจัยเองก็รู้สึกในแง่ดี ๆ ของกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ เพราะตัวเองก็เป็นสมาชิกกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ของจังหวัดตราด ซึ่งก็มีความรู้สึกในแง่บวกที่ดีของการดำเนินงานของกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์เหมือนกับคนอื่น ๆ แต่ตัวผู้ทำวิจัยได้สัมผัสจากเหตุการณ์ที่ปรากฏอยู่ในปัจจุบันว่ามีการเกิดปัญหาหลายอย่างที่บุคคลทั่วไปยังไม่รู้ และตัวสมาชิกกลุ่มอาจจะพอทราบปัญหาแต่ยังไม่กล้าที่จะเสนอในที่ประชุมกลุ่ม และคิดว่าคงเป็นปัญหาเล็กน้อย “เดี๋ยวพระอาจารย์สุบิน คงจะแก้ไขให้ต่อไป” และแล้วสมาชิกกลุ่มก็ลืม ทำให้ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ของจังหวัดตราด ผู้วิจัยจึงได้ดำเนินการทำวิจัยกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ของจังหวัดตราด ซึ่งจะเกิดประโยชน์กับกลุ่มย่อยของกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ของจังหวัดตราดที่กำลังประสบปัญหาแล้วก็ดีหรือยังไม่ประสบปัญหาที่ดี จะได้นำแนวทางการวิจัยนี้ไปใช้ประโยชน์กับกลุ่มแต่ละกลุ่มย่อยต่อไป

กล่าวโดยสรุป การดำเนินงานของกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ในช่วงกลางที่มีการก่อตั้งกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ของจังหวัดตราด ปี 2541 – 2554 ซึ่งเป็นยุคเฟื่องฟู ที่สามารถบริหารงานให้ความช่วยเหลือหนี้สินของสมาชิกได้ตามสถานการณ์ในระยะเวลาสั้น ๆ ได้ แต่สถานการณ์ต่าง ๆ ย่อมมีความเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ ไม่ว่าจะในด้านเศรษฐกิจ ด้านการเมือง ด้านสภาพแวดล้อม เป็นต้น เมื่อสถานการณ์ในปัจจุบันปัญหาที่สมาชิกเกิดหนี้สินใหม่ ๆ ขึ้น ทั้ง ๆ ที่ปัญหาหนี้สินเก่า ๆ สมาชิกก็ยังไม่หมดสิ้น การดำเนินงานของกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ไม่ได้เป็นดำเนินงานแก้ไขปัญหาให้แก่สมาชิกให้หมดสิ้นไปในช่วงเวลาหนึ่ง แต่กลับเป็นการให้สมาชิกเพิ่มหนี้สินมากกว่า ซึ่งไม่ได้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของผู้ก่อสร้างกลุ่ม เป็นเพราะนิสัยของแต่ละบุคคลต่างหาก และอีกทั้งยังมีกองทุนต่าง ๆ ตามนโยบายรัฐบาลเข้ามาสร้างปัญหาหนี้สินของสมาชิกกลุ่มอีกมากมาย ทำให้การสร้างนิสัยการใช้จ่ายอย่างไม่ประหยัดของสมาชิกกลุ่ม ยิ่งง่ายขึ้นยิ่งใช้จ่าย ไม่มีวินัยในการใช้จ่าย ไม่รู้จักออม กู้กองทุนเงินล้านไปใช้หนี้กองทุนพัฒนาสตรี (กลุ่มแม่บ้าน) หรือกู้เงินของกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ไปชำระหนี้ของธนาคารการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรเพื่อจะได้กู้และทำสัญญาต่อและนำเงินมาชำระกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ต่อไป เป็นต้น และเมื่อถึงระยะเวลาหนึ่งที่มีปัญหาเรื่องการเงินเข้ามาอีก ซึ่งอาจเกิดจากการต้องไปผ่อนชำระรถยนต์ ที่ตอนยังมีกำลังซื้อก็ซื้อมาโดยไม่คำนึงถึงว่าตนเองต้องมีภาระหนี้สินอะไรบ้าง พอปัญหาประดังเข้ามาที่นี้ไม่ได้กู้แบบหมุนเวียนแล้วแต่เป็นการกู้ทุกกองทุนที่เป็นสมาชิก เมื่อถึงเวลาที่ต้องผ่อนชำระก็ประดังเข้ามา บางครั้งก็หันไปกู้หนี้ยืมสินนอกระบบ จนทำให้ในปัจจุบันได้ประสบกับสถานการณ์เดิม ๆ กลับเข้ามาสร้างปัญหาให้แก่ประชาชนเช่นเดิม

สรุปได้ว่า ถ้าจะให้ความประสงค์ของการก่อตั้งกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ของจังหวัดตราด เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของผู้ก่อตั้งนั้น ไม่ใช่เป็นจุดมุ่งหมายของคนคนเดียวแต่ทุกคนต้องช่วยกัน รู้จักหน้าที่ของตนเองและปฏิบัติหน้าที่ของแต่ละคนให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลอย่างยั่งยืน จึงมีคำถามที่ว่า “การมีกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ของจังหวัดตราดนั้นช่วยให้สมาชิกมีการรวมตัวกัน ซึ่งอาจจัดอยู่ในรูปขององค์กรประชาสังคมท้องถิ่นต้องมีบทบาทเข้ามาพัฒนาช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ให้เกิดเป็นเงินทุน รู้จักใช้จ่ายอย่างประหยัด มีการออมร่วมกัน เป็นเศรษฐกิจพอเพียง” นั้น จริงหรือไม่ อย่างไร โดยมีตัวแทนกลุ่มแต่ละกลุ่มย่อยจะเป็นผู้ให้ข้อมูลที่สอดคล้องจากประสบการณ์จริง มากกว่ากลุ่มอื่นและสิ่งที่สำคัญการมีสัจจะจะต้องมีความหมายและต้องเป็นสิ่งที่สมาชิกต้องตระหนัก การนำเงินที่เข้าไปใช้อย่างถูกต้องตามสัจจะที่ตนให้ไว้ เมื่อสมาชิกมีวินัยในการใช้เงิน รู้หน้าที่ว่าต้องชำระหนี้ จึงต้องมีการวางแผนการใช้จ่ายให้ดี ก็จะไปสอดคล้องกับหลักเศรษฐกิจพอเพียงได้คือ มีความพอประมาณ รู้จักใช้จ่ายอย่างประหยัดไม่เกินตัว ความมีเหตุผลพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่ต้องกู้เงิน ตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะต้องมีค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้นอย่างรอบคอบ การมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว การออม จะเป็นการช่วยเหลือเราเมื่อมีเหตุไม่คาดคิดในอนาคต

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมีวัตถุประสงค์ในการวิจัย ดังนี้

1. เพื่อศึกษาปัญหาในการดำเนินงานกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ของจังหวัดตราด
2. เพื่อศึกษาสาเหตุของปัญหาการดำเนินงานกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ของจังหวัดตราด
3. เพื่อศึกษามาตรการในการพัฒนากลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ของจังหวัดตราด

ขอบเขตของการวิจัย

ขอบเขตในด้านช่วงเวลาของการวิจัย

การวิจัยเรื่องของปัญหาและมาตรการในการพัฒนาองค์กรประชาสังคมท้องถิ่น : กรณีศึกษากลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ของจังหวัดตราด การวิจัยได้กำหนดขอบเขตของช่วงระยะเวลา ปี พ.ศ. 2555 – 2556 ซึ่งเป็นช่วงที่มีการก่อรูปของปัญหา

ขอบเขตในด้านพื้นที่ของการวิจัย

กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ของจังหวัดตราด

ขอบเขตในด้านเนื้อหาของการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตเนื้อหาการวิจัยเฉพาะในด้านปัญหาและมาตรการในการพัฒนาองค์กรประชาสังคม : กรณีศึกษากลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ของจังหวัดตราด

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยคาดว่าจะได้รับประโยชน์ ดังนี้

1. คาดว่างานวิจัยที่นำไปเผยแพร่ ช่วยให้สมาชิกกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ของจังหวัดตราด ได้มีโอกาสนำมาตรการพัฒนาไปปรับใช้กับปัญหาต่าง ๆ ให้ตรงกับบริบทของกลุ่มได้อย่างเหมาะสม
2. คาดว่าองค์กรประชาสังคมท้องถิ่นจะสามารถพัฒนากลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ของจังหวัดตราด ได้อย่างยั่งยืน

นิยามศัพท์เฉพาะ

เพื่อเป็นแนวทางการเก็บรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยกำหนดนิยามศัพท์เฉพาะไว้ดังนี้

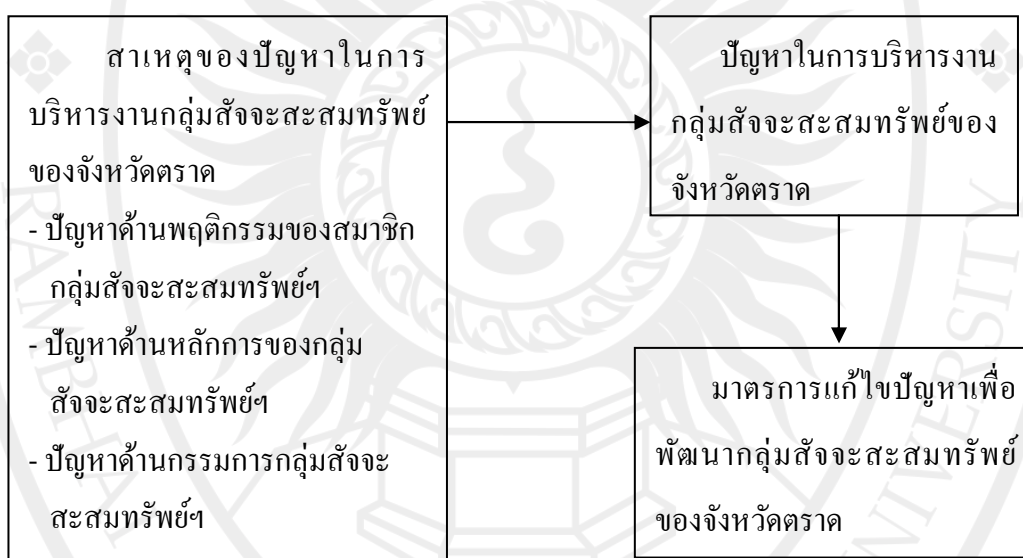
1. **ปัญหาในการบริหารงานกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ของจังหวัดตราด** หมายถึง ปัญหาด้านพฤติกรรมของสมาชิกกลุ่ม ปัญหาด้านหลักการของกลุ่ม และปัญหาด้านกรรมการกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ของจังหวัด
2. **ปัญหาด้านพฤติกรรมของสมาชิกกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ของจังหวัดตราด** หมายถึง การที่สมาชิกกลุ่มไม่สามารถลดการกู้เงินนอกระบบได้ การมีเจตนาได้สิทธิกู้เงินจากกลุ่มมากกว่าสร้างความมั่นคงในชีวิต การมีภาระหนี้สินในครัวเรือนเพิ่มมากขึ้น การไม่สามารถกู้เงินจากกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์เพิ่มได้ การไม่มีส่วนร่วมในการตัดสินใจเกี่ยวกับการดำเนินงานของกลุ่ม การไม่สามารถชำระหนี้ได้ในแต่ละเดือน การได้รับสวัสดิการที่ไม่เท่าเทียมกัน การติดอยู่ในวงจรเป็นหนี้ไม่รู้จบ การกู้เงินกลุ่มเพื่อนำไปปล่อยเงินกู้นอกระบบ การกู้เงินเพื่อไปใช้หนี้ การมีเจตนากู้เงินมากกว่าการออมเงิน รวมถึงไม่มีการวางแผนการใช้จ่ายหรือลดภาระค่าใช้จ่าย
3. **ปัญหาด้านหลักการของกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ของจังหวัดตราด** หมายถึง การใช้ระบบค้ำประกันเพื่อป้องกันการหนีหนี้ การไม่ยึดหลักความเท่าเทียม เสมอภาคกัน การไม่รู้จักรวางแผนการใช้จ่ายเงิน การไม่จัดสรรเงินปันผล และสวัสดิการให้ครอบคลุมตั้งแต่เกิดจนถึงตาย ปัญหาในการเป็นแหล่งเงินทุน การยึดหยุ่นในการกู้ และส่งใช้เงินกู้ การไม่มีส่วนร่วมในการวางกฎระเบียบ รวมถึงการไม่จัดสวัสดิการให้สมาชิกกลุ่มอยู่ดีกินดี เป็นสุข ทุกคน
4. **ปัญหาด้านกรรมการกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ของจังหวัดตราด** หมายถึง กรรมการกลุ่มมักเห็นแก่พวกพ้องตัวเอง ระบบการตรวจสอบใช้เวลาน้อย สมาชิกกลุ่มไม่มีความเชื่อมั่นในการทำงานหวังสิทธิที่เหนือกว่าสมาชิกกลุ่ม ไม่มีศักยภาพ ไม่มีความรับผิดชอบ ไม่มีความซื่อสัตย์สุจริตในการทำงาน ไม่มีการประชุมเพื่อปรึกษาหารือเพื่อเสนอแนะปัญหาและแนวทางแก้ไข รวมถึงไม่มีการสร้างเครือข่ายการทำงานร่วมกันในแต่ละกลุ่ม

5. สาเหตุของปัญหาในการบริหารงานกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ของจังหวัดตราด หมายถึง ปัจจัยต่าง ๆ ที่เป็นอุปสรรคในการดำเนินงานของกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ของจังหวัดตราดในปัจจุบัน

6. มาตรการแก้ไขปัญหาเพื่อพัฒนากลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ของจังหวัดตราด หมายถึง กิจกรรมที่คาดว่าจะมีผลต่อการแก้ไขอุปสรรคที่จะทำให้กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ของจังหวัดตราด ดำเนินงานได้อย่างราบรื่น

กรอบแนวคิดในการวิจัย

จากการสำรวจองค์ความรู้ทั้งทางด้านทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยสามารถกำหนด กรอบแนวคิดในการวิจัย ดังนี้

ภาพประกอบที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การสำรวจองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย สามารถสรุปเป็นหัวข้อต่าง ๆ ได้ดังต่อไปนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับองค์กรประชาสังคมท้องถิ่น
2. แนวคิดเรื่องการก่อรูปกลุ่มองค์กรของภาคประชาชน
 - 2.1 แนวคิดเกี่ยวกับกลุ่มสังคม
 - 2.2 แนวคิดขบวนการทางสังคม
3. แนวคิดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
 - 3.1 แนวคิดการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง
 - 3.2 แนวคิดใหม่สำหรับการวิจัย : เศรษฐกิจพอเพียงและความพอเพียงทางนิเวศ
4. แนวคิดเกี่ยวกับน่าน โยบาย ไปปฏิบัติ
5. การมีส่วนร่วม
 - 5.1 ความหมายของการมีส่วนร่วม
 - 5.2 ทฤษฎีการมีส่วนร่วม
 - 5.3 ขั้นตอนการมีส่วนร่วม
 - 5.4 ระดับของการมีส่วนร่วม
 - 5.5 กรรณวิธีในการมีส่วนร่วมของประชาชน
5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดเกี่ยวกับองค์กรประชาสังคมท้องถิ่น

คำว่า “ประชาสังคม” มาจากภาษาอังกฤษว่า Civil Society มีหลายความหมาย เช่น ประชาสังคม คือพื้นที่การเมืองสาธารณะ (Public Sphere) ของประชาชนซึ่งกำเนิดมาจากการก่อตัวของวัฒนธรรมคนชั้นกลางและขยายปริมณฑลไปสู่ชนชั้น กลุ่มผลประโยชน์ต่าง ๆ ที่หลากหลาย และสนใจเข้าร่วมในพื้นที่การเมืองสาธารณะนี้ ดังนั้นประชาสังคม จึงเป็นพื้นที่ที่เกิดกิจกรรมมิได้หมายถึงประชาชนทั้งหมดหรือสังคมทั้งหมด ที่ไม่ได้มีการเคลื่อนไหวทางการเมืองสาธารณะ

เมื่อแนวคิดประชาสังคมถูกหยิบยกมากล่าวถึงในบริบทสังคมไทย มีการกล่าวถึงความหมายหรือจำกัดความของคำว่า “ประชาสังคม” ไว้หลากหลายความหมายดังนี้

ธีรยุทธ บุญมี (2540 : 18) ได้นำเสนอเรื่อง “สังคมเข้มแข็ง” โดยให้ความสำคัญกับความเข้มแข็งของพลังที่สามหรือพลังของสังคม ซึ่งความเข้มแข็งจะเกิดขึ้นได้ ก็ด้วยความร่วมมือกันของนักธุรกิจ นักวิชาชีพ นักศึกษา ปัญญาชน ชาวบ้าน ในการผลักดันสังคม

ประเวศ วะสี (2532 : 45) ได้เสนอแนวคิดอันสืบเนื่องจากแนวคิดชุมชนเข้มแข็ง คือ “สังคมสมานภาพและวิเศษ” โดยได้ฉายภาพให้เห็นสามปริมณฑล คือ รัฐบาล (ภาครัฐ) ชนภาพ (ภาคธุรกิจเอกชน) และสังคมภาพ (ภาคสังคม) ซึ่งปริมณฑลทั้งสามกำลังเสียดุลเนื่องจากภาครัฐและภาคทุนใหญ่ ทำให้ภาคสังคมอ่อนแอลง เกิดความรุนแรงเชิงโครงสร้าง การสร้างคุณภาพของทั้งสามฝ่ายจึงจะนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน การทำให้ภาคสังคมเข้มแข็งขึ้นก็ด้วยการสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชนได้เกิดขึ้นอย่างมากมายหลากหลาย ผ่านยุทธศาสตร์ความร่วมมือ “พหุภาคี” เข้ามาถักทอกันบนความสัมพันธ์แนวนอนหรือบนพื้นฐานอำนาจที่เท่าเทียมกันและไปเชื่อมโยงกับโครงสร้างแนวตั้งหรือโครงสร้างของรัฐ อันจะทำให้เกิดพลังทวีคูณยิ่งขึ้นนั่นคือการอาศัยฐานคิด “ความเป็นชุมชน” ซึ่งเน้นจิตสำนึกร่วม เอื้ออาทร ติดต่อกสื่อสาร เรียนรู้ร่วมกัน มาเป็น “ประชาคม” ในความหมายที่ครอบคลุมกลุ่มคนที่หลากหลายในระดับที่กว้างออกไป

ชัยอนันต์ สมุทวณิช (2539 : 25) กล่าวถึง ประชาสังคมหรือประชารัฐว่า หมายถึง ทุกส่วนของสังคมโดยรวมถึงภาครัฐ ภาคประชาชนด้วย โดยทุกฝ่ายเข้ามาร่วมกันในลักษณะ Partnership โดยให้เหตุผลในการผนวกภาครัฐเข้ามาในความหมายประชาสังคมว่า เนื่องจากทุกปริมณฑลของสังคมไทยล้วนมีภาครัฐแทรกแซง การแยกภาครัฐออกจึงเป็นเรื่องลำบาก

ชูชัย ศุภวงศ์ (2539 : 54) ให้ความหมายของประชาสังคมว่า หมายถึง การที่ผู้คนในสังคมเห็นวิกฤตการณ์หรือสภาพปัญหาในสังคมที่สลัดซับซ้อนยากแก่การแก้ไข มีวัตถุประสงค์ร่วมกันซึ่งนำไปสู่การก่อจิตสำนึก (Civic Consciousness) ร่วมกัน มารวมตัวกันเป็นกลุ่มหรือองค์กร (Civic Group) ไม่ว่าจะเป็ภาครัฐ ภาคธุรกิจเอกชนหรือภาคสังคม (ประชาชน) ในลักษณะที่เป็นหุ้นส่วนกัน (Partnership) เพื่อร่วมกันแก้ปัญหาหรือกระทำการบางอย่างให้บรรลุวัตถุประสงค์ ทั้งนี้ด้วยความรัก ความสมานฉันท์ ความเอื้ออาทรต่อกัน ภายใต้ระบบการจัดการ โดยมีกรเชื่อมโยงเป็นเครือข่าย (Civic Network)

เอนก เหล่าธรรมทัศน์ (2540 : 22) ให้ความสำคัญเป็นพิเศษกับประชาสังคมในประเด็นของ “คนชั้นกลาง” “การมีส่วนร่วม” “ความผูกพัน” และ “สำนึกของความเป็นพลเมือง” นั่นคือไม่ได้หมายถึงความเป็นชุมชนในสังคมชนบทเท่านั้น แต่กินความรวมไปถึงคนชั้นกลางภาคเมือง ซึ่งไม่จำเป็นต้องมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดเป็นเครือญาติหรือเป็นแบบคู่หน้า (Face to Face Relationship) แต่เป็นความผูกพัน (Bond) ของผู้คนที่หลากหลายบนพื้นฐานแห่งความร่วมมือและการแสวงหาการมีส่วนร่วมและด้วยสำนึกที่มีต่อความเป็นพลเมือง (Citizenship) นั่นเอง

ในขณะที่ อนุสรณ์ ลีम्मณี (2542 : 34) เห็นว่า ประชาสังคมนั้นมีลักษณะเป็นเครือข่ายความสัมพันธ์ที่เกิดจากการรวมกลุ่มกันโดยสมัครใจของประชาชนเพื่อวัตถุประสงค์หนึ่ง ๆ ไม่ว่าจะเป็นการรักษาประโยชน์เฉพาะกลุ่ม การส่งเสริมกิจกรรมของกลุ่มและการผลักดันเป้าหมายบางประการ การรวมตัวเป็นประชาสังคมที่วันนี้อาจจะมีได้หลายรูปแบบ แต่ในสังคมสมัยใหม่ เครือข่ายความสัมพันธ์ในลักษณะดังกล่าวมักสำแดงตนเองออกมาเป็นสมาคมในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่ง เช่น องค์กรอาสาสมัคร สหภาพแรงงาน กลุ่มผลประโยชน์และขบวนการทางสังคม โดยที่มีบทบาทสำคัญได้แก่ การตรวจสอบและจำกัดการใช้อำนาจรัฐเป็นสำคัญ ในขณะเดียวกันนอกจากประชาสังคมในสังคมสมัยใหม่จะมีบทบาทในการเชื่อมโยงระหว่างรัฐกับสังคมภายในแล้วยังมีส่วนสำคัญในการเชื่อมโยงระหว่างสังคมของตนเองกับสังคมอื่น ๆ อีกด้วย

อาเนาต์ เซลส์ (Arnaud Sales. 1991 : 309) อธิบายลักษณะสำคัญของประชาสังคมสมัยใหม่ดังต่อไปนี้

1. ประชาสังคมเป็นที่สำหรับการรวมกลุ่มในรูปของสมาคมและการรวมตัวของสังคม ซึ่งทำหน้าที่เป็นตัวกลางเชื่อมโยงระหว่างปัจเจกบุคคลกับกลุ่มคน กลุ่มคนกับสถาบันทางสังคม สถาบันทางสังคมกับสถาบันทางการเมืองและทางเศรษฐกิจ
2. ประชาสังคมเป็นที่สำหรับสร้างสรรค์อัตลักษณ์หรือความเป็นตัวตนของสังคม (Social Identities) และรูปแบบการดำเนินชีวิต (Life Styles) แบบใหม่
3. ประชาสังคมอาจมีความหลากหลาย แต่ไม่แตกแยก และเป็นพลังผลักดันให้เกิดการเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลง
4. ประชาสังคมเป็นที่สำหรับการก่อตัวของมติมหาชน (Public Opinion) และการต่อสู้ช่วงชิงเพื่อเป็นผู้นำมติมหาชนระหว่างกลุ่มต่าง ๆ ที่เป็นผลตามมา
5. ประชาสังคมยังทำหน้าที่เป็นตัวเชื่อมโยงกับรัฐ เชื่อมโยงกับระบบเศรษฐกิจข้ามชาติ และเชื่อมโยงกันระหว่างกิจกรรมในครอบครัวหรือกิจกรรมภายในของชีวิตประจำวันของผู้คน
6. ประชาสังคมมีความผูกพันลึกซึ้งกับระบอบประชาธิปไตย ในฐานะที่ระบอบการเมืองดังกล่าวเป็นเงื่อนไขประการหนึ่งที่ทำให้ประชาสังคมสามารถดำรงอยู่ต่อไปได้และพัฒนาต่อไปได้

มีนักคิดนักวิชาการให้ความหมายไว้มากพอที่จะสรุปได้ว่า “ประชาสังคม” น่าจะหมายถึง “การที่คนในสังคม ซึ่งมีจิตสำนึก (Civic Consciousness) ร่วมกัน มารวมกันในลักษณะที่เป็นหุ้นส่วน (Partnership) ในการกระทำบางอย่าง ทั้งนี้ด้วยความรักและความเอื้ออาทรต่อกัน ภายใต้ระบบการจัดการให้เกิดความรู้สึกร่วมกันเพื่อประโยชน์สาธารณะ”

กิจกรรมหรือกระบวนการที่เรียกว่าเป็นประชาสังคมได้นั้น ต้องประกอบด้วยองค์ประกอบที่สำคัญ 3 ส่วน คือ (ประเวศ วัฒน. 2532 : 71-72)

1. จิตสำนึกประชาคม (Civic Consciousness) หมายถึงความคิดและความยอมรับเรื่อง การรวมตัวกันอย่างอิสระด้วยความรัก ความเอื้ออาทร ความยอมรับในความคิดเห็นของกันและกัน ในอันที่จะเรียนรู้ร่วมกันหรือแก้ไขปัญหาที่เผชิญอยู่ การรวมตัวกันเป็นลักษณะหุ้นส่วน (Partnership) เป็นความสัมพันธ์ในแนวราบ (Horizontal) มีอิสระเท่าเทียมกันและมีการเรียนรู้ร่วมกัน

2. โครงสร้างองค์กรประชาสังคม (Civic Organization) หมายถึง กลุ่มการรวมตัวซึ่งอาจ เป็นองค์กรที่เป็นทางการ (นิติบุคคล) หรือไม่เป็นทางการก็ได้ เป็นกลุ่มที่รวมตัวกันเฉพาะคราว เฉพาะ เรื่องหรือต่อเนื่องก็ได้ สมาชิกของกลุ่มอาจเป็นบุคคลในภาครัฐ ภาคธุรกิจหรือประชาชนหรือรวมกัน อยู่ก็ได้ จำนวนสมาชิกไม่จำกัด มีสมาชิกเพียง 2 - 3 คนก็ได้ รูปแบบที่เห็นได้มากที่สุด คือองค์กร เอกชนสาธารณะประโยชน์ในลักษณะต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นมูลนิธิ สมาคม ชมรม สมาพันธ์ สหพันธ์ ชุมชม สหกรณ์ กลุ่มออมทรัพย์ หรือกลุ่มอื่น ๆ ประเด็นสำคัญการรวมกลุ่มต้องมีจิตสำนึกประชาคม ครบถ้วน การรวมกลุ่มที่มีลักษณะจัดตั้ง ชี้นำ ขาดการสร้าง Partnership ไม่มีการเรียนรู้ร่วมกันและมี ลักษณะความสัมพันธ์ในแนวตั้ง แม้จะเกิดอยู่ในชุมชนไม่อาจจะสนับสนุน โดยภาครัฐหรือองค์กร เอกชนก็ไม่สามารถนับเป็นประชาสังคมได้ เพราะขาดจิตสำนึกประชาสังคม

3. เครือข่ายประชาคม (Civic Network) หมายถึง โครงสร้างและกระบวนการซึ่งเชื่อมโยง สมาชิกในกลุ่มหรือเชื่อมโยงองค์กรประชาสังคมต่าง ๆ เข้าด้วยกัน ปัจจัยสำคัญของเครือข่ายประชา สังคม คือระบบการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพและการประชาสัมพันธ์ด้วยความสมานฉันท์ เครือข่าย ประชาสังคมจะเป็นสิ่งที่ช่วยรวมจิตสำนึกของสมาชิกและองค์กรประชาสังคมต่าง ๆ ให้เกิด “อำนาจ ที่สาม” ที่มีความเข้มแข็งในสังคมขึ้นมาจากที่กล่าวมาองค์กรภาคประชาชนจึงหมายถึง กลุ่มหรือชมรม หรือสหกรณ์ ที่เกิดจากการรวมตัวด้วยความสมัครใจของประชาชนโดยมีวัตถุประสงค์และอุดมคติ ร่วมกัน มีการเรียนรู้ร่วมกันอย่างต่อเนื่องในการทำงานเพื่อแก้ไขปัญหาและพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมสิ่งแวดล้อม โดยมีผู้นำตามธรรมชาติเกิดขึ้นจากการที่ได้ทำงานกระบวนการร่วมกัน โดยองค์กรชุมชนนั้นเป็นองค์กรที่ชาวบ้านก่อตั้งขึ้นมาเพื่อทำกิจกรรมร่วมกัน

ธงชัย สถาปนาชาติ (2542 : 15-16) ได้กล่าวถึงองค์กรประชาชนว่า หมายถึง องค์กรที่มุ่งให้ เกิดการเปลี่ยนแปลงในระดับประเทศหรือระดับโลก โดยใช้พลังประชาชนที่รวมตัวกันอย่างหลวม สมาชิกรู้จักกันโดยอาศัยสัญลักษณ์หรือเครื่องหมายบางอย่าง องค์กรที่เป็นแกนจะทำงานในลักษณะ เป็นผู้ปลุกกระดมหรือเป็นผู้ให้ข่าวสารข้อมูล

กล่าวโดยสรุปแล้วองค์กรภาคประชาชนนั้น หมายถึง การรวมตัวของประชาชนในการ รวมกลุ่มทำงานเพื่อแก้ไขปัญหาไม่ว่าจะเป็นปัญหาทางด้านเศรษฐกิจ การเมืองหรือสังคม โดยการ รวมกลุ่มจะต้องเป็นไปในลักษณะของการตัดสินใจปัญหาาร่วมกันในการทำงาน ลงมือปฏิบัติ

ร่วมกันและรับผิดชอบต่อผลที่เกิดขึ้นร่วมกัน นอกจากนี้แล้วองค์กรภาคประชาชนต้องมีความเป็นอิสระจากภาครัฐและไม่ได้ทำงานเพื่อหวังผลกำไรเหมือนกับภาครัฐกิจเอกชน องค์กรภาคประชาชนจะมีลักษณะที่สำคัญ 6 ประการดังต่อไปนี้ คือ (ปาริชาติ วัลย์เสถียร และคณะ. 2552 : 388)

1. สามารถบอกผลประโยชน์ แก้ไขปัญหาและสนองความต้องการของสมาชิกได้และมีกระจายอำนาจอย่างเสมอภาค เนื่องจากการทำงานขององค์กรภาคประชาชนมีความแตกต่างจากองค์กรภาครัฐที่ทำงานแบบลักษณะออกคำสั่งทำตามสายงานของตนเอง องค์กรภาคประชาชนเป็นการรวมกลุ่มของประชาชนในการทำงานที่เป็นความสนใจร่วมกันดังนั้นการทำงานจึงเป็นการทำงานที่แสดงออกได้ถึงผลประโยชน์ที่จะได้รับร่วมกัน มีการแก้ไขปัญหาให้ตรงความต้องการของสมาชิกและมีอำนาจในการตัดสินใจอย่างเสมอภาคเท่าเทียมกันอีกด้วย

2. ประชาชนมีส่วนร่วม (Participation) ในกิจกรรมต่าง ๆ ขององค์กรอย่างมีความรู้สึกเป็นเจ้าของและมีจิตสำนึกร่วมกัน ซึ่งในส่วนนี้ถือได้ว่าเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้องค์กรภาคประชาชนมีความแตกต่างจากองค์กรภาคส่วนอื่น เนื่องจากภาคประชาชนเกิดจากการรวมตัวของกลุ่มประชาชนขึ้นมาทำงานเพื่อแก้ไขปัญหา ดังนั้นจึงได้มีการดึงประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมการทำงานขององค์กรหรือการลงไปทำกิจกรรมกับประชาชนในพื้นที่ต่าง ๆ

3. องค์กรมีผู้นำที่ดี สามารถแสดงบทบาทได้อย่างเหมาะสม ผู้นำเป็นสิ่งสำคัญยิ่งในการทำงานขององค์กรภาคประชาชนเนื่องจากผู้นำนั้น เปรียบเสมือนตัวริเริ่มในการทำกิจกรรมที่จะต้องดึงความสามารถของสมาชิกแต่ละคนในองค์กรมาใช้ในการทำงานและเป็นตัวกลางในการติดต่อสื่อสารกับองค์กรภายนอกอีกด้วย ดังนั้นลักษณะของผู้นำที่ดีควรมีองค์ประกอบดังต่อไปนี้ (จันทนา บุญสง่า. 2543 : 36)

3.1 มีความรู้เรื่องใดเรื่องหนึ่งตามที่องค์กรนั้นต้องการ

3.2 ผู้นำนั้นต้องมีผู้ตาม ซึ่งได้แก่สมาชิกในองค์กร

3.3 ต้องมีสถานการณ์ที่จะใช้ความรู้ในการทำงานในองค์กรได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3.4 ผู้นำต้องมีความสามารถที่จะใช้ความรู้ให้เป็นประโยชน์ต่อกลุ่ม

4. องค์กรมีความสามารถในการทำงานอย่างเป็นระบบด้วยตนเอง ไม่ต้องพึ่งพาคนภายนอก มีบทบาทในการตัดสินใจกำหนดเป้าหมายที่สอดคล้องกับทรัพยากรและความสามารถในการชุมชน

5. องค์กรสามารถควบคุมปัจจัยต่าง ๆ ภายในชุมชนและสภาพแวดล้อมพื้นฐานขององค์กรให้เป็นไปในทิศทางที่พึงประสงค์ได้

6. องค์กรมีการปรับตัวที่จะทำให้บรรลุจุดหมาย รักษาความมั่นคงและพัฒนาองค์กรให้เจริญต่อไปได้

องค์กรภาคประชาชนจึงเป็นองค์กรที่เกิดขึ้นมาโดยไม่แสวงผลกำไร เป็นการรวมตัวกันของภาคประชาชนในการแก้ไขปัญหา โดยมีประชาชนนั้นมีส่วนร่วมและมีจิตสำนึกร่วมกัน สมาชิกในกลุ่มองค์กรภาคประชาชนมีความเสมอภาคในการมีส่วนร่วมเสนอแนะ แก้ปัญหาและหาทางออกในการทำงานร่วมกัน เป็นกลุ่มที่ไม่ต้องพึ่งพากรองการภายนอก มีอิสระต่อการตัดสินใจในการทำงานของตนเอง สามารถปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสม

โดยในการจัดตั้งองค์กรภาคประชาชนจะต้องแสวงหาผู้นำและรวบรวมข้อมูลด้านต่าง ๆ จัดตั้งขึ้นมาเพื่อเป็นกลุ่มผู้นำ เพื่อเป็นตัวแทนในการระดมความคิดและการตัดสินใจในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ จนกระทั่งจัดตั้งกลุ่มเป็นองค์กรภาคประชาชนในที่สุด เพื่อใช้เป็นที่ยึดปฏิบัติ ระดมความคิดเห็น การตัดสินใจร่วมกัน (ยุวัฒน์ วุฒิเมธี, 2534 : 67-68)

องค์กรภาคประชาชนจึงเปรียบเสมือนตัวแทนของประชาชนในการที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมในการนำเสนอนโยบายสาธารณะที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของตนเองกับทางรัฐบาลหรือเข้าไปต่อรองผลประโยชน์กับภาครัฐเพื่อเรียกร้องสิทธิประโยชน์ที่จะตอบสนองต่อชุมชนของตนเองในการจัดการกับปัญหาในชุมชนโดยนำปัญหาของชุมชนขึ้นไปนำเสนอเพื่อหาทางออกร่วมกับหน่วยงานมากกว่าการรอการความช่วยเหลือเช่นในอดีต

องค์กรภาคประชาชนที่มีบทบาทสำคัญในการผลักดันนโยบายที่สำคัญกับรัฐบาลมีอยู่ 2 ส่วนด้วยกันคือ องค์กรชุมชนและองค์กรพัฒนาเอกชน ในส่วนของภาคชุมชนเป็นการก่อรูปขึ้นของประชาชนที่เป็นตัวแทนระดับรากหญ้าที่เกิดขึ้นในระดับหมู่บ้านหรือระดับตำบล ในส่วนที่สองคือองค์กรประชาชนที่ก่อรูปขึ้นจากส่วนของภาคประชาสังคมซึ่งอยู่ในส่วนของสมาคม มูลนิธิและองค์กรพัฒนาเอกชน ในส่วนของภาคประชาสังคมนั้นกลุ่มที่มีบทบาทมากที่สุดในการนำเสนอนโยบายในการเข้ามาทำงานผลักดันนโยบายคือกลุ่มขององค์กรพัฒนาเอกชนที่ลงไปทำงานในรูปแบบของผู้นำการพัฒนาในท้องถิ่นต่าง ๆ โดยในงานวิจัยนี้ผู้วิจัยจะเสนอประเภทขององค์กรภาคประชาชนบนฐานของบทบาทที่สามารถเข้าไปผลักดันนโยบายกับภาครัฐซึ่งมีอยู่ 2 รูปแบบด้วยกัน คือองค์กรพัฒนาเอกชนและองค์กรชุมชนซึ่งสามารถอธิบายได้ดังต่อไปนี้ (ยุวัฒน์ วุฒิเมธี, 2534 : 69)

1. องค์กรชุมชน

องค์กรชุมชนเป็นองค์กรที่เกิดจากการรวมตัวของกลุ่มชาวบ้านในชุมชน เพื่อทำงานแก้ไขปัญหาของชาวบ้านในชุมชนของตนเอง ซึ่งเป็นการรับรองสิทธิชุมชนและประชาชนให้มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาท้องถิ่นตามความหลากหลายของวิถีชีวิต วัฒนธรรมและภูมิปัญญาของท้องถิ่น จึงเห็นสมควรส่งเสริมและสนับสนุนให้ชุมชนและประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีความสำคัญในฐานะที่เป็นสถาบันที่ประสานเป้าหมาย ในเรื่องของการปรับปรุงสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของกลุ่มประชาชนที่เสียเปรียบในสังคม พร้อมกับมีเป้าหมายที่จะดำเนินการให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วม โดยตรงในการกำหนดวัตถุประสงค์และใน

กระบวนการตัดสินใจในเรื่องของความเป็นสาธารณะ องค์กรชุมชนจะรวมตัวกันในรูปของสหกรณ์ หรืออาจเป็นรูปแบบอื่นตามแต่ความต้องการในการแก้ปัญหาและสภาพการณ์ในแต่ละท้องถิ่นที่แตกต่าง กันออกไป (กาญจนา แก้วเทพ และกนกศักดิ์ แก้วเทพ, 2530 : 2)

องค์กรชุมชนมีองค์ประกอบที่สำคัญที่จะทำให้องค์กรสามารถดำรงอยู่ได้ที่สำคัญ ดังต่อไปนี้ คือ (จารุวรรณ นันทพงษ์, 2548 : 6-8)

1.1 การมีอุดมการณ์ร่วมกันเป็นสิ่งสำคัญที่จะยึดเหนี่ยวตามทิศทางของการรวมกลุ่ม กันเอาไว้ หมายถึงการมีทัศนคติต่อโลกต่อชุมชนร่วมกันในการทำงาน ซึ่งถือได้ว่าอุดมการณ์นั้นเป็น สิ่งสำคัญที่ทำให้กลุ่มองค์กรชุมชนนั้นสามารถรวมกันได้อย่างมั่นคง การมีเป้าหมายและวัตถุประสงค์ ร่วมกันหมายถึง ชั้นความต้องการที่จะเข้าไปให้ถึงเป้าหมายที่กลุ่มที่จะทำนั้นเพื่ออะไร เช่น การมี เป้าหมายเพื่อให้หลุดพ้นจากความยากจน ก็มีวัตถุประสงค์เพื่อการมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น การมีเป้าหมาย เพื่อสร้างอำนาจทางเศรษฐกิจและการเมือง ก็มีวัตถุประสงค์ในการต่อสู้ เพื่อให้ได้มาเพื่อการต่อรอง ทางเศรษฐกิจ

1.2 ระบุภาพรวมขององค์กร ชุมชน เป็นลักษณะเช่นใด เช่น กลุ่มหรือองค์กรจะมี วัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมให้มีการออมทรัพย์ องค์กรชุมชนจะแสดงภาพเป็นสวัสดิการและการสร้าง แหล่งทุนในหมู่บ้านที่แสดงให้เห็นถึงความจำเป็นในการดำรงอยู่ขององค์กรชุมชน เพิ่มความรู้สึก เป็นกลุ่มหรือองค์กรเดียวกันและจงใจให้เกิดปฏิสัมพันธ์ต่อกันเป็นแนวทาง ในการทำกิจกรรม หรือปฏิบัติงานของกลุ่มองค์กรชุมชน เป็นแนวทางในการวัดประเมินผลการทำงานขององค์กรชุมชน ที่ชัดเจนแน่นอนจากวัตถุประสงค์ที่มีความชัดเจน

1.3 การมีประโยชน์ร่วมกัน ผู้นำถือได้ว่าเป็นผู้ที่กุมความอยู่รอดขององค์กรชุมชน เอาไว้ สมาชิกที่อยู่ในองค์กรชุมชนต้องมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การปฏิบัติและการติดตาม ประเมินผล ตลอดจนการได้รับสิทธิประโยชน์จากองค์กร

1.4 คนทำงาน คนเป็นส่วนประกอบขององค์กรชุมชนในการทำงานซึ่งเป็นส่วนที่สำคัญ เป็นอย่างมาก ซึ่งได้แก่

1.4.1 ผู้นำซึ่งถือได้ว่าเป็นผู้กุมความอยู่รอดขององค์กรชุมชน หากผู้นำได้รับการ ขอมรับ มีความสามารถและคิดถึงส่วนร่วมจะทำให้องค์กรชุมชนประสบความสำเร็จตามที่มุ่งหมาย เอาไว้ ผู้นำอาจมีหลายประเภทที่ผสมผสานอยู่ในคน ๆ เดียวกันโดยสามารถจัดผู้นำได้ดังต่อไปนี้ ผู้นำทางด้านศีลธรรม ผู้นำทางด้านความคิด ผู้นำทางด้านอาชีพ ผู้นำที่สามารถประยุกต์งานราชการ กับเป้าหมายของชาวบ้านได้ ผู้นำทางการประสานทรัพยากรภายในและภายนอกชุมชน

1.4.2 สมาชิก คือผู้ที่มาร่วมกันทำกิจกรรมทั้งการคิดการวางแผน การตัดสินใจ การปฏิบัติและการติดตามประเมินผลในการทำงาน ตลอดจนสมาชิกมีสิทธิ์จะได้รับผลประโยชน์ จากองค์กร

1.4.3 ชาวบ้านทั่วไป หมายถึง บุคคลที่ไม่ได้อยู่ในองค์กรชุมชน แต่มีผลต่อการทำงานขององค์กร เป็นตัวชี้วัดการทำงานขององค์กรชุมชนในการทำงานว่าเกิดผลสำเร็จมากน้อยเพียงใด

1.5 มีระบบการบริหารจัดการ ถือเป็นเรื่องที่สำคัญในการชี้ขาดความเข้มแข็งขององค์กรชาวบ้าน โดยเฉพาะกิจกรรมมีเรื่องเงิน คนเข้าไปเกี่ยวข้อง ต้องอาศัยระบบการจัดการที่มีประสิทธิภาพ โดยระบบการบริหารจัดการขององค์กรชุมชนนั้นควรมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1.5.1 มีการตัดสินใจร่วมกันทำงาน ในการทำงานขององค์กรชุมชน การตัดสินใจร่วมกันถือได้ว่าเป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้องค์กรสามารถจะดำรงอยู่ได้ เนื่องจากการได้ตัดสินใจร่วมกันเป็นการปลูกฝังจิตสำนึกว่าสมาชิกทุกคนเป็นเจ้าขององค์กรร่วมกัน

1.5.2 มีโครงสร้างและบทบาทหน้าที่ ที่จัดไว้เป็นแบบมาตรฐาน คือ มีประธาน รองประธาน เลขานุการ ประชาสัมพันธ์ เลขานุการและกรรมการฝ่ายอื่น ๆ ในการแบ่งหน้าที่กันทำงานตามตำแหน่งที่รับผิดชอบ แต่อย่างไรก็ตาม โครงสร้างที่กล่าวมาไม่จำเป็นที่จะเป็นการกำหนดที่แน่นอนตายตัว แต่ควรเป็นการแบ่งงานกันทำตามหน้าที่ที่ต้องปฏิบัติงานจริง

1.5.3 มีกฎ กติกา เพื่อยึดถือเป็นหลักในการทำงานร่วมกัน เนื่องจากรวมกลุ่มขององค์กรชุมชนในการทำงาน สมาชิกที่ทำงานมีพื้นฐานที่แตกต่างกันในการทำงานดังนั้นการมีกฎกติการ่วมกันจึงเป็นสิ่งสำคัญ

1.5.4 มีการสื่อสารระหว่างผู้นำกับสมาชิกองค์กรชุมชน การสื่อสารถือได้ว่าเป็นสิ่งจำเป็นที่จะช่วยให้เกิดการรับรู้เข้าใจและร่วมมือกันในการทำงาน ซึ่งในการสื่อสารมีหลายรูปแบบด้วยกัน เช่น การจัดประชุมชี้แจงแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและหาข้อสรุปร่วมกัน การแจ้งข้อมูลข่าวสารในหอกระจายข่าว การประชุมแกนนำองค์กรและกระจายข้อมูลต่อ ในกลุ่มย่อย การใช้ความสัมพันธ์ทางสังคมและวัฒนธรรมระหว่างผู้นำและสมาชิกองค์กรในการบอกต่อและรับข่าวสาร

1.5.5 มีการควบคุมตรวจสอบ เมื่อมีการแบ่งบทบาทหน้าที่กันแล้ว ต้องมีการควบคุมตรวจสอบกันอย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้รับรู้กันอย่างโปร่งใส โดยเฉพาะกิจกรรมการพัฒนาที่เกี่ยวข้องกับการเงิน ถ้าอยู่ในมือหรือผูกหรือฝ่ายการเงินเพียงคนเดียว ย่อมทำให้เกิดการรั่วไหลของเงิน การควบคุมตรวจสอบกันและกันจะช่วยให้องค์กรป้องกันปัญหาได้อย่างดี

1.5.6 มีกิจกรรมที่จะส่งเสริมให้สมาชิกในองค์กรได้ทำงานร่วมกันในการพัฒนาและแก้ไขปัญหาในชุมชนอย่างต่อเนื่อง การทำกิจกรรมจะทำให้สมาชิกได้ลงมือปฏิบัติจริงซึ่งกิจกรรมที่เกิดขึ้นในชุมชนอาจจะเป็นกิจกรรมทางเศรษฐกิจ กิจกรรมทางสังคมหรือทางวัฒนธรรมก็ได้

1.6 มีงบประมาณในการทำงาน สามารถทำให้การทำงานขององค์กรชุมชนดำเนินการไปได้อย่างดีจำเป็นต้องมีงบประมาณหมุนเวียนเพื่อทำงาน โดยงบประมาณอาจจะมาจากการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐหรือภาคเอกชนที่เป็นหน่วยงานภายนอกหรืออาจเป็นการระดมทุนในการทำงานจากสมาชิกองค์กรเองก็ได้

2. องค์กรพัฒนาเอกชน

องค์กรพัฒนาเอกชน หมายถึง องค์กรที่นิยามตนเองว่าเป็นองค์กรที่ไม่เอารัฐ (Non-governmental Organization) ดังนั้นจึงเป็นหน่วยงานที่ไม่ใช่ทั้งของราชการและไม่ใช่องค์กรภาคธุรกิจที่แสวงหาผลกำไร แต่ก่อตั้งโดยกลุ่มบุคคลที่มีความมุ่งมั่นทำงานเพื่อแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของชาวบ้าน การแก้ไขปัญหาสังคม โดยเฉพาะกลุ่มผู้ด้อยโอกาสและประชาชน ผู้ทุกข์ยาก ซึ่งเป็นผลกระทบจากการพัฒนา (ชัชวาล ทองดีเลิศ. 2543 : 18)

องค์กรพัฒนาเอกชนจึงเป็นองค์กรที่นิยามตนเองว่าเป็นองค์กรไม่เอารัฐ เป็นหน่วยงานที่ตั้งขึ้นโดยเป็นอิสระจากภาครัฐ การทำงานที่ไม่แสวงหาผลกำไร ส่วนใหญ่แล้วเป็นการก่อตั้งโดยบุคคลที่ต้องการแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของชาวบ้าน การแก้ปัญหาสังคม ซึ่งอาจจะจัดตั้งในรูปแบบขององค์กรสาธารณะประโยชน์ เป็นสมาคมหรือมูลนิธิที่อยู่ในรูปแบบขององค์กรที่เป็นทางการหรือจัดตั้งในรูปแบบของกลุ่มที่ไม่ได้มีการจดทะเบียนเป็นทางการก็ได้

องค์กรพัฒนาเอกชนมีลักษณะของการทำงานแบบอาสาสมัครที่ไม่ได้หวังผลกำไรและไม่ผูกมัดกับระบบสังคมระบบใด เป็นองค์กรที่ทำงานในหลายระดับทั้งในระดับพื้นที่ ระดับภูมิภาคหรือระดับโลก โดยลักษณะที่สำคัญคือ 1) มีการรวมตัวกันโดยยึดหลักการอย่างใดอย่างหนึ่ง (Formally Constituted) อาทิ มีข้อบังคับ ข้อตกลงหรือกำหนดการ 2) ไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับภาครัฐ 3) มีการปกครองและบริหารกิจกรรมของตนเอง 4) ไม่แสวงหาผลกำไร 5) ไม่เกี่ยวข้องกับการเมือง 6) ทำงานในลักษณะอาสาสมัคร ถึงแม้จะไม่ใช่ว่าเจ้าหน้าที่ทั้งหมดขององค์กรก็ตาม (สถาบันเทคโนโลยีแห่งเอเชีย. 2542 : 13)

จากลักษณะดังกล่าวเราสามารถแบ่งประเภทขององค์กรพัฒนาเอกชนตามลักษณะขององค์กรได้ 3 ลักษณะดังต่อไปนี้ (สถาบันเทคโนโลยีแห่งเอเชีย. 2542 : 15-16)

2.1 การแบ่งประเภทตามลักษณะของผู้รับผลประโยชน์ ซึ่งสามารถแบ่งได้ 2 ประเภทดังต่อไปนี้

2.1.1 องค์กรที่มีสมาชิกร่วมกันดำเนินงานและแบ่งผลประโยชน์ให้กับหมู่สมาชิก (Mutual Benefit)

2.1.2 องค์กรที่สมาชิกไม่ได้รับประโยชน์โดยตรง นอกจากเบี้ยประชุมหรือเงินเดือน ผู้รับผลประโยชน์คือกลุ่มเป้าหมายขององค์กร (Third Parties)

2.2 การแบ่งประเภทขององค์กรพัฒนาเอกชนตามงาน ซึ่งสามารถแบ่งได้ 4 ประเภทดังต่อไปนี้

2.2.1 องค์กรบรรเทาทุกข์และประชาสงเคราะห์ (Relief and Welfare) เป็นองค์กร ที่ให้ความช่วยเหลือโดยตรงกับกลุ่มโดยไม่เน้นการพัฒนา องค์กรพัฒนาเอกชนประเภทนี้จะเน้น ให้บริการคนยากจนที่อยู่ในชุมชนที่มีความเดือดร้อน ซึ่งส่วนมากเป็นการช่วยเหลือในด้านสาธารณสุข การให้บริการทางด้านสุขภาพ การให้บริการด้านการจัดหาน้ำดื่ม การสงเคราะห์เด็กยากจนและคน ด้อยโอกาส คนชราที่ถูกทิ้งหรือการให้บริการทางการศึกษาให้ประชาชนสามารถอ่านออกเขียน ได้

2.2.2 องค์กรที่ทำงานพัฒนาเพื่อสนับสนุนให้เกิดการพึ่งตนเองของชุมชน (Small Scale Self Reliant Local Development) เป็นองค์กรที่ลงไปส่งเสริมความเข้มแข็งให้กับประชาชน ในชุมชนในด้าน เศรษฐกิจ สังคมของชาวบ้านในชุมชนที่ด้อยโอกาส การส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น ในการนำกลับมาใช้ใหม่ในการแก้ไขปัญหาของชุมชน กิจกรรมที่องค์กรพัฒนาเอกชนประเภทนี้ได้ ลงไปส่งเสริมให้ชาวบ้านในชุมชนในการเสริมสร้างความเข้มแข็ง ได้แก่ การตั้งกลุ่มออมทรัพย์ การส่งเสริมการเกษตรแบบยั่งยืน การนำเทคโนโลยีที่เหมาะสมมาใช้ในชุมชน การจัดการทรัพยากร ธรรมชาติอย่างยั่งยืน เป็นต้น

2.2.3 องค์กรที่ทำงานเพื่อให้รูปแบบการพัฒนาที่มีการเปลี่ยนแปลงและยั่งยืน (Sustainable Systems Development) องค์กรประเภทนี้ไม่ได้มองไปที่ชุมชนขนาดเล็กเพียงไม่กี่แห่ง เพราะมีความตระหนักแล้วว่า การสร้างชุมชนให้แข็งแกร่งต้องผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในระบบ สังคมการเมืองหรือนโยบายในระดับประเทศหรือระดับโลก กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือการมุ่งให้เกิดการ เปลี่ยนแปลงในระดับมหภาค

2.2.4 องค์กรประชาชน (People's Movement) องค์กรประเภทนี้มุ่งให้เกิดการ เปลี่ยนแปลงในระดับประเทศหรือระดับโลก โดยใช้พลังประชาชนที่รวมตัวกันอย่างหลวม ๆ สมาชิก รู้จักกันโดยอาศัยสัญลักษณ์หรือเครื่องหมายบางอย่าง องค์กรที่เป็นแกนจะทำงานในลักษณะเป็น ผู้ปลุกกระดมหรือเป็นผู้ให้ข่าวสารข้อมูล

2.3 การแบ่งประเภทตามลักษณะของพื้นที่ปฏิบัติการ สามารถแบ่งได้เป็น 3 ประเภท ดังต่อไปนี้

2.3.1 องค์กรชุมชนที่มีพื้นที่ปฏิบัติการในชนบทหรือชุมชนเมืองเป็นองค์กรพัฒนา เอกชนที่เน้นการทำงานในพื้นที่เป็นระดับล่าง เช่น องค์กรที่ลงไปทำงานในชนบทจะเป็นองค์กรที่ลงไป แก้ไขปัญหาในชุมชนหรือหมู่บ้านที่ยากไร้ ส่วนองค์กรพัฒนาเอกชนที่ทำงานแก้ไขปัญหาในเมือง ได้แก่องค์กรพัฒนาเอกชนที่แก้ไขปัญหาเรื่องการค้าแรงงานหรือชุมชนแออัดที่อยู่ในเมือง เป็นต้น

2.3.2 องค์กรระดับชาติ องค์กรนี้มีได้หมายความว่า มีพื้นที่ปฏิบัติการ ครอบคลุม ทั้งประเทศ แต่การดำเนินงานมุ่งเน้นให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในระดับชาติมากกว่า ลักษณะขององค์กร

พัฒนาเอกชนนี้มักเป็นองค์กรที่ทำงานโดยการนำประเด็นปัญหาในระดับจุลภาคมาถกเถียงเพื่อหาทางแก้ไขในภาพรวมที่เป็นพลังร่วมในระดับชาติหรือระดับสากล ซึ่งบางครั้งองค์กรเหล่านี้จะเป็นองค์กรแม่ที่มีเครือข่ายขององค์กรในการทำงานช่วยเหลืออยู่ตามประเทศต่าง ๆ ด้วย

2.3.3 องค์กรพัฒนาเอกชนระหว่างชาติ หมายถึง องค์กรที่มีพื้นที่ปฏิบัติการหลายประเทศ เป็นองค์กรที่จัดตั้งขึ้นโดยข้อตกลงระหว่างประเทศ เพื่อบรรลุจุดประสงค์และผลประโยชน์ร่วมกัน โดยที่องค์กรดังกล่าวต้องเป็นองค์กรที่ไม่ได้เกิดจากข้อตกลงของรัฐบาลและต้องเป็นองค์กรที่ไม่หวังผลกำไร เช่น มูลนิธิฟอร์ด มูลนิธิร็อกกีเฟลเลอร์

นอกจากการทำกิจกรรมต่าง ๆ ในงานพัฒนาแล้วองค์กรพัฒนาเอกชนยังมีบทบาทดังต่อไปนี้ (อังคณา อาตะมิยะนันท์, 2530 : 9)

2.1 บทบาทในการปรับตัว (Adaptation) หมายถึง วิธีการทำความเข้าใจสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติและสังคมและการหาประโยชน์จากสิ่งเหล่านี้ เพื่อให้ได้ความรู้และความเข้าใจ และทรัพยากรจำเป็นแก่สังคม แล้วนำไปทำประโยชน์ให้กับสังคมทั้งสังคม การปรับตัวมีความสำคัญเนื่องจากสังคมประกอบด้วยหน่วยย่อยต่าง ๆ ที่มีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันและมีอิทธิพลต่อกัน ดังนั้นจึงเกิดความจำเป็นต่อการปรับตัวของหน่วยสังคมเข้าหากันและปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมเพื่อให้เข้ากับสังคม

2.2 บทบาทที่ทำให้บรรลุเป้าหมาย (Goal Attainment) หมายถึง การระดมทรัพยากรและกำหนดทิศทางกิจกรรมของสังคมให้มุ่งไปทิศทางของเป้าหมาย

2.3 บทบาทในการบูรณาการ (Integration) หมายถึง การเชื่อมโยงและการประสานงานกับหน่วยต่าง ๆ ในสังคมเพื่อความเป็นอันหนึ่งเดียวกันทางสังคม

2.4 บทบาทในการธำรงรักษาความเป็นองค์กร (Pattern Maintenance) หมายถึง รูปแบบที่ทำให้เกิดการรักษาระบบค่านิยมและบรรทัดฐานของสังคม การอบรมขัดเกลาทางสังคมและการฝึกรอบรมสมาชิกของสังคมแต่ละคนให้ปฏิบัติหน้าที่อันจำเป็นต่อสังคม การธำรงรักษาความเป็นองค์กรมีความสำคัญเพราะสังคมย่อมมีหน่วยต่าง ๆ ที่มีความขัดแย้งกัน การขัดแย้งในแง่ของสมาชิกและบุคคลตลอดจนในระบบย่อยทุกระบบ ดังนั้นจึงจำเป็นต้องแก้ไขปัญหาเพื่อความคงอยู่ของตนเองและสังคมส่วนรวม

องค์กรพัฒนาเอกชนมักจะเป็นองค์กรที่ลงไปทำงานในชนบทที่เป็นชาวบ้านผู้ยากไร้ ซึ่งการทำงานในชนบททำให้องค์กรพัฒนาเอกชนมีบทบาทสำคัญดังต่อไปนี้ (อังคณา อาตะมิยะนันท์, 2530 : 10-11)

2.1 ช่วยชุมชนในการระบุ ถกเถียง เกี่ยวกับปัญหาในชุมชน
 2.2 สร้างความมั่นใจให้กับชุมชนว่า ปัญหาต่าง ๆ จะหมดไปถ้าสมาชิกทุกคนได้ร่วมกัน
 แก้ปัญหา

2.3 องค์กรพัฒนาเอกชนมีหน้าที่ประสานงานระหว่างหน่วยงานในด้านต่าง ๆ ทั้งของรัฐ
 และเอกชน แม้กระทั่งชุมชนอื่น เพื่อจะนำความรู้และทรัพยากรจากแหล่งต่าง ๆ มาใช้ และที่สำคัญ
 อย่างมากคือ จะต้องติดต่อกับสื่อมวลชนเพราะจะช่วยทำให้กระจายปัญหาในวงกว้างและผลักดันให้
 แก้ปัญหา

2.4 องค์กรพัฒนาเอกชนสามารถมีบทบาทในการดึงประชาชนจากระดับพื้นฐาน
 (Grass Root) ของประเทศให้เข้าร่วมในงานของตนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2.4.1 การให้ข้อมูลที่เป็นจริง มีความน่าเชื่อถือ ตลอดจนช่วยเสริมการดำเนินงาน
 และประเมินผลของทางรัฐบาล

2.4.2 เนื่องจากมีอิสระและมีความคล่องตัวสูงกว่าราชการ จึงสามารถทดลอง
 แนวความคิดแปลก ๆ ใหม่ ๆ ในการพัฒนาได้ และหลังจากการทดลองก็สามารถชักชวน แนะนำ
 เผยแพร่สู่ที่ต่าง ๆ ได้

2.5 องค์กรพัฒนาเอกชนสามารถระดมทรัพยากรส่วนอื่นมาใช้ในการพัฒนาออกเหนือ
 งบประมาณแผ่นดิน เช่น แหล่งเงินทุน ผู้เชี่ยวชาญจากแหล่งต่าง ๆ เพราะมีองค์กรระหว่างประเทศ
 หลายองค์กรพอใจที่จะให้เงินช่วยเหลือแก่องค์กรพัฒนาเอกชนมากกว่าผ่านให้รัฐบาลเพราะตระหนัก
 ดีว่าเงินจะถึงมือประชาชนมากกว่าทางรัฐบาล

2.6 องค์กรพัฒนาเอกชนมีบทบาทในการทำโครงการที่อิสระไม่ต้องขึ้นอยู่กับคำสั่ง
 ของทางราชการ ทำให้สามารถแก้ไขปัญหาให้ตรงจุดกับชุมชน

สำหรับองค์กรพัฒนาเอกชนในบริบทของสังคมไทย หมายถึงองค์กรที่เป็นอิสระจาก
 ทางราชการ รวมตัวกันขึ้นมาตามกลุ่มวิชาชีพ กลุ่มศึกษา กลุ่มสนใจหรือกลุ่มที่มีเป้าหมายร่วมกัน
 เพื่อที่จะดำเนินบทบาทในการช่วยคลี่คลายปัญหาสังคม บริการสังคม พัฒนาสังคม รวมทั้งสร้าง
 ความมั่นคงทางสังคม องค์กรพัฒนาเอกชนคือ มูลนิธิหรือชมรม รวมถึงกลุ่มคณะกรรมการหรือชมรม
 ซึ่งอาจจะไม่ได้จดทะเบียนเป็นมูลนิธิหรือสมาคมอย่างเป็นทางการ แต่มีบทบาทในการทำงานพัฒนา
 อย่างต่อเนื่อง (จตุรงค์ บุญยรัตนสุนทร. 2542 : 62)

องค์กรพัฒนาเอกชนในประเทศไทยแบ่งออกได้เป็น 2 รูปแบบ คือ องค์กรที่ดำเนินงาน
 โดยการรวมตัวของผู้มีอุดมการณ์เดียวกันจัดตั้งเป็นกลุ่มหรือ โครงการดำเนินงานกับองค์กรพัฒนา
 เอกชนที่จัดตั้งขึ้นตามกรอบของกฎหมายไทย สามารถอธิบายดังต่อไปนี้ (นันทวัฒน์ ปรมาณนท์. 2541.

2.1 องค์กรพัฒนาเอกชนที่เกิดจากการรวมตัวของผู้มีอุดมการณ์เดียวกัน เป็นการรวมตัวของผู้ที่ต้องการทำงานพัฒนาโดยการรวมกลุ่มกันขึ้นตามความสนใจของตน เช่น ผู้ที่มีความสนใจเรื่องการเกษตร ได้รวมตัวกันขึ้นใน โดยให้ความช่วยเหลือเกษตรกรด้วยวิธีการต่าง ๆ ที่กลุ่มของตนเห็นว่า เป็นช่องทางในการทำงานที่จะทำให้เกษตรกรมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น เป็นต้น องค์กรพัฒนาเอกชนประเภทที่ทำงาน โดยการรวมตัวของคนทำงานที่มีความสนใจเดียวกันนี้มีหลายด้านด้วยกัน ซึ่งสามารถอธิบายได้ ดังต่อไปนี้

2.1.1 องค์กรพัฒนาเอกชนด้านเกษตรและการพัฒนาชนบท เป็นการรวมตัวกันของผู้ที่มีความสนใจในด้านการเกษตรและชนบท รวมตัวกันเพื่อช่วยเหลือชาวบ้านในการแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับการเกษตรและชนบท

2.1.2 องค์กรพัฒนาเอกชนด้านชุมชนแออัด ได้แก่ การรวมกลุ่มผู้ที่สนใจในการแก้ปัญหาคาความยากจนของชาวบ้าน ความเป็นอยู่ของคนในชุมชนยากจน ปัญหาเด็กในชุมชนยากจนที่ไม่ได้รับการเลี้ยงดูอย่างถูกต้องและไม่ได้รับการศึกษา ปัญหาเรื่องการขาดแคลนอาหารของชุมชนแออัด ปัญหาสุขภาพยัดียด ปัญหาคนจรจัดและปัญหาคนว่างงาน

2.1.3 องค์กรพัฒนาด้านเด็กและเยาวชน เป็นการรวมตัวกันเพื่อแก้ไขปัญหาเด็กในด้านต่าง ๆ เช่น เด็กขาดสารอาหาร ขาดวัคซีน การใช้แรงงานเด็ก โสเภณีเด็ก เด็กที่ถูกเลี้ยงในสภาพที่ไม่เหมาะสม ถูกทารุณกดขี่ เด็กที่หนีออกจากบ้านเป็นเด็กจรจัด ดิคาเสพยัดียด ขายบริการทางเพศ รวมทั้งปัญหาเด็กยากจนในต่างจังหวัดที่ติดตามครอบครัวเข้ามาตั้งรกรากในเมืองหลวงและเป็นเด็กเร่ร่อนไม่ได้เรียนหนังสือ เป็นต้น

2.1.4 องค์กรพัฒนาเอกชนด้านสิทธิมนุษยชน เป็นการรวมกลุ่มกันขึ้นในการแก้ไขปัญหาด้านสิทธิเสรีภาพพื้นฐานของประชาชนที่ถูกละเลยไม่ได้รับการยอมรับจากภาครัฐ รวมทั้งกรณีนักโทษการเมืองที่ต้องสูญเสียอิสรภาพเนื่องจากมีความคิดเห็นทางการเมืองที่ไม่ตรงกับผู้นำประเทศ

2.1.5 องค์กรพัฒนาเอกชนด้านศาสนากับการพัฒนา ได้แก่ การรวมตัวกันของผู้ที่นับถือศาสนาใดศาสนาหนึ่งเพื่อช่วยเหลือและพัฒนาสังคม เช่น การจัดให้มีโรงพยาบาลเพื่อรักษาคนป่วยโดยหมอสอนศาสนาคริสต์

2.1.6 องค์กรพัฒนาเอกชนด้านสตรี เป็นการรวมกลุ่มที่มีความสนใจแก่การช่วยเหลือสตรีที่ถูกกดขี่โดยสังคมและเพศชาย ทำให้มีความรู้สึกว่ามีสตรีนั้นเป็นเสมือนเสียงส่วนน้อยของสังคม นอกจากนี้ยังทำงานเกี่ยวกับการลดปัญหาความรุนแรงในครอบครัวด้วย

2.1.7 องค์กรพัฒนาเอกชนที่แก้ไขปัญหาด้าน โรคเอดส์ เป็นการรวมกลุ่มของผู้ที่สนใจปัญหาเรื่องเอดส์ซึ่งผู้ติดเชื้อมักได้รับการรังเกียจจากสังคม ซึ่งการทำงานจะเป็นการรณรงค์เรื่องการป้องกัน การช่วยเหลือผู้ติดเชื้อ รวมถึงการพัฒนาบุคลากรที่จะเข้ามาทำงานแก้ไขปัญหาเรื่องเอดส์อีกด้วย

2.1.8 องค์กรพัฒนาเอกชนด้านสิ่งแวดล้อมเป็นการแก้ไขปัญหาเรื่องสิ่งแวดล้อม เป็นองค์กรที่ทำงานในเรื่องของการทำงานในเรื่องของปัญหา ดิน น้ำ ป่า ในชนบท และปัญหาสิ่งแวดล้อมในเมืองทางด้านอากาศ แม่น้ำ ขยะ ที่เป็นปัญหาที่มีความสำคัญและเร่งด่วน

2.2 องค์กรพัฒนาเอกชนที่จัดตั้งมาโดยกรอบของกฎหมาย จากประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ฉบับชำระใหม่ พ.ศ.2535 มีบทบัญญัติว่าด้วยการรวมกลุ่มคนโดยไม่มีวัตถุประสงค์ที่จะมุ่งหาผลประโยชน์ ซึ่งมีอยู่ 2 ประเภท คือ สมาคมและมูลนิธิ ซึ่งสามารถอธิบายได้ดังต่อไปนี้

2.2.1 สมาคม ในมาตรา 78 ถึงมาตรา 109 ของประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยการจดทะเบียนเป็นสมาคม โดยในมาตรา 78 นั้น ได้ให้ความหมายของสมาคมไว้ว่า หมายถึง การรวมกลุ่มของคนตั้งเป็นสมาคมเพื่อทำการใด ๆ อันมีลักษณะต่อเนื่องร่วมกันและมีใช่เป็นการหาผลกำไรหรือรายได้มาแบ่งปันกัน

2.2.2 มูลนิธิ ในมาตรา 10 ถึงมาตรา 106 ของประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพที่ 1 บัญญัติถึงหลักการจัดตั้งมูลนิธิว่า หมายถึงทรัพย์สินที่จัดไว้โดยเฉพาะสำหรับวัตถุประสงค์เพื่อการสาธารณณะ การศาสนา ศิลปะ วิทยาศาสตร์ วรรณคดี การศึกษาหรือเพื่อสาธารณประโยชน์อย่างอื่นโดยมิได้มุ่งหวังหาผลประโยชน์แบ่งปัน

อย่างไรก็ดีการทำงานขององค์กรพัฒนาเอกชนในประเทศไทยเป็นองค์กรของชนชั้นกลางซึ่งลงไปทำงานกับประชาชนฐานล่าง องค์กรพัฒนาเอกชนไทยมีการปรับตัวในการทำงานในหลายรูปแบบที่สำคัญไปตามสภาพการเมือง เศรษฐกิจและสังคมของประเทศ การทำงานในรูปแบบดังกล่าวทำให้องค์กรพัฒนาเอกชนในประเทศไทยมีการพัฒนารูปแบบการทำงานอยู่เสมอและสามารถปรับตัวไปตามสถานการณ์ของสิ่งแวดล้อมของสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา

แนวคิดเรื่องการก่อรูปกลุ่มองค์กรของภาคประชาชน

จากการสำรวจเอกสารในเรื่องของแนวคิดเรื่องของการก่อรูปขององค์กรภาคประชาชนนั้น ผู้วิจัยจะนำเสนอแนวคิดที่จะนำมาใช้ในการวิเคราะห์ในงานวิจัยได้ดังต่อไปนี้

แนวคิดเกี่ยวกับกลุ่มสังคม

ในการจะเข้าใจความหมายของคำว่ากลุ่มสังคมเราต้องเข้าใจถึงกลุ่มประเภทต่าง ๆ ที่มีผู้ได้นำมาใช้โดยมิได้มีการจำกัดว่ามีการรวมตัวขึ้นอย่างเป็นทางการหรือต้องมีปฏิสัมพันธ์กันหรือการสำนึกว่าเป็นสมาชิกของกลุ่มนั้น ๆ เนื่องจากในบางครั้งเราอาจเรียกคนที่รวมตัวกันในที่ที่หนึ่งว่ากลุ่ม เช่นกัน ได้แก่กลุ่มคนที่มารอป้ายรถเมล์หรือคนที่อยู่ประเภทเดียวกัน อาชีพเดียวกัน เช่น กลุ่มชานา กลุ่มชาวสวน ซึ่งในบางครั้งกลุ่มคนที่เราเรียกว่ากลุ่มนั้น ไม่รู้จักกันเลยและไม่เคยมีปฏิสัมพันธ์กันเลย จากกรณีดังกล่าวนักสังคมวิทยาได้มีจัดประเภทของกลุ่มไว้ 3 ประเภท ดังต่อไปนี้คือ (มนตรี เชนวิทย์การ. 2533 : 510-513)

1. กลุ่มของคนที่มีลักษณะบางอย่างร่วมกัน บางอย่างจัดในประเภทหรือในลักษณะชนิดเดียวกัน (Categories) หมายถึงกลุ่มคนที่มีชีวิต อายุ การศึกษาที่มีลักษณะเดียวกัน พอที่จะจัดให้เข้าประเภทเดียวกันได้โดยไม่ต้องมีปฏิสัมพันธ์กัน กลุ่มประเภทนี้ได้แก่ กลุ่มคนผสมสีทอง กลุ่มผู้หญิง กลุ่มพ่อค้า กลุ่มข้าราชการ กลุ่มวัยรุ่น กลุ่มเด็กผู้หญิง กลุ่มที่อยู่ในการวางแผนการตลาดของนักโฆษณา สินค้าที่เรียกว่า กลุ่มเป้าหมาย (Target Group) ที่เป็นผู้ที่มีอายุ การศึกษา ทัศนคติในการบริโภคเหมือนกัน เป็นกลุ่มผู้บริโภคที่อาศัยอยู่ทั่วประเทศ กลุ่มประเภทนี้สามารถที่จะพัฒนาเป็นกลุ่มสังคมได้เมื่อมีการรวมกลุ่มกันมีปฏิสัมพันธ์กันอย่างต่อเนื่องและความสำคัญของกลุ่มร่วมกัน เช่น การรวมตัวกันเป็นสมาคมการค้า กลุ่มผู้บริโภคที่รวมตัวกันเพื่อรักษาสิทธิของผู้บริโภค

2. กลุ่มของคนที่มีการรวมตัวกันอยู่ที่ใดที่หนึ่ง (Aggregates) เป็นกลุ่มที่คนหลายคนนั้นบังเอิญมารวมตัวอยู่ในสถานที่เดียวกัน เช่น กลุ่มคนที่ยืนรออยู่ที่ป้ายโดยสารประจำทาง คนที่มาดูไฟไหม้หรืออุบัติเหตุ คนที่มานั่งฟังคำอภิปราย กลุ่มคนที่เข้ามานั่งฟังคำบรรยายในห้อง กลุ่มประเภทนี้สามารถพัฒนาขึ้นเป็นกลุ่มสังคมได้ถ้าหากกลุ่มเหล่านี้เริ่มมีการพุดจากัน มีปฏิสัมพันธ์กันและมีความจำเป็นในการร่วมมือกันเพื่อนำไปสู่เป้าหมายอย่างใดอย่างหนึ่งร่วมกัน เช่น ผู้โดยสารที่รวมตัวกันประท้วงการขึ้นค่าโดยสารหรือการบริการไม่ดีของบริษัทรถโดยสารประจำทาง ผู้ที่ไปดูไฟไหม้ร่วมกันตั้งกลุ่มป้องกันไฟไหม้ในเขตหมู่บ้านหรือผู้ร่วมประท้วงที่จะร่วมกันตั้งกลุ่มเพื่อเป้าหมายปลายทางบางอย่าง

3. กลุ่มในความหมายที่แท้จริง (Group) หมายถึงกลุ่มที่มีได้มีการพุดจา มีปฏิสัมพันธ์และตกลงในการทำงานร่วมกันเพื่อจุดมุ่งหมายอย่างใดอย่างหนึ่ง ซึ่งอาจจะหมายถึงกลุ่มประเภทที่ 1 หรือกลุ่มประเภทที่ 2 ที่มีการปฏิสัมพันธ์ในการทำงานร่วมกัน มีปฏิสัมพันธ์กัน ลักษณะที่สำคัญของกลุ่มในความหมายนี้ สมาชิกของกลุ่มจะต้องมีความสัมพันธ์กันอย่างต่อเนื่อง มีสำนึกของความ เป็นกลุ่มร่วมกัน แม้จะอยู่คนละประเทศก็ตาม กลุ่มประเภทดังกล่าวนี้อาจจะเป็นกลุ่มแบบประเภทที่ 1 หรือประเภทที่ 2 ที่มีการพัฒนาตนเองขึ้นมาเพื่อทำงานเพื่อให้บรรลุผลประโยชน์ร่วมกันก็ได้ กลุ่มในทางสังคมวิทยาถือว่าการรวมกลุ่มเป็นสิ่งที่มนุษย์ขาดไม่ได้ในการอยู่ในสังคม เนื่องจากเมื่อตัดมนุษย์ให้ออกจากการรวมกลุ่มแล้ว มนุษย์ก็ไม่สามารถจะอยู่ได้ด้วยตนเองหรือไม่สามารถบรรลุเป้าหมายในชีวิตได้เท่าที่ควร กลุ่มในความหมายดังกล่าวจึงเป็นกลุ่มสังคม รูปแบบของกลุ่มดังกล่าว มีอยู่ 2 ประเภท คือ กลุ่มปฐมภูมิ และกลุ่มทุติยภูมิ ซึ่งเราสามารถอธิบายได้ดังต่อไปนี้

3.1 กลุ่มปฐมภูมิ (Primary Group) เป็นกลุ่มที่มีลักษณะสำคัญ กล่าวคือมีความสัมพันธ์ส่วนตัวไม่เป็นทางการ ความสัมพันธ์ส่วนตัวนี้ไม่จำกัดว่าต้องเป็นเรื่องใดเรื่องหนึ่ง แต่ครอบคลุมหลาย ๆ ด้านมีลักษณะของความสัมพันธ์ในกลุ่มที่ถาวร จำนวนของสมาชิกน้อย มีความสัมพันธ์ที่เป็นไปอย่างสนิทสนม กลุ่มประเภทนี้เป็นกลุ่มที่เกิดขึ้นธรรมชาติของสังคมได้แก่ กลุ่มครอบครัว

กลุ่มเพื่อนเล่น กลุ่มเพื่อนบ้านและกลุ่มเพื่อน โรงเรียนหรือกลุ่มของคนที่อยู่ในชุมชนหรือเผ่าเล็ก การกำหนดความสัมพันธ์ของกลุ่มสังคมประเภทนี้มักใช้ความรู้สึกในการกำหนดมากกว่าผลประโยชน์พิเศษอย่างใดอย่างหนึ่ง

3.2 กลุ่มทุติยภูมิ (Secondary Group) เป็นกลุ่มที่มีการจัดตั้งขึ้นมาอย่างเป็นทางการ ด้วยวัตถุประสงค์บางอย่างมาเป็นจุดรวมของความสัมพันธ์ สมาชิกติดต่อกันอย่างมีความเกี่ยวข้องซึ่งกันและกันในวิถีบางส่วนของชีวิตในสังคม (Partial Association) กลุ่มทุติยภูมิเป็นกลุ่มที่ไม่ได้เกิดขึ้นมาโดยธรรมชาติเหมือนกลุ่มครอบครัว กลุ่มพี่น้อง สมาชิกที่อยู่ในกลุ่มจะใช้ชีวิตเพียงบางส่วนเพียงเท่าที่เกี่ยวเนื่องเป็นบางส่วนไม่ใช่ระยะเวลาใดระยะเวลาหนึ่งเป็นพิเศษ เช่น กลุ่มศาสนา กลุ่มอาชีพ สโมสร สมาคม อาสาสมัคร กลุ่มผลประโยชน์และกลุ่มอิทธิพลทางการเมือง คน ๆ หนึ่งสามารถที่จะเป็นสมาชิกกลุ่มหลาย ๆ กลุ่มพร้อมกันได้ ในการติดต่อกันสื่อสารกันในกลุ่มประเภทนี้มักจะเป็นการสื่อสารที่ห่างกัน เช่น การติดต่อทางจดหมาย ข่าวสมาคม ความสัมพันธ์ของกลุ่มประเภทดังกล่าวเป็นความสัมพันธ์ที่กำหนดโดยกฎเกณฑ์ที่เป็นข้อกีดขวางทางสังคม คือผู้ที่เป็สมาชิกกลุ่มมีฐานะ ตำแหน่งและหน้าที่ที่กำหนดไว้อย่างเป็นทางการ ซึ่งกลุ่มทุติยภูมิดังกล่าวสามารถแบ่งได้เป็น 2 ประเภทคือ กลุ่มผลประโยชน์และกลุ่มผลประโยชน์ทางการเมือง

3.2.1 กลุ่มผลประโยชน์ (Interest Group) หมายถึง กลุ่มที่มีการรวมตัวกัน เพื่อทำผลประโยชน์ในด้านใดด้านหนึ่งโดยมีวัตถุประสงค์ ทัศนคติและผลประโยชน์ร่วมกันและเป็นสิ่งที่ทำให้สมาชิกมีความรู้สึกที่ผูกพันกันเป็นกลุ่มที่มีลักษณะมั่นคง การรวมกลุ่มเพื่อเรียกร้องผลประโยชน์หรือการแสดงออกซึ่งผลประโยชน์ซึ่งกันและกัน กลุ่มผลประโยชน์ไม่จำเป็นที่จะต้องมีการแสดงออกมาซึ่งพฤติกรรมทางการเมือง ตัวอย่างเช่น กลุ่มกรรมกรรวมกลุ่มกันเพื่อเรียกร้องค่าจ้างหรือค่าแรงต่อกลุ่มนายจ้าง

3.2.2 กลุ่มผลประโยชน์ทางการเมืองหรือกลุ่มพลัง (Pressure Group) คือ กลุ่มทุติยภูมิที่จัดตั้งขึ้นเพื่อแสวงหาผลประโยชน์หรือบรรลุจุดหมายปลายทางบางอย่างโดยผ่านกระบวนการทางการเมือง เป็นกลุ่มที่เกิดจากการรวมกลุ่มของบุคคลต่าง ๆ ในการทำงานโดยสมัครใจ เพื่อปกป้องผลประโยชน์ อาจจะเป็นผลประโยชน์โดยทั่วไปหรือผลประโยชน์ของกลุ่มตน แต่ภายใต้การรวมกลุ่มดังกล่าวเพื่อที่จะมีอิทธิพลเหนือกระบวนการตัดสินใจหรือการวางนโยบายของรัฐบาล ซึ่งในกลุ่มผลประโยชน์ทางการเมืองมีองค์ประกอบที่สำคัญดังต่อไปนี้

1) เป็นกลุ่มที่เกิดขึ้นจากการรวมกันของบุคคลต่าง ๆ โดยสมัครใจ มิใช่เป็นการรวมกันในลักษณะที่ถูกบังคับให้รวมหรือถูกภาวะครอบงำบางอย่างที่ทำให้เกิดการรวมกันขึ้น

2) เจตนาของการเข้าร่วมกลุ่มของสมาชิกนั้นเพื่อใช้กลุ่มเป็นเครื่องมือในการปกป้องรักษาผลประโยชน์ของตน โดยมิใช่เป็นกลุ่มที่ไม่ได้รวมตัวกันเพื่อผลประโยชน์แต่อย่างใด

3) เจตนาของการรวมกลุ่มของกลุ่มผลประโยชน์ทางการเมืองเพื่อที่จะใช้กลุ่มเป็นเครื่องมือทางการเมือง ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับนโยบายต่าง ๆ ของรัฐที่จะเข้ามีส่วนเกี่ยวข้องกับผลประโยชน์ของกลุ่มตน

กลุ่มผลประโยชน์ทางการเมืองเป็นกลุ่มที่ระดมทรัพยากรด้านต่าง ๆ เพื่อสร้างกำลังและใช้ในการที่จะมีอิทธิพลเหนือกระบวนการตัดสินใจหรือการกำหนดนโยบายของรัฐบาล ทรัพยากรที่ว่า คือความเข้มแข็งของการรวมตัว จำนวนสมาชิก ความมั่นคง สถานภาพทางสังคม และยุทธวิธีในการทำงานต่าง ๆ ของกลุ่ม โดยกลุ่มผลประโยชน์ทางการเมืองจะเป็นกลุ่มที่จะต้องพึ่งพิงอิทธิพลเหนือการวางนโยบายของรัฐบาลเท่านั้น แต่จะไม่เข้าไปใช้อำนาจในกลไกของรัฐและการบริหารงานรัฐบาล โดยการนำนโยบายไปปฏิบัติซึ่งเป็นลักษณะของพรรคการเมือง

แนวคิดขบวนการทางสังคม

ขบวนการทางสังคมเป็นแนวคิดที่มีการพัฒนามาอย่างหลายรูปแบบแนวคิดของการรวมกลุ่มที่อยู่นอกเหนือระบบรัฐ ซึ่งแนวคิดขบวนการทางสังคมในทางวิชาการนั้นมีทฤษฎีที่เป็นแนวคิดของขบวนการทางสังคมอยู่ 3 กระแสหลักคือ (ประภาส ปิ่นตบแต่ง, 2552 : 21)

1. ทฤษฎีพฤติกรรมรวมหมู่ (Collective Behavior Theory)

แนวคิดดังกล่าวนี้เป็นแนวคิดที่เกิดขึ้นในระยะแรกมีการให้ความหมายของขบวนการทางสังคมว่าเป็นฝูงคนชั่วร้ายและกระทำการอย่างไร้เหตุผล เนื่องจากการเกิดขึ้นของขบวนการทางสังคมถูกอธิบายของทฤษฎีพฤติกรรมรวมหมู่ (Collective Behavior Theory) ที่อยู่ภายใต้สังคมที่ผู้คนเผชิญหน้ากับความขัดแย้ง ความวุ่นวายทางสังคมหลังสงครามโลกครั้งที่สอง ขบวนการทางสังคมจึงถูกอธิบายในแงุ่มจิตวิทยาที่มองว่า การกระทำของขบวนการทางสังคมในแง่ลบและเป็นการกระทำของฝูงชนแบบไร้เหตุผล (Irrational) แต่ก็มองว่าขบวนการทางสังคมในฐานะผู้กระทำที่แม้จะเกิดขึ้นในสภาวะของความวุ่นวายทางสังคมแต่ก็นำไปสู่ความสัมพันธ์ทางสังคมหรือองค์กรทางสังคมใหม่

2. ทฤษฎีระดมทรัพยากร (Resource Mobilization Theory)

ขบวนการทางสังคมถูกมองว่าเป็นการกระทำของการกระทำรวมหมู่ที่มีเหตุผลที่เกิดขึ้นในช่วงทศวรรษที่ 1960 ภายใต้การอธิบายของทฤษฎีระดมทรัพยากร โดยมองการเกิดขึ้นของขบวนการทางสังคมที่ออกมาท้าทายสังคม ขบวนการที่เกิดขึ้นในยุคนี้ ได้แก่ ขบวนการเคลื่อนไหวเพื่อสิทธิพลเมือง ขบวนการต่อต้านทางสังคม ขบวนการทางด้านสิ่งแวดล้อม โดยมองว่าขบวนการทางสังคมเป็นชุดความเชื่อหรือความเห็นของกลุ่มคนที่นำเสนอความเห็นเพื่อเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางสังคมและได้มาซึ่งการกระจายผลประโยชน์ทางสังคมที่อยู่นอกกระบวนการเมืองปกติมียุทธวิธีการเคลื่อนไหวที่สำคัญในการเคลื่อนไหวคือการท้าทายหรือขัดขวางระบบการเมืองปกติ

3. ขบวนการทางสังคมใหม่ (New Social Movement)

จุดกำเนิดสำคัญของสำนัก “ขบวนการทางสังคมใหม่” คือการวิพากษ์ทฤษฎีการระดมทรัพยากรว่า สนใจเฉพาะการตอบคำถามว่าขบวนการทางสังคมเกิดขึ้นอย่างไร (“How”) ขณะเดียวกันก็วิพากษ์ทฤษฎีมาร์กซิสม์ว่ามีข้อจำกัดในการอธิบายปรากฏการณ์/ขบวนการทางสังคมใหม่ ๆ เช่น ขบวนการสิ่งแวดล้อม ขบวนการสิทธิสตรีและอัตลักษณ์ทางเพศสภาพที่เกิดขึ้นในทศวรรษที่ 1960s และ 1970s ซึ่งได้ทำให้เกิดคำถามในหมู่นักทฤษฎีในยุโรปกลุ่มหนึ่งว่า เหตุใดจึงเกิดขบวนการซึ่งมิได้มีฐานจากความขัดแย้งทางชนชั้นเหล่านี้ขึ้นมาอย่างกว้างขวางและการเปลี่ยนแปลงทางสังคมในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ได้ทำให้เกิดคำถามกับจุดเน้นของการวิเคราะห์ความขัดแย้ง ซึ่งอยู่ที่ความสัมพันธ์ระหว่าง “ทุน-แรงงาน” หรือความขัดแย้งที่ตั้งอยู่บนฐานของการควบคุมทรัพยากรทางเศรษฐกิจ อันเป็นลักษณะสำคัญของขบวนการทางสังคมแบบเก่า (Old Social Movement)

แนวคิดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชดำริชี้แนะแนวทางการดำเนินชีวิตแก่พสกนิกรชาวไทย เป็นปรัชญาชี้ถึงแนวการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชนจนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อให้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์ ชี้แนะแนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตนในทางที่ควรจะเป็น โดยมีพื้นฐานมาจากวิถีชีวิตดั้งเดิมของสังคมไทย สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ตลอดเวลาและเป็นการมองโลกเชิงระบบที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา มุ่งเน้นการรอดพ้นจากภัยและวิกฤติ เพื่อความมั่นคงและความยั่งยืนของการพัฒนา ความพอเพียง หมายถึงความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีและต้องประกอบไปด้วยสองเงื่อนไข คือเงื่อนไขความรู้ เงื่อนไขคุณธรรม

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ประกอบไปด้วย 5 ส่วน ดังนี้ (มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. ออนไลน์ : 2557)

1. กรอบแนวคิดเป็นปรัชญาที่ชี้แนะแนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตนในทางที่ควรจะเป็น โดยมีพื้นฐานมาจากวิถีชีวิตดั้งเดิมของสังคมไทย สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ตลอดเวลาและเป็นการมองโลกเชิงระบบที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา มุ่งเน้นการรอดพ้นจากภัยและวิกฤติ เพื่อความมั่นคงและความยั่งยืนของการพัฒนา

2. คุณลักษณะเศรษฐกิจพอเพียง สามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการปฏิบัติตนได้ในทุกระดับ โดยเน้นการปฏิบัติบนทางสายกลางและการพัฒนาอย่างเป็นขั้นตอน

3. คำนิยามความพอเพียงจะต้องประกอบด้วย 3 คุณลักษณะ ดังนี้

- 3.1 ความพอประมาณ หมายถึง ความพอดีที่ไม่น้อยเกินไป และไม่มากเกินไปโดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น เช่น การผลิตและการบริโภคที่อยู่ในระดับพอประมาณ

3.2 การมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว หมายถึงการเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้นโดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่าง ๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคตทั้งใกล้และไกล

4. เงื่อนไขการตัดสินใจและการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ให้อยู่ในระดับพอเพียงนั้นต้องอาศัยทั้งความรู้และคุณธรรมเป็นพื้นฐาน 2 เงื่อนไข ดังนี้

4.1 เงื่อนไขความรู้ประกอบด้วยความรู้เกี่ยวกับวิชาการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องอย่างรอบด้าน ความรอบคอบที่จะนำความรู้เหล่านั้นมาพิจารณาให้เชื่อมโยงกันเพื่อประกอบการวางแผนและความระมัดระวังในขั้นปฏิบัติ

4.2 เงื่อนไขคุณธรรมที่จะต้องเสริมสร้างประกอบด้วย มีความตระหนักในคุณธรรม มีความซื่อสัตย์สุจริตและมีความอดทน มีความเพียร ใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิต

5. แนวทางปฏิบัติ / ผลที่คาดว่าจะได้รับ จากการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ คือการพัฒนาที่สมดุลและยั่งยืน พร้อมรับต่อการเปลี่ยนแปลงในทุกด้าน ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม ความรู้และเทคโนโลยี

นั่นคือหลักแนวคิดและแนวทางเพื่อการปฏิบัติตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งไม่ว่าจะเป็นบุคคลหรือองค์กรต่าง ๆ สามารถปฏิบัติตามได้

ราชบัณฑิตยสถาน (2525 : 123) ได้นิยามความหมายของการออม หมายถึง การประหยัด การเก็บหอมรอมริบ การถนอมและการสงวนสิ่งที่จะประหยัดหรือเก็บหอมรอมริบ ได้แก่ ทรัพย์สินเงินทอง ดังนั้นการออม หมายถึงการใช้ทรัพย์สินเงินทองทั้งหลายอย่างระมัดระวัง อย่างไม่ประมาทอย่างมีเหตุมีผล ทรัพย์สินเงินทองเป็นปัจจัยในการดำรงชีพ ต้องรู้จักเก็บรู้จักใช้ การออมจะเกิดขึ้นได้ก็เพราะประชาชนได้รับการศึกษาเรียนรู้ มีผู้แนะนำสั่งสอนให้เห็นความสำคัญและเห็นประโยชน์ที่เกิดจากการออม

การออมเงินมีความสำคัญ เพราะเป็นการสร้างหลักประกันในด้านความมั่นคงให้ตัวเอง และก่อให้เกิดเสถียรภาพทางเศรษฐกิจ การออมมีความสำคัญต่อระบบเศรษฐกิจ เพราะมีความสำคัญต่อความเป็นอยู่ของประชาชน ครอบครัวและชุมชน การบริหารการเงินและการออมนั้นมีความสำคัญในการสร้างความมั่นคงและเสถียรภาพ ทั้งในแง่ของการดำรงชีวิตของประชาชน ครอบครัว ชุมชน และประเทศชาติ การออมจึงเป็นสิ่งจำเป็นต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ

สุวัฒน์ ศรีภิรมย์ (2548 : 34) ได้ทำการศึกษาในเรื่องระบบการออมโดยใช้ชุมชนเป็นกลไก ผลการศึกษา ระบุว่า ข้อเสนอระบบการออมโดยใช้ชุมชนเป็นกลไกดำเนินการมิใช่ข้อเสนอใหม่ แต่เป็นสิ่งที่มีการดำเนินงานมานานแล้วในสังคมไทย โดยเฉพาะในพื้นที่ที่มีใช้สังคมเมืองและรู้จักกันดีในนามของกลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มสัจจะออมทรัพย์ กองทุนสวัสดิการต่าง ๆ หรือเครือข่ายต่าง ๆ

ซึ่งเป็นการรวมตัวของประชาชนในพื้นที่ภูมิภานาเดียวกัน มีขนบธรรมเนียม วัฒนธรรมและวิถีชีวิตคล้ายคลึงกัน มีการเกื้อกูลกัน ช่วยเหลือสามัคคีกัน เป็นสังคมที่เข้มแข็งและมีศักยภาพ ทั้งนี้การศึกษาดังกล่าวสนับสนุนแนวคิดเรื่องกองทุนการออมชุมชนและได้สรุปเพิ่มเติมว่าการออดังกล่าวเป็นการออมเพื่อการชราภาพสำหรับแรงงานนอกระบบและสามารถดำเนินการร่วมกับสวัสดิการชุมชน โดยการตั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) และรัฐเข้ามามีส่วนร่วมในการร่วมสมทบในลักษณะของสวัสดิการประชาชน อย่างไรก็ตาม ชุมชนควรดำเนินการด้วยตนเอง สร้างสมาชิกในพื้นที่และมีเครือข่ายเชื่อมโยงถึงระดับตำบล อำเภอและจังหวัด

แนวคิดการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง

คณะอนุกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง (2549 : 1) นำเสนอว่าตามหลักแนวคิดของเศรษฐกิจพอเพียงนั้น การพัฒนาตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง คือการพัฒนาที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของทางสายกลางและความไม่ประมาท โดยคำนึงถึงความพอประมาณ ความมีเหตุผล การสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว ตลอดจนการใช้ความรู้ ความรอบคอบและคุณธรรม ประกอบการวางแผน การตัดสินใจ และการกระทำ

อภิชัย พันธเสน (2549 : 33) ได้ใช้ทฤษฎีระบบสรุปแนวคิดการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงไว้ดังนี้

1. ในการสร้างขบวนการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง มีเป้าหมายหลักเพื่อสร้างเครือข่ายเรียนรู้ให้มีการนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้เป็นกรอบความคิด เป็นแนวทางในการปฏิบัติ ตลอดจนเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตคนไทยทุกภาคส่วน วัตถุประสงค์ของการขับเคลื่อน เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้อง เกี่ยวกับหลักเศรษฐกิจพอเพียงให้ประชาชนทุกคนสามารถนำหลักปรัชญาฯ ไปประยุกต์ใช้ได้อย่างเหมาะสมและปลูกฝังปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ในการดำรงชีวิตให้อยู่บนพื้นฐานของเศรษฐกิจพอเพียง ตลอดจนนำไปสู่การปรับแนวทางการพัฒนาให้อยู่บนพื้นฐานของเศรษฐกิจพอเพียง

2. การขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง เป็นการเสริมพลังให้ประเทศไทยสามารถพัฒนาไปได้ อย่างมั่นคงภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ โดยให้ความสำคัญกับการสร้างรากฐานทางเศรษฐกิจและสังคมให้เข้มแข็ง รักษาความสมดุลของทุนและทรัพยากรในมิติต่าง ๆ ตลอดจนสามารถปรับตัวพร้อมรับต่อการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ได้ อย่างรู้เท่าทันและนำไปสู่ความอยู่เย็นเป็นสุขของประชาชนชาวไทย

3. การขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงจะเป็นไปในลักษณะเครือข่ายและการระดมพลังจากทุกภาคส่วน ได้แก่ เครือข่ายผู้นำทางความคิด เครือข่ายด้านประชาสังคม เครือข่ายด้านสื่อมวลชน และประชาชน เครือข่ายด้านสถาบันการศึกษาและเยาวชน เครือข่ายด้านองค์กรภาคธุรกิจเอกชน เครือข่ายด้านองค์กรภาครัฐ เครือข่ายด้านวิชาการและเครือข่ายด้านสถาบันทางการเมือง

ในการสร้างขบวนการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงนั้น ที่ผ่านมาสภานักคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) ได้เริ่มสร้างขบวนการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงอย่างต่อเนื่อง เพื่อนำเอาแนวความคิดไปขยายผลอย่างหลากหลายและกว้างขวาง โดยมีเป้าหมายเพื่อสร้างกระแสสังคมให้มีการใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียงเป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิตของคนไทยในหลาย ๆ วงการ เป้าหมายการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงครอบคลุมการดำเนิน 4 ด้านต่อไปนี้ (อภิรักษ์ พันธเสน. 2549 : 34)

1. สร้างความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง
2. พัฒนาแนวคิดขององค์ความรู้เกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง
3. พัฒนาระบบการเรียนรู้และการประยุกต์ใช้ในระดับครอบครัว กลุ่มและระดับประเทศ

4. เชื่อมโยงเครือข่ายการพัฒนาชุมชนพอเพียงของภาคประชาสังคม

ทั้งนี้งานทั้ง 4 ด้าน จะต้องมีความเชื่อมโยงกันอย่างมีบูรณาการ ที่ผ่านมามีการเชื่อมโยงที่ว่านี้ยังไม่ปรากฏชัด จึงทำให้การขับเคลื่อนอยู่ในขอบเขตที่จำกัด โดยเฉพาะอย่างยิ่งควรมีการเผยแพร่องค์ความรู้ที่มีอยู่อย่างกระจุกกระจายไปยังแผนงานต่าง ๆ ที่เชื่อมโยงกันในลักษณะเชิงปฏิสัมพันธ์ ในส่วนนี้คณะผู้วิจัยมุ่งตอบคำถามสำคัญที่ว่า จะทำอย่างไรให้การวิจัยมีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนแผนงานพัฒนาวิชาการและการจัดการความรู้เพื่อการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง เนื้อหาซึ่งปรากฏอยู่ในบทนี้ส่วนหนึ่งเป็นผลที่ได้มาจากระบวนการสังเคราะห์งานวิจัย (The Synthesis Process) และการเสวนา (Dialogue) ระหว่างคณะผู้วิจัยและผู้มีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงหลายฝ่ายอย่างต่อเนื่องในเวทีการประชุมหลายครั้ง

แนวคิดใหม่สำหรับการวิจัย : เศรษฐกิจพอเพียง และความพอเพียงทางนิเวศ

งานวิจัยส่วนใหญ่เกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง มีจุดหมายเพื่อวิเคราะห์ความหมายของแนวคิดหรือเป็นกรณีศึกษาเกี่ยวกับชุมชนที่มีการปฏิบัติการแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งโดยมากจะเน้นเรื่องเศรษฐกิจสังคม แต่ไม่ค่อยจะพิจารณามิติทางสิ่งแวดล้อมและธรรมชาติเท่าใดนัก อาจกล่าวได้ว่าเป็นมิติที่สำคัญมิติหนึ่งได้ขาดหายไปในงานวิจัย ผลจากการสังเคราะห์ความรู้เกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงชี้ให้เห็นถึงเงื่อนไขสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้เศรษฐกิจพอเพียงดำรงอยู่ได้ นั่นคือการมีฐานทรัพยากรธรรมชาติในฐานะทุนการผลิต ความรู้เรื่องระบบนิเวศในชุมชนและความสัมพันธ์มนุษย์กับระบบนิเวศแบบเกื้อกูล ยืนยันว่าถ้าเราไม่ให้ความสำคัญแก่เรื่องของสิ่งแวดล้อมและความพอดีในการใช้ทรัพยากรธรรมชาติแล้ว เศรษฐกิจพอเพียงก็ไม่อาจเกิดขึ้นได้ ความพอดีทางเศรษฐกิจแปลว่า ต้องมีความพอดีในการใช้ทรัพยากรธรรมชาติด้วย ซึ่งหมายถึงการไม่ทำลายธรรมชาติ ไม่ใช่ธรรมชาติจนเกิดความทรุดโทรมหรือใช้ธรรมชาติจนเลยขีดจำกัดจนเป็นอันตรายต่อระบบนิเวศ การศึกษาวิจัยในมิตินี้จึงต้องมีการพัฒนาอย่างเร่งด่วน (ชัยยนต์ ประดิษฐ์ศิลป์. 2557 : 28)

ในการประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียงในระดับชุมชน อภิชัย พันธเสน (2549 : 35) เสนอว่า ก่อนจะตอบคำถามนี้จะต้องอธิบายว่า ชุมชนคืออะไร ชุมชนคือความสัมพันธ์ของมนุษย์ เนื่องจาก การมีความสนใจหรือการมีประโยชน์ร่วมกัน เป็นความสัมพันธ์ที่เชื่อมต่อกับภายนอกที่ขยายต่อ จากความสัมพันธ์ภายในครอบครัว

ชุมชนเป็นหน่วยที่เล็กที่สุดที่สามารถสร้างภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจได้ ถ้าเล็กกว่านี้กล่าวคือ ในระดับครอบครัว ชัดความสามารถในการสร้างภูมิคุ้มกันถึงแม้จะมี แต่จะมีกำลังด้านทานน้อยกว่า ชุมชน ขณะเดียวกันชุมชนก็ไม่ใหญ่เกินไปและไม่สลับซับซ้อนจนเกินไป อยู่ภายใต้เงื่อนไขของคน ที่ไม่มีอำนาจทางการเมือง อำนาจทางเศรษฐกิจหรืออำนาจแห่งความรู้มีความสามารถพอที่จะจัดการได้

1. เพื่อพัฒนาปัญหาความทุกข์ (ความยากจน) ในชุมชน
2. สร้างภูมิคุ้มกันให้แก่ชุมชนจากวิกฤติจากภายนอก
3. เป็นส่วนสำคัญที่จะช่วยส่งเสริมการพัฒนาที่ยั่งยืนของสังคมในระดับประเทศโดยรวม

กล่าวโดยสรุปคือ ชุมชนคือหน่วยใหญ่ที่สุดที่คนธรรมดาทั่วไปสามารถจะมีปฏิริยาในเชิง สร้างสรรค์ (Creative Intervention) ได้ง่าย โดยไม่จำเป็นต้องอาศัยเงื่อนไขพิเศษมากนัก จึงเป็นหน่วย ที่สำคัญที่ผู้ต้องการทำความดีสามารถประกอบสิ่งที่ดีตัวเองร่วมกับสมาชิกของชุมชนที่เพื่อประโยชน์ แก่สมาชิกในชุมชนและสังคมของประเทศโดยส่วนรวมได้

ภาพประกอบที่ 2 กระบวนการเศรษฐกิจพอเพียง (อภิชัย พันธเสน. 2549 : 36)

แนวคิดเกี่ยวกับน่านโยบายไปปฏิบัติ

ความสำเร็จของการน่านโยบายไปปฏิบัติ ไม่ว่าจะนโยบายนั้นจะเป็นประเภทใดก็ตาม ส่วนหนึ่งย่อมขึ้นอยู่กับหน่วยงานที่รับผิดชอบในการน่านโยบายไปปฏิบัติมีความสามารถในการดำเนินการให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของนโยบายนั้นได้มากน้อยแค่ไหนเพียงใด ดังนั้นปัญหาหลักด้านหนึ่งของน่านโยบายไปปฏิบัติจึงได้แก่ (มนตรี เจนวิทย์การ. 2533 : 409-411)

ปัญหาทางด้านสมรรถนะ ประกอบด้วย

1. ปัจจัยทางด้านบุคลากร ปัญหาทางด้านสมรรถนะจะมีมากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับเงื่อนไขหลายประการ

1.1 นโยบายที่จะถูกนำไปปฏิบัตินั้นต้องการบุคลากรจำนวนเท่าใด ต้องการบุคลากรประเภทใด

1.2 ต้องการบุคลากรที่มีคุณภาพ ความรู้ ความสามารถที่จะปฏิบัติตามนโยบายนั้นได้หรือไม่ มีความยินดีหรือความตั้งใจที่จะมาร่วมเป็นผู้ปฏิบัติในนโยบายนั้น

1.3 หน่วยงานที่รับผิดชอบในการน่านโยบายไปปฏิบัติจะสามารถหรือหาวิธีการดึงดูดบุคลากรให้ปฏิบัติงานในนโยบายหรือโครงการได้อย่างไร

2. ปัจจัยทางด้านเงินทุน ปัญหาทางด้านสมรรถนะจะมีมากขึ้นหากหน่วยงานที่รับผิดชอบในการน่านโยบายไปปฏิบัติถูกจำกัดด้วยเงื่อนไขของการใช้เงินทุน ซึ่งข้อจำกัดในการใช้เงินทุนมากหรือมีระเบียบข้อบังคับไว้มากจนขาดความยืดหยุ่นก็จะยิ่งเป็นการบั่นทอนสมรรถนะของหน่วยงานปฏิบัติมากขึ้นเท่านั้น

3. ปัจจัยทางด้านวัสดุอุปกรณ์ ปัญหาทางด้านสมรรถนะจะทวีมากขึ้นถ้าหากหน่วยงานที่รับผิดชอบไม่ได้รับการสนับสนุนทางด้านวัสดุอุปกรณ์ให้ใช้อย่างเพียงพอหรือทันต่อเวลา

ปัญหาทางการควบคุม

ปัญหาทางการควบคุมจะมีมากหรือน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับเงื่อนไขต่าง ๆ หลายประการ ดังนี้

1. ขึ้นอยู่กับความสามารถของหน่วยงานที่รับผิดชอบในการเปลี่ยนแปลงนโยบายว่าจะสามารถแปลงนโยบายนั้น ๆ ออกมาเป็นแนวทางปฏิบัติ แผนงานหรือโครงการที่สอดคล้องกับความต้องการของนโยบายเพียงใด

2. ขึ้นอยู่กับว่ากิจกรรมของนโยบาย แผนงานหรือโครงการนั้นมีวัตถุประสงค์ที่ชัดเจนเพียงใด

3. ขึ้นอยู่กับการที่หน่วยปฏิบัติจะมีการกำหนดภารกิจตลอดจนมาตรฐานในการปฏิบัติงานที่สอดคล้องกับแนวทางปฏิบัติงานรวม แผนงานหรือโครงการนั้นเพียงใด

เงื่อนไขทั้งสามประการนี้จะมีผลโดยตรงต่อการสร้างความสามารถในการควบคุมหรือการวัดความก้าวหน้าของการปฏิบัติงานที่จะสามารถสนองต่อความต้องการของนโยบายได้ และในขณะเดียวกันก็จะมีผลโดยตรงต่อปัญหาในการนำนโยบายไปปฏิบัติด้วย

ปัญหาทางด้านความร่วมมือและการต่อต้านการเปลี่ยนแปลง

ปัญหาในการนำนโยบายไปปฏิบัติ มีเงื่อนไขหรือเหตุผลหลัก ๆ อย่างน้อย 7 ประการ ดังนี้

1. สมาชิกในองค์กรหรือหน่วยปฏิบัติเห็นว่านโยบายนั้นไม่ได้มาจากรากฐานความต้องการของตนที่แท้จริง
2. สมาชิกในองค์กรหรือหน่วยปฏิบัติทำการต่อต้านเพราะเห็นว่านโยบายนั้นมีผลทำให้สูญเสียเงินในการปฏิบัติงานตลอดจนพฤติกรรมในการปฏิบัติงานประจำของตนเองต้องเปลี่ยนแปลงไป
3. หัวหน้าของหน่วยปฏิบัติไม่ได้ให้ความสนับสนุนในนโยบายนั้น
4. สมาชิกในองค์กรหรือหน่วยปฏิบัติทำการต่อต้าน เพราะเห็นว่าการปฏิบัติตามนโยบายจะส่งผลทำให้งบประมาณ อัตรากำลังของหน่วยงานต้องลดลงในระยะยาว
5. สมาชิกในองค์กรหรือหน่วยปฏิบัติเห็นว่า นโยบายนั้นถูกกำหนดขึ้นโดยฝ่ายบริหารที่ไม่เข้าใจว่าสภาพความเป็นจริงในการปฏิบัติงานหรือการให้บริการของผู้ปฏิบัติเป็นอย่างไร
6. สมาชิกในองค์กรหรือหน่วยปฏิบัติไม่เห็นด้วยกับสาระหรือวิธีการปฏิบัติในโครงการหรือนโยบายนั้น
7. สมาชิกในองค์กรหรือหน่วยปฏิบัติไม่ให้ความร่วมมือและต่อต้านเนื่องจากขาดความรู้ความเข้าใจว่าจะปฏิบัติตามนโยบายนั้นอย่างไร

ปัญหาทางด้านอำนาจและความสัมพันธ์กับองค์กรอื่นที่เกี่ยวข้อง

ในการนำนโยบายไปปฏิบัติกับองค์กรอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องมีอย่างน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับเงื่อนไขหรือปัจจัยหลายประการ

1. ลักษณะของการติดต่อและความสัมพันธ์ที่หน่วยปฏิบัติมีกับหน่วยงานที่ควบคุมนโยบายดังกล่าว
2. ระดับความจำเป็นที่หน่วยปฏิบัติจะต้องแสวงหาความร่วมมือ ฟังหาหรือทำความเข้าใจกับหน่วยงานหลักอื่น ๆ
3. ระดับของความเป็นไปได้ที่เจ้าหน้าที่ของแต่ละหน่วยจะสามารถทำงานร่วมกันได้

ลักษณะการมีส่วนร่วม

ความหมายของการมีส่วนร่วม

มีนักวิชาการให้ความหมายการมีส่วนร่วมของประชาชน (Participation) ไว้ดังนี้

เมตตา สินยุบุตร (2548 : 7) ให้ความหมายการมีส่วนร่วม หมายถึง กระบวนการพัฒนาแบบมีส่วนร่วมจะต้องเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจ กำหนดความต้องการของตนเอง ตัดสินใจใช้ทรัพยากร กล่าวคือ การมีส่วนร่วมของประชาชนก่อให้เกิดกระบวนการและโครงสร้างที่ประชาชนในชนบทสามารถที่จะแสดงออก ซึ่งความต้องการของตนการจัดอันดับความสำคัญการเข้าร่วมในการพัฒนาและได้รับประโยชน์จากการพัฒนานั้น โดยเน้นการให้อำนาจการตัดสินใจแก่ประชาชนในชนบท อาจกล่าวได้ว่าทำให้โอกาสประชาชนเป็นฝ่ายตัดสินใจ กำหนดความต้องการของตนเองเป็นการเสริมพลังอำนาจให้ประชาชนระดมขีดความสามารถในการจัดการทรัพยากร การตัดสินใจและควบคุมกิจกรรมต่าง ๆ มากกว่าที่จะเป็นฝ่ายตั้งรับ

มาลี เบ็ญจะมโน (2546 : 27) สรุปความหมายของการมีส่วนร่วม หมายถึง กระบวนการที่ประชาชนได้เข้าไปเกี่ยวข้องกับกิจกรรมในองค์กร โดยร่วมแสดงความคิดเห็นและกระทำในสิ่งที่เห็นพ้องต้องกัน ตลอดจนร่วมพิจารณากำหนดปัญหา ความต้องการของประชาชนในท้องถิ่นของตน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าวให้ลุล่วงไป

ยุพาพร รูปงาม (2545 : 5) กล่าวว่า การมีส่วนร่วม เป็นผลมาจากการเห็นพ้องกันในเรื่องของความต้องการและทิศทางของการเปลี่ยนแปลงและความเห็นพ้องต้องกันจะต้องมีมากจนเกิดความคิดริเริ่ม โครงการเพื่อการปฏิบัติ เหตุผลเบื้องต้นของการที่มีคนมารวมกันได้ควรจะต้องมีการตระหนักว่า ปฏิบัติการทั้งหมดหรือการกระทำทั้งหมด ที่ทำโดยกลุ่มหรือในนามกลุ่มนั้นกระทำผ่านองค์กร ดังนั้นองค์กรจะต้องเป็นเสมือนตัวนำให้บรรลุถึงความเปลี่ยนแปลงได้

วันรักษ์ มิ่งมณีนาคิน (2531 : 10) สรุปว่า การมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง การเข้าร่วมอย่างแข็งขัน และอย่างเต็มที่ของกลุ่มบุคคลผู้มีส่วนได้เสียในทุกขั้นตอนของโครงการหรืองานพัฒนาชนบท โดยเฉพาะอย่างยิ่งการมีส่วนร่วมในอำนาจการตัดสินใจและหน้าที่ความรับผิดชอบ การมีส่วนร่วมเข้าร่วมจะเป็นเครื่องประกันว่า สิ่งที่มีส่วนได้เสียต้องการที่สุดนั้น จักได้รับการตอบสนอง และทำให้มีความเป็นไปได้มากขึ้น สิ่งที่ทำไปนั้นจะตรงกับความต้องการที่แท้จริงและมั่นใจมากขึ้น ผู้เข้าร่วมทุกคนจะได้รับประโยชน์เสมอหน้ากัน

โคเฮน และอัฟฮอฟ (Cohen and Uphoff. 1979 : 6) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมของชุมชนไว้ว่า สมาชิกของชุมชนต้องเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องใน 4 มิติ ได้แก่

1. การมีส่วนร่วมการตัดสินใจว่าควรทำอะไรและทำอย่างไร
2. การมีส่วนร่วมเสียสละในการพัฒนา รวมทั้งลงมือปฏิบัติตามที่ได้ตัดสินใจ
3. การมีส่วนร่วมในการแบ่งปันผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงาน
4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผลโครงการ

สรุปความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชนจากข้างต้น การมีส่วนร่วม หมายถึง การที่ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมคิด ตัดสินใจและดำเนินการในการใช้ทรัพยากรด้านต่าง ๆ ของท้องถิ่น ให้เกิดประโยชน์และสนองตอบตรงต่อความต้องการของคนในท้องถิ่น

ทฤษฎีการมีส่วนร่วม

ทฤษฎีการมีส่วนร่วมมี 5 ทฤษฎี ดังนี้ (อकिन รพีพัฒน์. 2527 : 7-8)

1. ทฤษฎีการเกลี้ยกล่อมมวลชน (Mass Persuasion)

การเกลี้ยกล่อม เป็นการใช้คำพูดหรือการเขียน เพื่อมุ่งให้เกิดความเชื่อถือและการกระทำ ซึ่งการเกลี้ยกล่อมมีประโยชน์ในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งในการปฏิบัติงาน และถ้าจะให้เกิดผลดี ผู้เกลี้ยกล่อมจะต้องมีศิลปะในการสร้างความสนใจในเรื่องที่จะเกลี้ยกล่อม โดยเฉพาะในเรื่องความต้องการของคนตามหลักทฤษฎีของมาสโลว์ ที่เรียกว่า ลำดับขั้นความต้องการ (Hierarchy of Needs) คือ ความต้องการของคนจะเป็นไปตามลำดับจากน้อยไปหามาก มีทั้งหมด 5 ระดับ ดังนี้

1.1 ความต้องการทางด้านสรีระวิทยา (Physiological Needs) เป็นความต้องการขั้นพื้นฐานของมนุษย์ (Survival Needs) ได้แก่ ความต้องการทางด้านอาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย ยารักษาโรค และความต้องการทางเพศ

1.2 ความต้องการความมั่นคงปลอดภัยของชีวิต (Safety and Security Needs) ได้แก่ ความต้องการที่อยู่อาศัยอย่างมีความปลอดภัยจากการถูกทำร้ายร่างกาย หรือถูกขโมยทรัพย์สิน หรือความมั่นคงในการทำงานและการมีชีวิตอยู่อย่างมั่นคงในสังคม

1.3 ความต้องการทางด้านสังคม (Social Needs) ได้แก่ ความต้องการความรัก ความต้องการที่จะให้สังคมยอมรับว่าตนเป็นส่วนหนึ่งของสังคม

1.4 ความต้องการที่จะมีเกียรติยศชื่อเสียง (Self-esteem Needs) ได้แก่ ความภาคภูมิใจ ความต้องการดีเด่นในเรื่องหนึ่งที่จะให้ได้รับการยกย่องจากบุคคลอื่น ความต้องการด้านนี้เป็นความต้องการระดับสูงที่เกี่ยวกับความมั่นใจในตัวเองในเรื่องความสามารถ และความสำคัญ ของบุคคล

1.5 ความต้องการความสำเร็จแห่งตน (Self-actualization Needs) เป็นความต้องการในระบบสูงสุด ที่อยากจะให้เกิดความสำเร็จในทุกสิ่งทุกอย่างตามความนึกคิดของตนเองเพื่อจะพัฒนาตนเองให้ดีที่สุดเท่าที่จะทำได้ ความต้องการนี้จึงเป็นความต้องการพิเศษของบุคคลที่จะพยายามผลักดันชีวิตของตนเองให้เป็นแนวทางที่ดีที่สุด

2. ทฤษฎีการระดมสร้างขวัญของคนในชาติ (National Morale)

คนเรามีความต้องการทางกายและใจ ถ้าคนมีขวัญดีพอ ผลของการทำงานจะสูงตามไปด้วย แต่ถ้าขวัญไม่ดีผลงานก็ต่ำไปด้วย ทั้งนี้เนื่องจากว่าขวัญเป็นสถานการณ์ทางจิตใจที่แสดงออก

ในรูปพฤติกรรมต่าง ๆ นั่นเอง การจะสร้างขวัญให้ดีต้องพยายามสร้างทัศนคติที่ดีต่อผู้ร่วมงาน เช่น การไม่เอาไรต์เอาเปรียบ การให้ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับงาน การเปิดโอกาสให้แสดงความคิดเห็น เป็นต้น และเมื่อใดก็ตามถ้าคนทำงานมีขวัญดีจะเกิดสำนึกในความรับผิดชอบอันจะเกิดผลดีแก่หน่วยงาน ทั้งในส่วนที่เป็นขวัญส่วนบุคคลและขวัญของกลุ่ม ดังนั้นจะเป็นไปได้ว่าขวัญของคนเรา โดยเฉพาะคนมีขวัญที่ดีย่อมเป็นปัจจัยหนึ่งที่จะนำไปสู่การมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ได้เช่นกัน

3. ทฤษฎีสร้างความรู้สึกรชาตินิยม (Nationalism)

ปัจจัยประการหนึ่งที่น่าไปสู่การมีส่วนร่วม คือ การสร้างความรู้สึกรชาตินิยมให้เกิดขึ้น หมายถึงความรู้สึกเป็นตัวของตัวเองที่จะอุทิศหรือเน้นค่านิยมเรื่องผลประโยชน์ส่วนรวมของชาติ มีความพอใจในชาติของตัวเอง พอใจเกียรติภูมิ จงรักภักดี ผูกพันต่อท้องถิ่น

4. ทฤษฎีการสร้างผู้นำ (Leadership)

การสร้างผู้นำจะช่วยจูงใจให้ประชาชนทำงานด้วยความเต็มใจ เพื่อบรรลุเป้าหมาย หรือวัตถุประสงค์ร่วมกัน ทั้งนี้เพราะผู้นำเป็นปัจจัยสำคัญของการรวมกลุ่มคน จูงใจไปยังเป้าประสงค์ โดยทั่วไปแล้วผู้นำอาจจะมีทั้งผู้นำที่ดี เรียกว่า ผู้นำปฏิฐาน (Positive Leader) ผู้นำพลวัต คือ เคลื่อนไหว ทำงานอยู่เสมอ (Dynamic Leader) และผู้นำไม่มีกิจ ไม่มีผลงานสร้างสรรค์ เรียกว่า ผู้นำนิเสธ (Negative Leader) ผลของการให้ทฤษฎีการสร้างผู้นำ จึงทำให้เกิดการระดมความร่วมมือปฏิบัติงานอย่างมีขวัญกำลังใจ งานมีคุณภาพ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และร่วมรับผิดชอบ ดังนั้น การสร้างผู้นำที่ดี ย่อมจะนำไปสู่การมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ด้วยดีนั่นเอง

5. ทฤษฎีการใช้วิธีและระบบทางการบริหาร (Administration and Method)

การใช้ระบบบริหารในการระดมความร่วมมือเป็นวิธีหนึ่งที่ยาก เพราะใช้กฎหมาย ระเบียบ แบบแผนเป็นเครื่องมือในการดำเนินการ แต่อย่างไรก็ตาม ผลของความร่วมมือยังไม่มีระบบใดดีที่สุดในเรื่องการใช้บริหาร เพราะธรรมชาติของคน ถ้าทำงานตามความสมัครใจอย่างตั้งใจ ไม่มีใครบังคับก็จะทำงานด้วยความรัก แต่ถ้าไม่ควบคุมเลยก็ไม่เป็นไปตามนโยบายและความจำเป็นของรัฐ เพราะการใช้ระบบบริหาร เป็นการให้ปฏิบัติตามนโยบายเพื่อให้บรรลุเป้าหมายเพิ่มความคาดหวัง ผลประโยชน์

ขั้นตอนการมีส่วนร่วม

ขั้นตอนและระดับของการมีส่วนร่วม มีนักวิชาการหลายสาขาได้พยายามศึกษา จำแนก ลักษณะพฤติกรรมการมีส่วนร่วมไว้หลายแบบ โดยใช้เกณฑ์ในการจำแนกแตกต่างกันดังนี้ (ธีระพงษ์ แก้วหาญ, 2543 : 149-152)

1. การจำแนกขั้นตอนการมีส่วนร่วม

การจำแนกขั้นตอนการมีส่วนร่วม สามารถจำแนกขั้นตอนหรือประเภทของการมีส่วนร่วมแบ่งออกเป็น 4 ขั้น ดังนี้

ขั้นที่ 1 การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ : กระบวนการของการตัดสินใจ ประการแรกสุดที่จะต้องกระทำก็คือ การกำหนดความต้องการและการจัดลำดับความสำคัญ ต่อจากนั้นก็เลือกนโยบายและประชาชนที่เกี่ยวข้อง การตัดสินใจนี้เป็นกระบวนการต่อเนื่องที่ต้องดำเนินการไปเรื่อย ๆ ตั้งแต่การตัดสินใจในช่วงเริ่มต้น การตัดสินใจในช่วงดำเนินการวางแผน และการตัดสินใจในช่วงการปฏิบัติตามแผนที่วางไว้

ขั้นที่ 2 การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน : จะได้จากคำถามที่ว่าใครจะทำประโยชน์ให้แก่โครงการได้บ้าง และจะทำประโยชน์ได้โดยวิธีใด เช่น การช่วยเหลือด้านทรัพยากร การบริหารงานและประสานงาน การให้ความช่วยเหลือด้านแรงงานหรือข้อมูล เป็นต้น

ขั้นที่ 3 การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ : ในส่วนที่เกี่ยวกับผลประโยชน์นั้น จากความสำคัญของผลประโยชน์ในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพแล้ว ยังต้องพิจารณาถึงการกระจายผลประโยชน์ภายในกลุ่มด้วย รวมทั้งผลที่เป็นประโยชน์ในทางบวกและผลที่เกิดขึ้นในทางลบที่เป็นผลเสียของโครงการ ซึ่งอาจจะเป็นประโยชน์และเป็นโทษต่อบุคคลและสังคม

ขั้นที่ 4 การมีส่วนร่วมในการประเมินผล : การมีส่วนร่วมการประเมินผลนั้น สิ่งสำคัญที่จะต้องสังเกต ก็คือความเห็น (Views) ความชอบ (Preferences) และความคาดหวัง (Expectations) ซึ่งจะมีอิทธิพลสามารถแปรเปลี่ยนพฤติกรรมของบุคคลในกลุ่มต่าง ๆ ได้

นอกจากการจำแนกขั้นตอนของการมีส่วนร่วมตามแนวดังกล่าว การมีส่วนร่วมที่แท้จริงนั้นน่าจะมี 4 ขั้นตอน คือ

ขั้นที่ 1 การมีส่วนร่วมการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหา : ขั้นตอนนี้เป็นส่วนแรกที่สำคัญที่สุด เพราะถ้าชาวบ้านยังไม่สามารถเข้าใจปัญหาและค้นหาสาเหตุของปัญหาด้วยตนเองได้ กิจกรรมต่าง ๆ ที่ตามมาก็ไร้ประโยชน์ เพราะขาดความเข้าใจและมองไม่เห็นความสำคัญของกิจกรรมนั้น แต่อาจมองปัญหาไม่ได้เด่นชัด เจ้าหน้าที่หรือนักพัฒนาจึงเสมือนกระจกเงา ผู้คอยสะท้อนภาพให้ชุมชนมองเห็นและวิเคราะห์ปัญหาได้

ขั้นที่ 2 การมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินกิจกรรม : การวางแผนการดำเนินกิจกรรมเป็นขั้นตอนต่อไปขั้นที่ขาดไม่ได้ หากเจ้าหน้าที่หรือนักพัฒนาต้องการแต่ผลงานการพัฒนาให้เสร็จสิ้นโดยฉับไวก็จะดำเนินการวางแผนงานด้วยตนเอง การมีส่วนร่วมของชุมชนในการวางแผนจะช่วยให้ชุมชนเข้าใจปัญหา พัฒนาประสบการณ์ของตนเองและสามารถวางแผนได้ด้วยตนเองในที่สุด

ขั้นที่ 3 การมีส่วนร่วมในการลงทุนและการปฏิบัติงาน : ชุมชนมีทรัพยากรที่สามารถลงทุนและปฏิบัติงานได้ เพราะจากประสบการณ์การทำงานในชนบท อย่างน้อยก็มีแรงงานของตนเองเป็นขั้นต่ำสุดที่จะเข้าร่วมได้และในหลาย ๆ แห่ง ก็สามารถที่จะร่วมลงทุนในกิจกรรมหลาย ๆ ประเภท การร่วมลงทุนและปฏิบัติงานจะทำให้ชุมชนรู้จักคิดต้นทุนให้กับตนเองในการดำเนินงานและจะ

ระมัดระวังรักษากิจกรรมที่ทำขึ้น เพราะจะมีความรู้สึกร่วมเป็นเจ้าของ ซึ่งต่างไปจากสภาพที่การลงทุนและการปฏิบัติงานทั้งหมดมาจากปัจจัยภายนอกจะมีอะไรเสียหายก็ไม่เดือดร้อนมากนักและการบำรุงรักษาจะไม่เกิดขึ้น เพราะรู้สึกว่าไม่ใช่ชุมชน นอกจากนั้นการร่วมปฏิบัติงานด้วยตนเอง ทำให้ได้เรียนรู้การดำเนินงานอย่างใกล้ชิดและเมื่อเห็นประโยชน์ก็สามารถจะดำเนินกิจกรรมชนิดนั้นด้วยตนเองต่อไปได้

ขั้นที่ 4 การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลงาน : ขั้นตอนนี้เป็นขั้นตอนสุดท้ายที่สำคัญเป็นอย่างยิ่งอีกเหมือนกัน เพราะถ้าหากการติดตามและการประเมินผลงานขาดการมีส่วนร่วมของชุมชน แต่เป็นการดำเนินการ โดยบุคคลภายนอก ชุมชนก็ไม่สามารถทราบว่าการทำไปนั้นได้รับผลดี ได้รับประโยชน์อย่างไรหรือไม่ ถึงแม้ว่าจะมีผู้ได้แย้งว่าการประเมินที่เที่ยงธรรมที่สุดน่าจะมาจากบุคคลภายนอกที่ไม่ได้ยุ่งเกี่ยวกับกิจกรรมนั้น ๆ แต่ถ้าคิดถึงจุดมุ่งหมายของการพัฒนาที่มุ่งพัฒนาคน การคำนึงถึงแต่ความเที่ยงธรรมอาจจะไร้ประโยชน์ การผสมผสานระหว่างคนภายนอกกับชุมชนเกิดประโยชน์ตามวัตถุประสงค์มากกว่า เพราะนอกจากเป็นการประเมินแล้ว ยังแลกเปลี่ยนความรู้ความเข้าใจในกระบวนการประเมินและเป็นการเผยแพร่กิจกรรมออกไปสู่ชุมชนอื่น ๆ

ประเภทการมีส่วนร่วมตามขั้นตอนในการพัฒนาเป็น 5 ขั้นตอน คือ (อภินันท์ รพีพัฒน์. 2547 : 49)

ขั้นที่ 1 การมีส่วนร่วมในขั้นริเริ่มโครงการ : เป็นขั้นที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาภายในชุมชน ตลอดจนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจกำหนดความต้องการของชุมชนและมีส่วนในการจัดลำดับความสำคัญของความต้องการนั้น ๆ

ขั้นที่ 2 การมีส่วนร่วมในขั้นวางแผนโครงการพัฒนา : เป็นขั้นที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย และวัตถุประสงค์ของโครงการ กำหนดวิธีการและแนวทางการดำเนินงาน กำหนดทรัพยากรและแหล่งของทรัพยากรที่จะใช้ในโครงการ เป็นต้น

ขั้นที่ 3 การมีส่วนร่วมในขั้นดำเนินโครงการ : เป็นขั้นที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการทำประโยชน์ให้แก่โครงการ ร่วมช่วยเหลือด้านทุนทรัพย์ วัสดุอุปกรณ์และแรงงานหรือโดยการบริหารงานและประสานงาน ตลอดจนการดำเนินการขอความช่วยเหลือจากภายนอก เป็นต้น

ขั้นที่ 4 การมีส่วนร่วมในขั้นรับผลที่เกิดจากโครงการพัฒนา : เป็นขั้นที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ที่ได้รับจากโครงการหรือมีส่วนในการรับผลเสียที่อาจเกิดจากโครงการซึ่งผลประโยชน์หรือผลเสียนี้อาจเป็นด้านกายภาพหรือด้านจิตใจที่มีผลต่อสังคมหรือบุคคลก็ได้

ขั้นที่ 5 การมีส่วนร่วมในขั้นประเมินผลโครงการพัฒนา : เป็นขั้นที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการประเมินว่า โครงการพัฒนาที่พวกเขาดำเนินการนั้นบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้หรือไม่ การประเมินผลนี้อาจเป็นการประเมินผลย่อย (Formative Evaluation) ซึ่งเป็นการประเมินผล

ความก้าวหน้าของโครงการที่กระทำกันเป็นระยะ ๆ หรือการประเมินผลรวม (Summative Evaluation) ซึ่งเป็นการประเมินผลสรุปรวมยอดของโครงการทั้งหมด

ระดับของการมีส่วนร่วม

โคเฮน และอัปฮอฟฟ์ (Cohen and Uphoff, 1979 : 8) ได้จำแนกการมีส่วนร่วมเป็น 4 ระดับ คือ

1. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ หมายถึงการที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการคิดริเริ่มโครงการ โดยมีการอภิปรายถึงปัญหาและความต้องการ มีการจัดลำดับความสำคัญของปัญหา การกำหนดทางเลือกว่าควรจะทำโครงการหรือกิจกรรมใดบ้างและการตัดสินใจว่าจะทำโครงการหรือกิจกรรมใดและการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจยังครอบคลุมไปถึงการตัดสินใจในระหว่างการดำเนินงานโครงการ

2. การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ หมายถึง การที่ประชาชนมีส่วนร่วมในทรัพยากรต่าง ๆ ให้กับโครงการทั้งในด้านเงิน แรงงาน วัสดุอุปกรณ์และการมีส่วนร่วมในการบริหารและประสานงานโครงการต่าง ๆ

3. การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ การมีส่วนร่วมประเภทนี้มีสองนัย คือ เป็นทั้งการร่วมรับประโยชน์และร่วมรับผลสืบเนื่องในทางลบจากโครงการพัฒนา ผลประโยชน์ที่ได้รับได้แก่

3.1 ผลประโยชน์ด้านวัตถุ คือการมีรายได้และทรัพย์สินเพิ่มขึ้นและมั่นคงมากขึ้น หรือการมีสาธารณูปโภคที่เพียงพอ มีประสิทธิภาพหรือคุณภาพดี

3.2 ผลประโยชน์ด้านสังคม ได้แก่ การได้รับการศึกษาหรือรู้หนังสือมากขึ้น รวมทั้งการให้บริการสังคมอื่น ๆ มากขึ้นและมีคุณภาพดีขึ้น

3.3 ผลประโยชน์ส่วนบุคคล ได้แก่ การมีความนับถือตนเองมากขึ้น มีพลังอำนาจทางการเมืองมากขึ้นและมีความรู้สึกถึงความมีประสิทธิภาพของตนเอง

4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล เป็นการที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการประเมินโครงการทั้งอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ รูปแบบการมีส่วนร่วมประเมินอย่างเป็นทางการ เช่น การประชุมเพื่อทบทวนและประเมินการดำเนินงานที่ผ่านมา การร่วมเป็นคณะกรรมการหรือคณะกรรมการในการประเมินผลหรือการเข้าร่วมเป็นคณะกรรมการในการวิจัยประเมินผล สำหรับการมีส่วนร่วมในการประเมินผลอย่างไม่เป็นทางการ เช่น การประชุมกลุ่มย่อยอย่างไม่เป็นทางการหรือการพบปะพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับการดำเนินงานของโครงการ

กรรมวิธีในการมีส่วนร่วมของประชาชน

กรรมวิธีการมีส่วนร่วมของประชาชน สามารถทำได้หลายวิธีที่สำคัญมีดังต่อไปนี้ (โกวิท พวงงาม, 2545 : 11)

1. การเข้าร่วมประชุมอภิปราย เป็นการเข้าร่วมอภิปรายหรือเนื้อหาสาระของแผนงานหรือโครงการพัฒนา เพื่อสอบถามความคิดเห็นของประชาชน

2. การถกเถียง เป็นการแสดงความคิดเห็นโต้แย้งตามวิถีทางประชาธิปไตย เพื่อให้ทราบถึงผลดี ผลเสียในกรณีต่าง ๆ โดยเฉพาะประชาชนในท้องถิ่นที่มีผลกระทบ ทั้งทางบวกและทางลบ ต่อความเป็นอยู่ของเขา
3. การให้คำปรึกษาแนะนำ ประชาชนต้องร่วมเป็นกรรมการในคณะกรรมการบริหารโครงการเพื่อให้ความมั่นใจว่ามีเสียงของประชาชนที่ถูกผลกระทบ เข้ามามีส่วนร่วมรับรู้และร่วมในการตัดสินใจและการวางแผนด้วย
4. การสำรวจ เป็นวิธีการให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นในเรื่องต่าง ๆ อย่างทั่วถึง
5. การประสานงานร่วม เป็นกรรมวิธีที่ประชาชนเข้าร่วมตั้งแต่การคัดเลือกตัวแทนของกลุ่มเข้าไปเป็นแกนนำในการจัดการหรือบริหาร
6. การจัดทัศนศึกษา เป็นการให้ประชาชนได้เข้าร่วมตรวจสอบข้อเท็จจริง ณ จุดดำเนินการก่อนให้มีการตัดสินใจอย่างใดอย่างหนึ่ง
7. การสัมภาษณ์หรือพูดคุยอย่างไม่เป็นทางการกับผู้นำ รวมทั้งประชาชนที่ได้รับผลกระทบ เพื่อหาข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นและความต้องการที่แท้จริงของท้องถิ่น
8. การไต่สวนสาธารณะ เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนทุกกลุ่มเข้าร่วมแสดงความคิดเห็น ต่อนโยบาย กฎ ระเบียบในประเด็นต่าง ๆ ที่จะผลกระทบต่อประชาชนโดยรวม
9. การสาธิต เป็นการใช้เทคนิคการสื่อสารทุกรูปแบบ เพื่อเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารให้ประชาชนรับทราบอย่างทั่วถึงและชัดเจน อันจะเป็นแรงจูงใจให้เข้ามามีส่วนร่วม
10. การรายงานผล เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนทบทวนและสะท้อนผลการตัดสินใจ ต่อโครงการอีกครั้งหนึ่ง หากมีการเปลี่ยนแปลงจะได้แก้ไขได้ทันที่

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการสำรวจองค์ความรู้ทางด้านผลการวิจัยที่ตรงหรือใกล้เคียงกับหัวข้อในการวิจัย พบว่ามีเอกสารงานวิจัยดังนี้

อังคณา อาตามียะนันท์ (2530) ได้ศึกษาบทบาทขององค์กรพัฒนาเอกชนด้านผลักดันส่งเสริมให้เกิดองค์กรประชาชนที่สามารถสร้างการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงของประชาชนและศึกษาถึงบทบาทการทำงานขององค์กรประชาชนดังกล่าวจะสามารถเป็นตัวแทนของประชาชนในการพัฒนาอย่างอิสระ และยังประโยชน์ให้กับประชาชนอย่างแท้จริงหรือไม่ โดยผู้ศึกษาได้ใช้กรณีศึกษาของโครงการแควระบบ – สีซัด ว่ามีบทบาทในการส่งเสริมให้เกิดกลุ่ม ธนาคารข้าว ธนาคารควายและกลุ่มออมทรัพย์ เพื่อการพัฒนาและศึกษาบทบาทการทำงานของกลุ่มทั้งสามว่าจะสามารถแก้ปัญหาและทำประโยชน์

ให้กับชุมชนอย่างเป็นตัวของตัวเองหรือไม่อย่างไร จากผลการศึกษาพบว่า องค์กรพัฒนาเอกชน มีบทบาทสำคัญ 4 ด้าน คือ บทบาทในการปรับตัว (Adaptation) บทบาทในการกระตุ้น (Agitator) บทบาทในการระดมทรัพยากร (Resource Mobilize) และบทบาทในการประสานงาน (Coordinator) ที่มีส่วนผลักดันส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาของตนเอง จนสามารถสร้างกลุ่มในการพัฒนา คือ กลุ่มธนาคารข้าว ธนาคารควายและกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการพัฒนา ซึ่งทั้งสามกลุ่มนี้มีส่วนให้ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมในขั้นต่าง ๆ ของการพัฒนา คือ

1. มีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาวิเคราะห์สาเหตุ พิจารณาแนวทางแก้ไข
2. มีส่วนร่วมในการตัดสินใจเลือกแนวทางแก้ไขและวาง โครงการแก้ปัญหา
3. มีส่วนร่วมปฏิบัติตามโครงการที่วางไว้
4. มีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ที่ได้จากโครงการ
5. มีส่วนร่วมในการประเมินผลโครงการ

บทบาทการทำงานของพัฒนาดังกล่าว นอกจากจะทำให้เกิดการมีส่วนร่วมของประชาชน ในการพัฒนาและสามารถแก้ปัญหาและสนองความต้องการของชาวบ้านที่สามารถพึ่งตนเอง โดยมี กลุ่มแกนนำที่สามารถสร้างสถาบันของตนเองได้และดึงประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมได้

สันติสุข เทศประสิทธิ์ (2534) ศึกษาเรื่องบทบาทขององค์กรประชาชนในการพัฒนาเศรษฐกิจ ชนบท : ศึกษาเฉพาะกรณีกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตบ้านคันชา ตำบลธาตุทอง อำเภอสว่างแดนดิน จังหวัดสกลนคร มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพัฒนาการอาชีพกลุ่มฯ และศึกษาบทบาทของกลุ่มในการ พัฒนาเศรษฐกิจชนบท ผลการศึกษา พบว่าลักษณะทางสังคมของสมาชิกส่วนใหญ่เป็นวัยแรงงาน และวัยครองเรือน จบการศึกษาคณะบังคับ ลักษณะทางครอบครัวส่วนใหญ่มีหลักคือการทำนา มีที่ดินเป็นของตนเองขนาดเล็กมีรายได้จากการเกษตรที่ไม่แน่นอนตายตัวจึงทำให้เกิดกลุ่มออมทรัพย์ ดังกล่าวขึ้นมาเพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าวในการศึกษาเรื่องพัฒนาการของกลุ่มพบว่ามี 4 ขั้นตอน คือ

1. ขั้นการก่อตัวของกลุ่ม
2. ขั้นการดำเนินการเคลื่อนไหว
3. ขั้นพัฒนากลุ่มขยายกิจกรรม
4. ขั้นเจริญเติบโตของกลุ่มปรับองค์กรสร้างเครือข่าย

บทบาทของกลุ่มดังกล่าวมีความสำคัญในการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชนและมี บทบาทอย่างยิ่งในการพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชนในช่วงปี พ.ศ. 2532 - พ.ศ. 2533 พบว่ากลุ่มมีบทบาท ดังต่อไปนี้

1. บทบาทขององค์กรในการส่งเสริมและสนับสนุนประสิทธิภาพการผลิต โดยมีบทบาท ในเรื่องของการหาปัจจัยการผลิตที่มีคุณภาพ โดยมีการจัดตั้งกองทุนปุ๋ยที่ให้ชาวบ้านได้ซื้อปุ๋ย

ในราคาที่ถูกกว่าท้องตลาด การสาธิตการตลาด การให้ความรู้ การให้กู้เงินในอัตราดอกเบี้ยที่ต่ำกว่าที่อื่น การให้ความรู้แก่ชุมชนในการใช้ปัจจัยการผลิตเพื่อให้ได้ผลผลิตที่มีประสิทธิภาพมากขึ้น การระดมทุน การส่งเสริมการลงทุน การตั้งธนาคารข้าวและการกองทุนสวัสดิการในการช่วยเหลือในเรื่องของค่ารักษาพยาบาลและทุนการศึกษาบุตรของสมาชิก

2. บทบาทขององค์กรในด้านการตลาด ในเรื่องของการขายสินค้าผ่านกลุ่มซึ่งเป็นที่แลกเปลี่ยนความรู้ ข่าวสาร ทำให้สมาชิกของกลุ่มมีข้อมูลในการขายสินค้ามากกว่าเดิม นอกจากนี้ยังมีบทบาทในการลดขั้นตอนการตลาด โดยการให้สมาชิกรู้จักที่จะสร้างอำนาจต่อรองในตลาด การเกษตร เช่น การให้สมาชิกรักษาผลผลิตข้าวเปลือกไว้เพื่อต่อรองราคาให้ดีขึ้น

3. บทบาทในการพัฒนาอาชีพ รายได้และการมีงานทำ

จากผลการศึกษาในเรื่องนี้ผู้วิจัยได้เสนอให้ทางกลุ่มควรศึกษาว่าในปัจจุบันมีการศึกษาในเรื่องของต้นทุนการผลิตกับราคาผลผลิตว่ามีความสมดุลกันหรือไม่ ควรส่งเสริมให้สมาชิกลดการพึ่งพิงทางการตลาดโดยลดต้นทุนทางการผลิต การขยายกิจกรรมในด้านสวัสดิการ การทำกิจกรรมอื่นๆอย่างต่อเนื่อง การส่งเสริมสมาชิกและผู้นำกลุ่มให้มีความสามารถในการแก้ไขปัญหา การขาดผู้นำกิจกรรม การให้ความรู้แก่สมาชิกในการให้คำแนะนำการปรับปรุงแผนและพัฒนาผลผลิตอย่างมีประสิทธิภาพ ให้การส่งเสริมอาชีพหัตถกรรม การส่งเสริมการเลี้ยงสัตว์เพื่อใช้งานและขายมากขึ้น

มณีนรัตน์ มิตรประสาธ (2539) ได้ศึกษาเรื่อง การก่อตัวขององค์กรประชาชนกับการเสริมอำนาจประชาชน ศึกษากรณีชุมชนประมงพื้นบ้าน อำเภอเสนา จังหวัดตรัง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อค้นหาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการก่อตัวขององค์กรประชาชนในบริบทของกระบวนการจรรโลงประชาธิปไตยที่ระดับรากหญ้าของสังคมไทย โดยมีชุมชนประมงพื้นบ้าน 3 แห่ง ในอำเภอเสนา จังหวัดตรัง ผลการศึกษาพบว่า การก่อตัวขององค์กรประชาชนจะเกิดขึ้นได้เมื่อสมาชิกในชุมชนรู้สึกและตระหนักในการดำรงอยู่ของปัญหาภายในชุมชนและมีความต้องการแสวงหาแนวทางแก้ไข โดยกระบวนการดังกล่าวและสามารถไปสู่การเกิดองค์กรประชาชนดีที่สุดในที่สุดต่อเมื่อผู้นำและกลุ่มแกนนำภายในชุมชนที่มีศักยภาพในการเข้าถึงปัญหาและสามารถวิเคราะห์สาเหตุของปัญหา ตลอดจนสามารถหาแนวทางแก้ไขปัญหามาอย่างเหมาะสม ในขณะที่ปัจจัยภายนอก ได้แก่ องค์กรพัฒนาเอกชนที่เกี่ยวข้องนโยบายของรัฐและการปฏิบัติของหน่วยงานของรัฐที่สอดคล้องและสื่อมวลชนให้ความสนใจเป็นปัจจัยเสริมให้องค์กรประชาชนมีอำนาจต่อรองกับกลุ่มทุนและผู้ที่จะเข้ามาใช้ประโยชน์เหนือทรัพยากรของท้องถิ่น ได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น

ปัทมา ราตรี (2540) ได้ศึกษาเรื่องศักยภาพชุมชนในการพัฒนา : กรณีตำบลหนองไผ่ อำเภอนาคู จังหวัดมหาสารคาม โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพัฒนาการของกลุ่มเครือข่ายตำบลหนองไผ่ และศึกษาศักยภาพในการพัฒนาของกลุ่มเครือข่าย ผลการศึกษาพบว่า

1. พัฒนาการของกลุ่มตำบลหนองไผ่มีขั้นตอนการจัดตั้งกลุ่ม 4 ระยะ คือ ระยะที่หนึ่งคือระยะก่อนการจัดตั้งหมู่บ้านได้รับการส่งเสริมจากหน่วยงานรัฐ แต่ไม่มีการดำเนินการอย่างต่อเนื่อง ระยะที่สองจัดตั้งกลุ่ม ได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานพัฒนาเอกชนในพื้นที่ในเรื่องแนวคิดและการทำงานกลุ่ม ระยะที่สามระยะดำเนินงาน คือ กิจกรรมกองทุนว้าว กองทุนควาย กองทุนชุดสระในนา ธนาคารข้าวและกิจกรรมออมทรัพย์ ระยะที่ 4 ระยะการจัดตั้งเครือข่ายกลุ่มตำบลหนองไผ่ได้มีการจดทะเบียนเป็นสหกรณ์การเกษตรหนองไผ่พัฒนา จำกัด พัฒนาการกองทุนมีโครงสร้าง ระดับสามระดับ คือ โครงสร้างกลุ่มระดับพื้นฐาน โครงสร้างกลุ่มระดับกิจกรรมและโครงสร้างกลุ่มระดับเครือข่าย

2. ศักยภาพชุมชนในการพัฒนามีทั้งศักยภาพคือยังเป็นปัจจัยที่ไม่เกื้อหนุน ต่อการพัฒนาได้แก่ ดินไม่มีคุณภาพ ปริมาณน้ำไม่เพียงพอ พื้นที่ป่าไม่มีน้อยและถูกทำลาย ส่งผลให้การทำนาไม่ได้ผลเต็มที่ คือมีเส้นทางคมนาคมที่สะดวก มีการสะสมทุนเพื่อการผลิตภายใต้การดำเนินงานของกลุ่ม

สมชาย พงษ์เทพิน (2541) ได้ศึกษาเรื่อง สภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของผู้นำกับการทำงานของผู้นำเครือข่าย องค์การชุมชนในเขตเมือง ศึกษาเฉพาะกรณีเครือข่ายสหชุมชนนครขอนแก่น อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของผู้นำ การทำงานของผู้นำเครือข่ายขององค์การชุมชนในเขตเมือง รวมทั้งการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างสภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของผู้นำ ผลการศึกษาพบว่าสภาพทางสังคมส่วนที่เป็นความสัมพันธ์กับหน่วยงานภายนอก โดยมีความเกี่ยวข้องอย่างสำคัญต่อด้านการทำงานของผู้นำเครือข่ายสหชุมชน ทั้งในด้านการวางแผน การประสานงานและการดำเนินงาน การส่งเสริมสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอก ทำให้ผู้นำได้มีกระบวนการเรียนรู้นำมาใช้กับการทำงานและการได้รับค่าตอบแทนจากการทำงาน สนับสนุนให้ผู้นำทำงานได้เต็มที่ ในขณะที่เดียวกันการส่งเสริมของหน่วยงานภายนอกอีกด้านหนึ่ง ได้ก่อให้เกิดข้อจำกัดในการทำงานของผู้นำ คือการส่งเสริมการขายฐานของสมาชิกชุมชน โดยเน้นการขายสมาชิกตามพื้นที่หรือเชิงปริมาณ ทำให้มีการผสมผสานระหว่างชุมชนที่มีปัญหาความต้องการที่แตกต่างกัน โดยสิ้นเชิง โครงสร้างองค์กร การวางแผนและการดำเนินกิจกรรมของสหชุมชน ซึ่งไม่สามารถที่จะจัดสรรบทบาทหน้าที่และการประสานความร่วมมือ ในการทำงานร่วมกัน ได้อย่างเป็นเอกภาพ มีผลต่อการทำงานของผู้นำไม่สามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ในงานวิจัยนี้มีข้อเสนอแนะต่อเครือข่ายสหชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องคือ สหชุมชนควรมีการทบทวนถึงวัตถุประสงค์และเป้าหมายขององค์กรร่วมกันทั้งชุมชนแออัดและชุมชนที่อาศัยในที่ดินของตนเองและที่ดินเช่าซื้อ เพื่อกำหนด โครงสร้าง แผนงานและกิจกรรมเพื่อตอบสนองปัญหาความต้องการของชุมชนสมาชิกทั้งหมดและสภาพปัญหาความต้องการของชุมชนสมาชิกที่แตกต่างกัน ควรมีการแยกแต่ละปัญหา โดยจัดตั้งคณะทำงานเฉพาะกิจกรรมให้ชัดเจนและคำนึงถึงสัดส่วนของกรรมการบริหารให้กระจายทั่วถึงประเภทของชุมชนหรือกลุ่มปัญหาที่มีอยู่ในองค์กรและควรพิจารณา

คุณสมบัติของกรรมการบริหาร จัดสรรให้เหมาะสมกับตำแหน่งงาน รวมทั้งพัฒนาความรู้ความสามารถในการปฏิบัติงานของผู้นำหาแนวทางในการสร้างผู้นำใหม่ทั้งระดับชุมชนและเครือข่ายหรือเตรียมความพร้อมให้กับผู้นำ ในการจัดสวัสดิการค่าตอบแทนและการส่งเสริมการยอมรับของคู่สมรสและการหาแนวทางในการจัดการเกี่ยวกับการต้อนรับคณะที่มาศึกษาดูงานไม่ให้เกิดผลกระทบต่อเวลาในการทำงานของ ผู้นำในการดำเนินงานขององค์กร ข้อเสนอแนะต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องคือ ควรมีการทบทวนเกี่ยวกับกระบวนการส่งเสริม ในการขยายฐานสมาชิกของเครือข่ายองค์กรชุมชน โดยพิจารณาถึงเงื่อนไขด้านปัญหาความต้องการเป็นหลัก และพิจารณาถึงโครงสร้างและภาระงานที่จะให้ผู้นำเข้าไปร่วมกระบวนการในระดับต่าง ๆ ไม่ควรจะกระทบต่อภาระงานของผู้นำในองค์กร และชุมชนที่มีอยู่เดิม

เอกถักยณ์ สุวรรณชัย (2546) ได้ศึกษาเรื่องการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการกิจการกลุ่มออมทรัพย์ดีเด่นในจังหวัดสงขลาโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการกิจการด้านการเงินและศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการด้านอื่น ๆ ผลการศึกษามีดังนี้ ภูมิปัญญาที่ใช้ในการจัดการกิจกรรมออมทรัพย์นั้นดีเด่นในจังหวัดสงขลาสามารถแบ่งได้เป็น 2 ด้านคือ ด้านการเงินและด้านอื่น ๆ ในด้านการเงินมีกิจการ 5 ประการที่นำมาใช้ในการจัดการกิจกรรมในการฝากเงินจะมีการใช้จริยธรรมด้านความยึดมั่นในเรื่องสิ่งของของคนในชุมชนยอมรับมาตั้งชื่อในการออม มีการใช้สภาพเศรษฐกิจและท้องถิ่นมากำหนดเงินออม มีการใช้ลักษณะการทำงานด้านอาชีพมากำหนดวันเวลาในการฝากเงิน การใช้จำนวนของสมาชิกกลุ่มและสภาพการตั้งถิ่นฐานของกลุ่มมากำหนดขั้นตอนในการรับฝากเงินและมีการสร้างจริยธรรมของชุมชนให้แก่สมาชิกโดยใช้การฝากเงินเป็นเครื่องมือ ประการที่สองกิจการการระดมเงินจากภายนอกจะมีการจัดตั้งกองทุนของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อสนับสนุนธุรกิจของกลุ่มและขอรับเงินทุนช่วยเหลือจากองค์กรภายนอกประการที่สามกิจกรรมในเก็บรักษาเงินจะนำความรู้ความเข้าใจระดับชาวบ้านมาจัดทำระบบบัญชีในการเก็บรักษาเงินโดยการจัดทำระบบบัญชีแบบชาวบ้าน โดยเก็บเงินบางส่วนไว้ที่ตัวบุคคลโดยอาศัยความไว้วางใจ ประการที่สี่กิจการให้กู้ยืมเงินจะมีการใช้ความจำเป็นของสมาชิกรวมกับจำนวนเงินที่เหลือมากำหนดเวลาให้กู้ยืมเงิน มีการวางระบบความสัมพันธ์ในชุมชนมาใช้ในการอนุมัติเงินกู้ และการใช้ระบบของสังคมมาใช้ในระบบการจัดทวงหนี้โดยใช้หลักประนีประนอมและผ่อนปรน ส่วนการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นมาจัดการกิจการออมทรัพย์ด้านอื่น ๆ นั้นมี 4 ประการคือประการแรกการจัดบุคลากรจะมีการใช้หลักการเลือกตั้งเพื่อกำหนดการบริหารกลุ่ม การกำหนดโครงสร้างการบริหารที่รัดกุมและคล่องตัวเพื่อให้สอดคล้องกับการบริหารงานและการตรวจสอบโดยการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการวิเคราะห์โครงสร้างบุคลากรของกลุ่มออมทรัพย์ การนำทรัพยากรที่มนุษย์มีคุณค่าในท้องถิ่นมาใช้ให้มากที่สุด ประการที่สองกิจการกิจการการจัดสวัสดิการจะมีการนำวัสดุที่มีอยู่ภายในท้องถิ่นมาใช้ในการดำเนินงาน

ของกลุ่มออมทรัพย์และการใช้วัสดุอุปกรณ์อย่างประหยัด ประการที่สามในการจัดกิจกรรมด้านสวัสดิการจะนำดอกผลจากการดำเนินงานมาเป็นสวัสดิการให้แก่สมาชิก ประการที่สี่กิจกรรมการพัฒนาสิ่งแวดลอมจะมีการพัฒนาสิ่งแวดลอมโดยการใช้เงินทุนออมทรัพย์ของชุมชนเพื่อลดการพึ่งพาเงินงบประมาณจากภาครัฐเพียงฝ่ายเดียวโดยการนำเงินทุนที่เกิดจากดอกผลของการออมทรัพย์มาใช้ในการจัดกิจกรรมพัฒนาสิ่งแวดลอมในชุมชน

จารุวรรณ นันทพงษ์ (2548) ได้ศึกษาเรื่องแนวทางการพัฒนาเครือข่ายกลุ่ม/องค์กรภาคประชาชนในจังหวัดลำพูน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อหารูปแบบและแนวทางในการพัฒนาเพื่อเชื่อมโยงเครือข่ายกลุ่ม/องค์กรภาคประชาชน ทั้งที่เป็นองค์กรจดทะเบียนและไม่ได้จดทะเบียนในระดับของความร่วมมือระหว่างกลุ่มองค์กรที่จะทำให้เกิดประโยชน์ต่อสมาชิกของกลุ่ม/องค์กร ตลอดจนความเข้มแข็งของกลุ่ม/องค์กรประชาชน ผลการศึกษาพบว่า รูปแบบและแนวทางในการพัฒนาและเชื่อมโยงเครือข่ายกลุ่ม/องค์กรภาคประชาชนมีความหลากหลายแตกต่างกันออกไปทั้งในมิติด้านสังคม มิติทางเศรษฐศาสตร์ ตามสภาพปัญหาความต้องการ และศักยภาพของแต่ละพื้นที่ แนวทางสำคัญในการสร้างเครือข่ายคือการสร้างความสัมพันธ์ของกลุ่มการชี้ให้เห็นถึงผลประโยชน์ที่จะรับร่วมกัน การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การสรุปบทเรียนร่วมกันอย่างสม่ำเสมอทำให้เกิดความเข้าใจและเห็นทิศทางการดำเนินงานร่วมกันต่อไป

โดยมีเงื่อนไขและปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อการดำเนินงานพัฒนาเครือข่าย 2 ส่วนด้วยกันคือ ปัจจัยที่เอื้ออำนวยต่อการพัฒนาเครือข่าย ได้แก่ ปัจจัยภายใน เช่น ภาวะผู้นำ แรงบันดาลใจจากประเด็นปัญหาและอุปสรรคของกลุ่ม ปัจจัยภายนอก ได้แก่ ทีมวิจัย นโยบายภาครัฐ พี่เลี้ยงจากหน่วยงานและองค์กรที่เกี่ยวข้อง โอกาสการได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงาน ปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนา ได้แก่ ปัจจัยภายใน ได้แก่ ช่วงฤดูเก็บเกี่ยวปัญหาความต้องการของสมาชิกเครือข่าย การสื่อสารระหว่างสมาชิก กรอบการดำเนินงานของกลุ่ม/องค์กรและบุคลากรในองค์กรปัจจัยภายนอก เช่น นโยบายภาครัฐ การเปลี่ยนแปลงของทีมวิจัยและการขาดโอกาสการหนุนเสริมจากพี่เลี้ยง เจ้าหน้าที่หรือนักพัฒนา

ข้อเสนอแนะในงานวิจัยนี้สามารถนำเสนอได้เป็น 2 แนวทางคือข้อเสนอในเชิงปฏิบัติ และข้อเสนอเชิงนโยบาย โดยข้อเสนอในเชิงปฏิบัติ ได้แก่ การพัฒนาศักยภาพของบุคลากรในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ โดยเฉพาะหน่วยงานจากภาครัฐ ปรับแนวทางในการดำเนินงานที่สอดคล้องกับสภาพปัญหา สถานการณ์และความต้องการในชุมชน การส่งเสริมศักยภาพของทีมวิจัย 4) การสร้างกระบวนการในการพัฒนากลุ่ม/เครือข่าย การพัฒนาและการสร้างกลไกในการดำเนินกิจกรรมของเครือข่ายอย่างต่อเนื่อง ส่วนข้อเสนอในเชิงนโยบาย ได้แก่ ควรมีบทบาทที่มีบทบาทในการพัฒนาศักยภาพบุคลากร โดยเฉพาะหน่วยงานของภาครัฐ หน่วยงานของภาครัฐควรมีนโยบายสนับสนุนทั้งด้านแหล่งความรู้ งบประมาณ ในการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง หน่วยงานภาครัฐควรรหาแนวทางบูรณาการ

และแก้ไขของแต่ละหน่วยงานในการหนุนเสริมการดำเนินงานของชุมชนเพื่อป้องกันการดำเนินงานที่ซ้ำซ้อนและก่อประโยชน์ต่อชุมชน

วิลาวัดย์ กิตติโกสินทร์ (2548) ได้ศึกษาการรวมกลุ่มเพื่อการพัฒนาของชุมชนชนบท : กรณีศึกษากลุ่มฅาปนกิจบ้านโนนใหญ่ ตำบลก่อเอ้ อำเภอู่อึงใน จังหวัดอุบลราชธานี โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาและการก่อตั้งกลุ่มฅาปนกิจของชุมชน ศึกษาแนวคิดและลักษณะของการรวมกลุ่มฅาปนกิจของชุมชนและศึกษาสภาพปัญหาและข้อเสนอแนะเพื่อการพัฒนากลุ่มฅาปนกิจของชุมชน ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มฅาปนกิจในชุมชนเป็นกลุ่มที่เกิดจากการรวมตัวของสมาชิกทุกคนรอบครัวในชุมชน โดยมีพื้นฐานจากวัฒนธรรมดั้งเดิมของตน มีวัดเป็นศูนย์กลางและดำเนินกิจการต่าง ๆ ในด้านสังคม เน้นเรื่องของสวัสดิการสังคมของชุมชน ส่งเสริมการเรียนรู้และการแลกเปลี่ยนความรู้ การดำเนินงานในกลุ่มขึ้นอยู่กับความไว้วางใจและความคุ้นเคยตามลักษณะความสัมพันธ์ในลักษณะเครือข่าย โดยมีผู้นำ การมีส่วนร่วมของสมาชิก ภูมิปัญญาท้องถิ่น ทรัพยากรชุมชน ระบบเครือญาติ ศักยภาพชุมชน การพึ่งตนเอง การเรียนรู้และผลประโยชน์เป็นกลไกสำคัญในการรวมกลุ่ม

รูปแบบของการรวมกลุ่มไม่ชัดเจนและไม่มีการรวมกลุ่มไว้เป็นลายลักษณ์อักษร มีการออกระเบียบข้อบังคับสำหรับให้สมาชิกถือปฏิบัติ แนวคิดและลักษณะการรวมกลุ่มฅาปนกิจในชุมชนมาจากเรื่องของความสัมพันธ์ของคนในชุมชน บทบาทของชายหญิง ประเพณี วัฒนธรรม ความเชื่อ ระบบการผลิตในชุมชน การเรียนรู้จากชุมชนอื่น การส่งเสริมจากหน่วยงานรัฐ มีผู้นำตามธรรมชาติของชุมชนในริเริ่มจัดตั้งกลุ่ม โดยรับเอาแนวคิดและรูปแบบการจัดตั้งกลุ่มจากภายนอกชุมชนมาขยายผลให้สมาชิกในการตัดสินใจเลือกรับ ซึ่งชาวบ้านจะคำนึงถึงการรองรับและรักษาประเพณีดั้งเดิมของหมู่บ้านเอาไว้ เป็นการสร้างสวัสดิการให้ครอบครัว ช่วยให้สมาชิกมีเงินสำรองในกรณีที่สมาชิกถึงแก่ความตาย การรวมกลุ่มฅาปนกิจในชุมชนหมู่บ้านโนนใหญ่มีศักยภาพในการพัฒนาและแก้ปัญหาในด้านหนี้สินของคนในชุมชน ส่งผลให้ชุมชนเข้มแข็งสามารถต่อรองกับภายนอกในลักษณะที่มีความเท่าเทียมและมีความเสมอภาค

อนันต์ แมนพยัคฆ์ (2549) ได้วิจัยเรื่องการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนด้วยกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์เพื่อพัฒนาคุณธรรมครบวงจรชีวิตบ้านหนองน้ำจืด ตำบลท่าพริก อำเภอู่อึง จังหวัดตราด โดยใช้วิธีการศึกษา คือวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) ผลการวิจัยพบว่า เกิดจากผู้ศึกษามีความสนใจด้านการสร้างความเข้มแข็งของกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์เพื่อพัฒนาคุณธรรมครบวงจรชีวิต ซึ่งเป็นองค์การทางการเงินชุมชนรูปแบบหนึ่ง เนื่องจากที่ผ่านมามีปรากฏผลอย่างชัดเจนว่าองค์การการเงินชุมชนเป็นวิธีการหนึ่งที่สามารถแก้ปัญหาหลายประการของคนในชนบทรวมถึงคนยากจนได้จริง ความคาดหวังต่อองค์การการเงินชุมชนจึงปรากฏให้เห็นจากการขยายตัวขององค์การการเงินชุมชนในรูปแบบต่าง ๆ ที่เป็นไปอย่างต่อเนื่องและการทบทวน

วรรณกรรมผู้ศึกษาพบว่า ไม่ใช่กลุ่ม/องค์กรการเงินชุมชนทั้งหมดที่ประสบความสำเร็จ มีกลุ่ม/องค์กรการเงินชุมชนจำนวนไม่น้อยประสบกับปัญหา อุปสรรคต่าง ๆ ในการดำเนินงาน ไม่ว่าจะเป็นปัญหาทางด้านอุดมการณ์ เช่น สมาชิกหรือกรรมการไม่เข้าใจวัตถุประสงค์/เป้าหมายหลักของการตั้งกลุ่ม และไม่ชัดเจน/ไม่สนใจในกติกาข้อตกลงของกลุ่มส่งผลให้ไม่ปฏิบัติตามกติกาที่ตกลงกันได้ กรรมการและสมาชิกไม่ซื่อสัตย์ เป็นต้น และปัญหาทางด้านเทคนิค เช่น ขาดบุคลากรที่จะบริหารจัดการ กรรมการมีปัญหาในการทำบัญชีและรายงานการเงินเนื่องจากขาดความรู้ความเข้าใจในหลักการทางบัญชี กรรมการและสมาชิกไม่ปฏิบัติตามกติกาที่ตกลงกันได้ สมาชิกไม่ส่งเงินกู้คืนตามกำหนด เป็นต้น ที่ผ่านมามีหลายกลุ่ม/องค์กรการเงินชุมชนที่ไม่สามารถแก้ปัญหาต่าง ๆ และต้องล้มเลิกไป ส่งผลให้หน่วยงานต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นภาคประชาชนเอง องค์กรพัฒนาเอกชนหรือหน่วยงานภาครัฐต่างพยายามหาแนวทางแก้ปัญหา สำหรับภาควิชาการ ได้ใช้การศึกษาวิจัยศึกษาขององค์กรการเงินในรูปแบบและประเด็นต่าง ๆ โดยมีจุดมุ่งหมายในการสนับสนุนองค์กรการเงินชุมชนให้เกิดความเข้มแข็ง เพื่อสนับสนุนให้องค์กรการเงินชุมชนดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ได้ต่อไปตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ ซึ่งผลจากการศึกษาวิจัยของนักวิชาการ รวมถึงการพยายามหาแนวทางแก้ปัญหาของภาคประชาชนและหน่วยงานต่าง ๆ ส่งผลให้องค์กรการเงินชุมชนไม่น้อยที่สามารถแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นภายในองค์กรได้ สามารถดำเนินกิจกรรมหลักเป็นปกติต่อไป ในขณะที่อีกหลายกลุ่มสามารถขยายผลต่อ ยอดงานไปสู่กิจกรรมอื่น ๆ อีกมากมาย อันเนื่องมาจากกิจกรรมหลักของกลุ่ม

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง ปัญหาและมาตรการในการพัฒนาองค์กรประชาสังคมท้องถิ่น : กรณีศึกษา กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ของจังหวัดตราด วิธีการดำเนินการวิจัยในที่นี่จะใช้การวิจัยเชิงผสมผสาน (Mixed Method) ระหว่างวิธีการวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ คือ การวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) และการสัมภาษณ์เชิงคุณภาพดังนั้นในบทที่ 3 ของการวิจัยนี้จะนำเสนอรายละเอียดวิธีการดำเนินงานวิจัยใน 2 หัวข้อหลักคือ

1. การวิจัยเชิงสำรวจ
 - 1.1 ประชากรในการวิจัย
 - 1.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
 - 1.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล
 - 1.4 การวิเคราะห์ข้อมูล
2. การสัมภาษณ์เชิงคุณภาพ

การวิจัยเชิงสำรวจ

ประชากรในการวิจัย

ประชากรที่เป็นเป้าหมายการวิจัย ได้แก่ กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ของจังหวัดตราด ทั้งหมด จำนวน 167 กลุ่ม

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม (Questionnaire) เกี่ยวกับปัญหาและมาตรการในการพัฒนาประชาสังคมท้องถิ่น : กรณีศึกษากลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ของจังหวัดตราด การสร้างเครื่องมือวิจัย ได้แก่ การหาประสิทธิภาพของเครื่องมือ ผู้วิจัยดำเนินการสร้างเครื่องมือตามขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับปัญหาและมาตรการในด้านการพัฒนา กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์

ขั้นตอนที่ 2 การสร้างเครื่องมือในการศึกษา

ขั้นตอนที่ 3 นำแบบสอบถามเสนออาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อทำการตรวจสอบความถูกต้อง และครอบคลุมตามโครงสร้างเนื้อหาและความถูกต้องเหมาะสมของภาษา

ขั้นตอนที่ 4 นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแล้วให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความเที่ยงตรงของ โครงสร้างเนื้อหาเพื่อให้ได้ข้อคำถามที่เที่ยงตรงและมีความสมบูรณ์

ขั้นตอนที่ 5 จัดพิมพ์แบบสอบถามฉบับสมบูรณ์เพื่อใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลต่อไป

ขั้นตอนที่ 6 นำแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ไปใช้สัมภาษณ์กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ของจังหวัดตราด

องค์ประกอบของเครื่องมือวิจัย ประกอบด้วยเนื้อหาสรุป ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 ปัญหาในการดำเนินงานของกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ของจังหวัดตราด

ตอนที่ 3 ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

การทดสอบเครื่องมือใช้การทดสอบความตรง (Validity) การทดสอบความตรงใช้ผู้เชี่ยวชาญทางด้านวิจัยและหัวข้อวิจัยจำนวน 3 คน คือ

ชื่อ	สถานภาพ
1) รศ.สมศักดิ์ สามัคคีธรรม	ผู้เชี่ยวชาญด้านการวิจัย
2) ดร.ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์	ผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับชุมชนท้องถิ่น
3) รศ.ธงชัย วงศ์ชัยสุวรรณ	ผู้เชี่ยวชาญด้านเครื่องมือ

การเก็บรวบรวมข้อมูล

นำข้อมูลที่ได้จากการทำแบบสอบถาม เรื่องปัญหาและมาตรการในการพัฒนาประชาสังคมท้องถิ่น : กรณีศึกษากลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ของจังหวัดตราด มาใช้ในการสอบถามสมาชิกกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์และบุคคลที่เกี่ยวข้อง

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. การวิเคราะห์ตัวแปรส่วนบุคคล (ตัวแปรต้น) ใช้ค่าสถิติเชิงพรรณนา คือ นำมาแจกแจงความถี่ (Frequency) คำนวณเป็นค่าร้อยละ (Percentage) แล้วนำเสนอในรูปตารางความเรียง
2. การวิเคราะห์ตัวแปรตามจะใช้ค่าสถิติเชิงพรรณนา โดยนำเสนอในรูปของค่าเฉลี่ย (μ) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

สำหรับการวัดระดับความต้องการของผู้ตอบแบบสอบถาม สร้างขึ้นตามลักษณะการสร้างแบบวัดทัศนคติที่เรียกว่า (Likert Scale) โดยมีตัวเลือกตอบแบบ 5 ระดับ โดยในแต่ละระดับกำหนดเกณฑ์การให้คะแนน ดังนี้

สำหรับสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยเลือกใช้สถิติในการวิเคราะห์เพื่อให้สอดคล้องกับลักษณะของข้อมูลและตอบวัตถุประสงค์ ดังนี้

เกณฑ์การให้คะแนนต่อการตัดสินใจ	ระดับคะแนน
ระดับความเห็น เห็นด้วยมาก	5
ระดับความเห็น ค่อนข้างเห็นด้วย	4
ระดับความเห็น ไม่แน่ใจ	3
ระดับความเห็น ค่อนข้างไม่เห็นด้วย	2
ระดับความเห็น ไม่เห็นด้วยมาก	1

ในการตีความช่วงค่าเฉลี่ยจะแบ่งคะแนนออกเป็น 5 ระดับ ดังนี้ (ชัยยนต์ ประดิษฐ์ศิลป์, 2556 : 28)

คะแนนระหว่าง	4.20 – 5.00	แสดงว่ามีความเห็น มีปัญหาหนัก
คะแนนระหว่าง	3.40 – 4.19	แสดงว่ามีความเห็น มีปัญหาค่อนข้างมาก
คะแนนระหว่าง	2.60 – 3.39	แสดงว่ามีความเห็น มีปัญหาปานกลาง
คะแนนระหว่าง	1.80 – 2.59	แสดงว่ามีความเห็น มีปัญหาค่อนข้างน้อย
คะแนนระหว่าง	1.00 – 1.79	แสดงว่ามีความเห็น มีปัญหาน้อย

การสัมภาษณ์เชิงคุณภาพ

วิธีการสัมภาษณ์ที่จะใช้ในการวิจัยครั้งนี้ มีลักษณะเป็นการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structure Interview) โดยอาศัยแนวการสัมภาษณ์ (Interview Guide) เป็นเครื่องมือในการสัมภาษณ์ มีรูปแบบต่าง ๆ คือ

1. การสัมภาษณ์กลุ่ม (Group Interview) เป็นรูปแบบที่ใช้แนวการสัมภาษณ์กลุ่มในการวิเคราะห์กลุ่มสาระสำคัญของจังหวัดตราด โดยอาศัยผู้ให้ข้อมูลหลากหลายกลุ่มย่อยของกลุ่มสาระสำคัญของจังหวัดตราด

2. การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In – depth Interview) เป็นการใช้แนวสัมภาษณ์เจาะลึก (ตามภาคผนวก) โดยกำหนดผู้ให้ข้อมูลในการสัมภาษณ์ (Key – informants) ใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง เพื่อให้ได้รายละเอียดในประเด็นต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับศักยภาพของกลุ่มสาระสำคัญกับการสร้างองค์การประชาสังคมในท้องถิ่น เช่น การก่อตั้งองค์กรนอกรัฐหรือเคยมีส่วนเกี่ยวข้องกับการสร้างประชาสังคมของกลุ่มสาระสำคัญ ตลอดจนผลกระทบที่เกิดขึ้นและแนวทางแก้ไข

3. การสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) บางครั้งเรียกว่า การสังเกตภาคสนาม (Field Observation) การสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม หมายถึงการที่ผู้สังเกตการณ์เข้าไปร่วมกิจกรรมหรือเข้าไปใช้ชีวิตร่วมในกลุ่มที่ศึกษา ผู้วิจัยอาจแสดงตนเป็นสมาชิกของกลุ่มหรือไม่แสดงตัวก็ได้ ผู้วิจัยไม่เพียงแต่รวบรวมข้อมูลจากกลุ่มที่ศึกษาเท่านั้นหากจะเข้าร่วมกับกลุ่มหรือองค์กรที่ตนศึกษา นักวิจัยจะเข้าไปร่วมในกลุ่มที่ตนศึกษาน้อยเท่าใดขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ของการวิจัยและจะต้องเข้าไปด้วยความระมัดระวัง ไม่ควรจะไปใกล้ชิดผู้สังเกตมากเกินไปหรือพยายามที่จะมีอิทธิพลเหนือสมาชิกในกลุ่มไม่ว่าทางใด

การสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม ประกอบไปด้วย กระบวนการ 3 ชั้น ได้แก่ การสังเกต การซักถามและการจดบันทึก นอกเหนือไปจากการเฝ้าดูแลแล้ว ผู้วิจัยสามารถที่จะซักถามบางสิ่งบางอย่างที่ไม่อาจเข้าใจได้จากการสังเกต โดยเฉพาะอย่างยิ่งข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับความหมายหรือสัญลักษณ์ การซักถามถือว่าการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ หลังจากนั้นจึงทำการจดบันทึกข้อมูล

บทที่ 4

การวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษานำเสนอผลการศึกษา เรื่อง ปัญหาและมาตรการในการพัฒนาองค์กรประชาสังคม
ท้องถิ่น : กรณีศึกษากลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ของจังหวัดตราด ผู้วิจัยขอเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล
ตามลำดับ ดังนี้

สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

N = จำนวนประชากร

μ = ค่าเฉลี่ย

σ = ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลและการนำเสนอผลเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 ผลการศึกษาปัญหาในการดำเนินงานของกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์จังหวัดตราด

ตอนที่ 3 ผลการศึกษาคำคิดเห็น และข้อเสนอแนะในทัศนะของสมาชิกกลุ่มสัจจะ
สะสมทรัพย์ ในการพัฒนาองค์กรประชาสังคมท้องถิ่นของกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์จังหวัดตราด

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตาราง 1 จำนวนและร้อยละของประชากรจำแนกตามเพศ

เพศ	จำนวน (N = 167)	ร้อยละ
ชาย	43	25.70
หญิง	124	74.30
รวม	167	100.00

จากตาราง 1 พบว่า สมาชิกกลุ่มส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 124 ราย คิดเป็นร้อยละ
74.30 และเพศชาย จำนวน 43 ราย คิดเป็นร้อยละ 25.70

ตาราง 2 จำนวนและร้อยละของประชากรจำแนกตามอายุ

อายุ	จำนวน (N = 167)	ร้อยละ
18 – 44 ปี	95	56.90
45 ปีขึ้นไป	72	43.10
รวม	167	100.00

จากตาราง 2 พบว่า สมาชิกกลุ่มส่วนใหญ่มีช่วงอายุ 18 – 44 ปี จำนวน 95 ราย คิดเป็นร้อยละ 56.90 และอายุ 45 ปีขึ้นไป จำนวน 72 ราย คิดเป็นร้อยละ 43.10

ตาราง 3 จำนวนและร้อยละของประชากรจำแนกตามการศึกษา

การศึกษา	จำนวน (N = 167)	ร้อยละ
ไม่ได้ศึกษา	0	0.00
ประถมศึกษา	46	27.50
มัธยมศึกษาตอนต้น	19	11.40
มัธยมศึกษาตอนปลาย/ปวช.	61	36.50
อนุปริญญา/ปวส.	8	4.80
ปริญญาตรี	31	18.60
สูงกว่าปริญญาตรีขึ้นไป	2	1.20
รวม	167	100.00

จากตาราง 3 พบว่า สมาชิกกลุ่มส่วนใหญ่มีระดับการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย/ปวช. มากที่สุด จำนวน 61 ราย คิดเป็นร้อยละ 36.50 รองลงมาได้แก่ ระดับประถมศึกษา จำนวน 46 ราย คิดเป็นร้อยละ 27.50 ปริญญาตรี จำนวน 31 ราย คิดเป็นร้อยละ 18.60 มัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน 19 ราย คิดเป็นร้อยละ 11.40 อนุปริญญา/ปวส. จำนวน 8 ราย คิดเป็นร้อยละ 4.80 และสูงกว่าปริญญาตรีขึ้นไป จำนวน 2 ราย คิดเป็นร้อยละ 1.20 ตามลำดับ

ตาราง 4 จำนวนและร้อยละของประชากรจำแนกตามอาชีพ

อาชีพ	จำนวน (N = 167)	ร้อยละ
เกษตรกรรม	45	26.90
รับจ้างทั่วไป	62	37.10
ค้าขาย	47	28.10
ข้าราชการ	13	7.80
ไม่มีอาชีพ	0	0.00
อื่นๆ	0	0.00
รวม	167	100.00

จากตาราง 4 พบว่า สมาชิกกลุ่มส่วนใหญ่มีอาชีพรับจ้างทั่วไปมากที่สุด จำนวน 62 ราย คิดเป็นร้อยละ 37.10 รองลงมาได้แก่ อาชีพค้าขาย จำนวน 47 ราย คิดเป็นร้อยละ 28.10 อาชีพเกษตรกรรม จำนวน 45 ราย คิดเป็นร้อยละ 26.90 อาชีพข้าราชการ จำนวน 13 ราย คิดเป็นร้อยละ 7.80 ตามลำดับ

ตาราง 5 จำนวนและร้อยละของประชากรจำแนกตามรายได้ต่อเดือน

รายได้เฉลี่ยต่อเดือน	จำนวน (N = 167)	ร้อยละ
0 – 12,040 บาท	109	65.30
12,041 บาทขึ้นไป	58	34.70
รวม	167	100.00

จากตาราง 5 พบว่า สมาชิกกลุ่มส่วนใหญ่มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนน้อยกว่าหรือเท่ากับ 12,040 บาท มากที่สุด จำนวน 109 ราย คิดเป็นร้อยละ 65.30 และรองลงมามีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนมากกว่าหรือเท่ากับ 12,041 บาทขึ้นไป จำนวน 58 ราย คิดเป็นร้อยละ 34.70

ตาราง 6 จำนวนและร้อยละของประชากรจำแนกตามแหล่งที่มาของรายได้

ระยะเวลาในการเป็นสมาชิกกลุ่ม	จำนวน (N = 167)	ร้อยละ
1-9 ปี	113	67.70
10 ปีขึ้นไป	54	32.30
รวม	167	100.00

จากตาราง 6 พบว่า สมาชิกกลุ่มส่วนใหญ่เป็นสมาชิกกลุ่มน้อยกว่าหรือเท่ากับ 1-9 ปี มากที่สุด จำนวน 113 ราย คิดเป็นร้อยละ 67.70 รองลงมาได้แก่ เป็นสมาชิกกลุ่มหรือมากกว่า 10 ปีขึ้นไป จำนวน 54 ราย คิดเป็นร้อยละ 32.30

ตอนที่ 2 ผลการศึกษาปัญหาในการดำเนินงานของกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์จังหวัดตราด

ตาราง 7 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของประชากร จำแนกตามด้านปัญหาการดำเนินงานของกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์จังหวัดตราด โดยภาพรวม

ด้าน	μ	σ	การตีความ	ลำดับที่
1. ปัญหาด้านพฤติกรรมของสมาชิกกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์จังหวัดตราด	3.98	0.61	มีปัญหาค่อนข้างมาก	2
2. ปัญหาด้านหลักการของกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์จังหวัดตราด	4.07	0.52	มีปัญหาค่อนข้างมาก	1
3. ปัญหาด้านกรรมการกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์จังหวัดตราด	3.57	0.55	มีปัญหาค่อนข้างมาก	3
รวม	3.87	0.56	มีปัญหาค่อนข้างมาก	

จากตาราง 7 พบว่าการดำเนินงานของกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์จังหวัดตราด นั้นยังมีปัญหาค่อนข้างมาก ($\mu = 3.87$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าการดำเนินงานของกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์จังหวัดตราด ด้านหลักการของกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์จังหวัดตราดจึงมีปัญหาค่อนข้างมาก กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์นั้นเป็นประชาสังคมท้องถิ่นที่มีลักษณะเป็นเครือข่ายความสัมพันธ์ที่เกิดจากการ

รวมกลุ่มกันโดยสมัครใจของสมาชิกกลุ่มเพื่อวัตถุประสงค์ที่ต้องการรักษาประโยชน์ในการสร้างความมั่นคงในชีวิต เป็นแหล่งเงินทุน โดยสมาชิกกลุ่มต้องการได้รับผลตอบแทนกลับคืนเป็นรูปของการได้เงินปันผล การได้สวัสดิการตั้งแต่เกิดจนตาย การส่งเสริมกิจกรรมของกลุ่มจะต้องให้สมาชิกกลุ่มได้การมีส่วนร่วม สมาชิกวางกฎระเบียบการบริหารงานกลุ่ม และการผลักดันให้สมาชิกกลุ่มได้อยู่ดี มีสุข อย่างยั่งยืน เป็นเป้าหมายสำคัญ ในหลักการดำเนินงานของกลุ่มจะสะสมทรัพย์สินของจังหวัดตราดนั้นปัจจุบันการมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่มนั้นยังไม่ชัดเจน การประชุมเพื่อระดมความคิดเห็นจากสมาชิกกลุ่มยังต้องอาศัย พระอาจารย์สุบิน ปณีโต เป็นผู้นำเสนอแนวคิด ตัดสินใจให้ และเป็นบุคคลเดียวเท่านั้นที่ทุกคนให้ความเชื่อถือ ถ้าการประชุมใดไม่มี พระอาจารย์สุบิน ปณีโต จะไม่สามารถยุติปัญหา หรือหาข้อยุติทุกเรื่องไม่ได้ โดยให้ถือว่าแนวคิดข้อเสนอแนะและการตัดสินใจปัญหาต่างๆจบด้วยการตัดสินใจของพระอาจารย์สุบิน ปณีโต โดยมติที่ประชุมเห็นชอบด้วยทุกประการ และที่สำคัญสมาชิกกลุ่มก็จะไม่กล้าคิดต่างจากพระอาจารย์สุบิน ปณีโต จึงทำให้การตัดสินใจในหลักการดำเนินงานบางอย่างมีผลกระทบกับสมาชิกกลุ่มที่ยังไม่มีความพร้อมอย่างเช่น เพิ่มจำนวนหุ้นให้มากขึ้น การให้ปันผลที่น้อยลงในอัตราเฉลี่ยไม่เกิน 1 บาทต่อ 1 หุ้น แต่เสียดอกเบี้ยเงินกู้คิดแล้วในอัตราร้อยละ 12 ต่อปี ถ้ามองในแง่บวก การเพิ่มหุ้นก็เป็นผลดีกับกลุ่มให้มีความเจริญเติบโต แต่ถ้ามองกลับกันมันก็เหมือนเป็นการสร้างภาระ บังคับ มัดมือชก ให้กับสมาชิกกลุ่ม เพราะในหลักการดำเนินงานคือ การให้สมาชิกกลุ่มอยู่ดี มีสุข ไม่มีหนี้สิน มิใช่มุ่งหวังในรูปผลกำไร ก็น่าจะต้องดูแลกำลังจ่ายของสมาชิกด้วยให้เหมาะสม ดังนั้นในการดำเนินงานของกลุ่มจะประสบความสำเร็จในการดำเนินงานได้นั้น ต้องพัฒนาให้สมาชิกกลุ่มได้รับผลประโยชน์ไปพร้อมกับกลุ่มมีความสำเร็จในการดำเนินงานของกลุ่ม ต้องเปิดโอกาสให้สมาชิกกลุ่มมีส่วนร่วมในการดำเนินงานมากที่สุดปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้นสมาชิกกลุ่มมีความเข้าใจในปัญหาของตนเองดีที่สุด ดังนั้นต้องหาแนวทางแก้ไขปัญหาคด้วยตัวเองก็จะทำให้ เคาถูกที่ค้น ถ้ายังให้การแก้ไขปัญหโดยคนที่ไม่เข้าใจปัญหาที่จะไม่สามารถแก้ไข ปัญหาที่สมาชิกกลุ่มประสบปัญหา สมาชิกกลุ่มต้องกล้าคิดกล้าพูด อย่าเป็นวัฒนธรรมปิดปากเงียบ อย่าพูด อย่าแสดงความคิดเห็นเลย เดียวคนอื่นมองไม่ดีเป็นตัวปัญหาในกลุ่ม หรือคิดว่าเราไม่มีปัญหา ก็อย่าไปยุ่งกับคนอื่น ให้คนมีปัญหาเขาแก้ไขกันเอง แล้วสมาชิกกลุ่มก็ต้องเปิดโอกาสให้สมาชิกกลุ่มด้วยกันได้แสดงความคิดเห็นถึงแม้จะมีความคิดเห็นที่แตกต่างกันก็ต้องร่วมมือ ร่วมใจแก้ไขปัญหา เพื่อให้สมาชิกกลุ่มได้รับประโยชน์เท่าเทียมกัน อย่างยุติธรรม (เฉลิมรัตน์ รักรุ่งเรือง, สัมภาษณ์. 2556)

จากการสัมภาษณ์ในเชิงคุณภาพและการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม ผู้วิจัยพบว่า สมาชิกกลุ่มจะสะสมทรัพย์สินของจังหวัดตราด ปัญหาด้านพฤติกรรมของสมาชิกกลุ่มจะสะสมทรัพย์สินจังหวัดตราด ยังมีสถานะหนี้สินติดอยู่ในวงจรเป็นหนี้ไม่รู้จบ ด้วยเพราะพฤติกรรมของสมาชิกกลุ่มเองที่ไม่รู้จักวางแผนการใช้จ่าย ฟุ่มเฟือย และให้ความสำคัญในการกู้เงินมากกว่าการออม ที่คิดไป

จากหลักการหรือเจตนารมณ์ของผู้ก่อตั้งกลุ่มที่หวังจะให้คนจนได้มีหนทางที่จะสามารถหมดหนี้สิน มีเงินออมไว้ใช้จ่ายเจ็บป่วย แก่เฒ่า จนถึงตาย มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น สร้างความมั่นคงในชีวิต ปฏิบัติตนตามแนวทางวิถีชีวิตพอมีพอกิน กลุ่มอนุมติให้กู้เงินแต่สมาชิกก็นำเงินที่กู้ได้ไปใช้จ่ายผิดวัตถุประสงค์ที่ให้ไว้ ถึงแม้ว่าจะต้องให้สัจจะว่าจะนำเงินไปประกอบอาชีพ อาจเป็นเพราะคนสมัยนี้ไม่คิดกลัวเรื่องบาป บุญ คุณ โทษ เสียแล้ว ไม่เพียงแต่มีหนี้สินของกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์เพียงอย่างเดียวยังคงมีภาระหนี้สินในแหล่งอื่น ๆ ไม่ว่าจะเป็นเงินกู้ยืมในระบบ เงินกู้ของสถาบันการเงิน (ธกส.) สหกรณ์ การเกษตร อีกทั้งในปัจจุบันภาครัฐยังมีนโยบายกองทุนต่างๆมาเป็นแหล่งเงินทุนเพื่อนำไปใช้ในการประกอบอาชีพ เมื่อได้มาง่ายก็ใช้จ่ายอย่างฟุ่มเฟือย ซึ่งลืมนึกไปว่าในแต่ละเดือนต้องมีภาระที่จะต้องชำระหนี้สิน แรกๆก็ยังมีจ่ายแต่พอนาน ๆ เข้าไม่มีจ่ายก็ต้องกู้เงินกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์เพื่อนำไปใช้หนี้ วันเวียนอยู่ในวงจรหนี้สินไม่รู้จบสิ้น และเมื่อใดที่ยังอยู่ในวงจรหนี้สินอยู่ก็จะเกิดปัญหาที่สมาชิกไม่สามารถกู้เงินกลุ่มเพิ่มได้เนื่องจากมีหนี้สินเต็มเปดานที่จะกู้เพิ่มได้ต้องไปกู้หนี้ยืมสินนอกระบบต่อไปอีก และในปัจจุบันจะเห็นได้ว่าสมาชิกยังคงคิดหนี้ ยิ่งกู้แล้วก็ยิ่งเพิ่มหนี้เพิ่มขึ้นอีกด้วย สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นปัญหาในการดำเนินงานของกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ของจังหวัดตราด แต่ด้วยกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์มีการสร้างเครือข่ายการทำงานร่วมกันในแต่ละกลุ่มทั้งหมด 167 กลุ่ม กรรมการกลางกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ของจังหวัดตราดสามารถกำหนดให้กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ทุกกลุ่มของจังหวัดตราดส่งสรุปบัญชีของแต่ละเดือน ทุกวันที่ 15 ของเดือน ถ้ากลุ่มใดมีปัญหากรรมการกลางจะได้แก้ไขปัญหาให้และจะเป็นการถ่ายทอดความรู้ให้แก่กรรมการกลุ่มอื่นๆ เมื่อใดเกิดปัญหาที่เหมือนกันก็จะสามารถแก้ไขปัญหาเองได้ เป็นการเรียนรู้ซึ่งกันและกัน และยังมีการตรวจสอบบัญชีทุก 3 เดือน ของแต่ละกลุ่ม ที่สำคัญกลุ่มสมาชิกกลุ่มมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเกี่ยวกับการดำเนินงานของกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ โดยการที่แต่ละกลุ่มมีการประชุมประจำปี ซึ่งไปวันที่กรรมการต้องสรุปผลการดำเนินงานของกลุ่ม มีปัญหาอุปสรรคอย่างไรบ้างในภาพรวม สำหรับสมาชิกกลุ่มคนใดมีปัญหาต้องการให้ในที่ประชุมระดมความคิดเห็นช่วยเหลือก็เสนอได้ในวันนั้น มีการเปลี่ยนกรรมการกลุ่ม ถ้าสมาชิกเห็นว่าควรจะต้องเปลี่ยนแปลงกรรมการบ้างก็สามารถเสนอชื่อได้และถ้าสมาชิกกลุ่มเห็นว่าบุคคลที่เสนอชื่อมีความเหมาะสมที่จะเข้ามาทำงานได้ก็ใช้มติที่ประชุมรับรอง แต่ถ้ากรรมการคนใดที่สมาชิกกลุ่มเห็นควรจะต้องเปลี่ยน ถ้ามีพี่น้องมากในวันนั้นเขาก็จะนำญาติพี่น้องมาประชุมเพื่อจะได้ให้เสนอชื่อตนเองขึ้นมาและพี่น้องก็ยกมือให้ผ่านมติที่ประชุมเห็นชอบให้เป็นกรรมการกลุ่มต่อไป จึงทำให้สมาชิกกลุ่มมีความคิดเห็นว่าการกลุ่มมักเห็นแก่พวกพ้องตัวเองในการพิจารณาให้เงินกู้ ไม่มีความเชื่อมั่นการดำเนินงานของกรรมการกลุ่ม ไม่ยึดหลักความเท่าเทียมกัน ไม่เสมอภาค ล้วนแต่จะเป็นปัญหาในการดำเนินงานของกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ของจังหวัดตราด

ตาราง 8 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของประชากรจำแนกตามปัญหาด้านพฤติกรรมของสมาชิกกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์จังหวัดตราด ในรายประเด็น

ประเด็น	μ	σ	การตีความ	ลำดับที่
1. สมาชิกไม่สามารถลดการกู้เงินนอกระบบได้	4.14	1.00	มีปัญหาค่อนข้างมาก	7
2. สมาชิกกลุ่มเข้าเป็นสมาชิกโดยมีเจตนาได้สิทธิกู้เงินจากกลุ่มมากกว่าสร้างความมั่นคงในชีวิต	4.22	0.91	มีปัญหามาก	5
3. สมาชิกกลุ่มในปัจจุบันมีภาระหนี้สินในครัวเรือนเพิ่มมากขึ้น	4.49	0.83	มีปัญหามาก	1
4. สมาชิกกลุ่มมีปัญหาไม่สามารถกู้จากกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์เพิ่มได้	4.10	1.07	มีปัญหาค่อนข้างมาก	8
5. สมาชิกกลุ่มไม่มีส่วนร่วมในการตัดสินใจเกี่ยวกับการดำเนินงานของกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์	4.18	1.01	มีปัญหาค่อนข้างมาก	6
6. สมาชิกกู้เงินกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ไปแล้วไม่สามารถชำระหนี้ได้ในแต่ละเดือน	1.90	0.60	มีปัญหาค่อนข้างน้อย	12
7. สมาชิกกลุ่มได้รับสวัสดิการไม่เท่าเทียมกัน	4.08	1.13	มีปัญหาค่อนข้างมาก	9
8. สมาชิกกลุ่มติดอยู่ในวงจรหนี้ไม่รู้จบ	3.97	1.23	มีปัญหาค่อนข้างมาก	10
9. สมาชิกกลุ่มกู้เงินกลุ่มเพื่อนำไปปล่อยเงินกู้นอกระบบ	3.60	1.32	มีปัญหาค่อนข้างมาก	11
10. สมาชิกกลุ่มกู้เงินมาเพื่อไปใช้หนี้	4.23	0.77	มีปัญหามาก	4

ตาราง 8 (ต่อ)

ประเด็น	μ	σ	การตีความ	ลำดับที่
11. สมาชิกกลุ่มมีเจตนากู้เงินมากกว่าการออมเงิน	4.47	1.00	มีปัญหามาก	2
12. สมาชิกกลุ่มไม่มีการวางแผนการใช้จ่ายหรือลดภาระค่าใช้จ่าย	4.41	1.05	มีปัญหามาก	3
รวม	3.98	0.61	มีปัญหาค่อนข้างมาก	

จากตาราง 8 พบว่า ประเด็นปัญหาด้านพฤติกรรมของสมาชิกกลุ่มจะสะสมทรัพย์สินจังหวัดตราด สมาชิกมีความเห็นว่ายังมีปัญหาอยู่ในระดับ มีปัญหาค่อนข้างมาก ($\bar{x} = 3.98$)

เมื่อพิจารณาเป็นรายประเด็น เราสามารถแบ่งระดับปัญหาดังกล่าวออกเป็น 2 กลุ่มใหญ่ คือ กลุ่มประเด็นปัญหาที่มีระดับมากกับกลุ่มที่มีปัญหาระดับค่อนข้างมาก กลุ่มประเด็นที่มีปัญหาตามลำดับมากไปหาน้อย ได้แก่ ประเด็นเรื่องการที่สมาชิกกลุ่มในปัจจุบันมีภาระหนี้สินในครัวเรือนเพิ่มมากขึ้น ($\mu = 4.49$) ประเด็นเรื่องการที่สมาชิกกลุ่มมีเจตนากู้เงินมากกว่าการออมเงิน ($\mu = 4.47$) ประเด็นเรื่องการที่สมาชิกกลุ่มไม่มีการวางแผนการใช้จ่ายหรือลดภาระค่าใช้จ่าย ($\mu = 4.41$) ประเด็นเรื่องการที่สมาชิกกลุ่มกู้เงินมาเพื่อไปใช้หนี้ ($\mu = 4.23$) และประเด็นเรื่องการที่สมาชิกกลุ่มเข้าเป็นสมาชิกโดยมีเจตนาได้สิทธิ กู้เงินจากกลุ่ม ($\mu = 4.22$)

ส่วนกลุ่มประเด็นที่มีปัญหาค่อนข้างมากตามลำดับมากไปหาน้อย ได้แก่ ประเด็นเรื่องการที่สมาชิกกลุ่มไม่มีส่วนร่วม ในการตัดสินใจเกี่ยวกับการดำเนินงานของกลุ่มสะสมทรัพย์สิน ($\mu = 4.18$) ประเด็นเรื่องการที่สมาชิกกลุ่มไม่สามารถลดการกู้เงินนอกระบบได้ ($\mu = 4.14$) ประเด็นเรื่องการที่สมาชิกกลุ่มมีปัญหาไม่สามารถกู้เงินจากกลุ่มสะสมทรัพย์สินเพิ่มได้ ($\mu = 4.10$) ประเด็นเรื่องการที่สมาชิกกลุ่มได้รับสวัสดิการไม่เท่าเทียมกัน ($\mu = 4.08$) ประเด็นเรื่องการที่สมาชิกกลุ่มติดอยู่ในวงจรเป็นหนี้ไม่รู้จบ ($\mu = 3.97$) และประเด็นเรื่องการสมาชิกกลุ่มกู้เงินกลุ่มเพื่อนำไปปล่อยเงินกู้นอกระบบ ($\mu = 3.60$)

1. ปัญหาสมาชิกกลุ่มในปัจจุบันมีภาระหนี้สินในครัวเรือนเพิ่มมากขึ้น ตัวสมาชิกเองมีพฤติกรรมในการดำรงชีวิตประจำวันที่ต้องดิ้นรนแสวงหาสิ่งอำนวยความสะดวกให้เหมือนหรือดีกว่าคนอื่น ๆ โดยไม่ได้คำนึงถึงรายได้ของตนเองว่าเพียงพอหรือไม่

สาเหตุมาจากรายได้ในการประกอบอาชีพของสมาชิกกลุ่มที่ไม่มีความแน่นอน เพราะส่วนใหญ่สมาชิกกลุ่มจะประกอบอาชีพรับจ้างรองลงมาเป็นอาชีพเกษตรกร เป็นอาชีพที่บางครั้งทำ

แล้วได้มากได้น้อยหรืออาจไม่ได้เลยก็มี ทำให้การคาดการณ์ว่าจะได้รายได้จึงเกิดความผิดพลาด พอรายได้ไม่เพียงพอในการใช้จ่ายจึงหันไปกู้เงินจากแหล่งกองทุนอื่น ๆ อีก ไม่เพียงแต่มีหนี้สินของกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์เพียงอย่างเดียวยังคงมีภาระหนี้สินในแหล่งอื่น ๆ ไม่ว่าจะเป็นเงินกู้ยืมนอก ระบบ เงินกู้ของสถาบันการเงิน ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ (ธกส.) สหกรณ์การเกษตร อีกทั้งในปัจจุบันภาครัฐยังมีนโยบายกองทุนต่าง ๆ มาเป็นแหล่งเงินทุนเพื่อนำไปใช้ในการประกอบอาชีพ แต่สมาชิกกลุ่มไม่ได้กู้ไปประกอบอาชีพแต่กลับกู้เงินเพื่อไปใช้หนี้เสียมากกว่า เมื่อรายได้ไม่เพียงพอ ภาระค่าใช้จ่ายในครัวเรือนเพิ่มขึ้นจึงไม่มีเหลือที่จะออมเงิน ความคิดของสมาชิกกลุ่ม ช่วงหลัง ๆ มาได้ให้ความสำคัญการกู้เงินจากกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์มากกว่าการออม สมาชิกกลุ่ม มักไม่มีการวางแผนการใช้จ่ายหรือลดภาระค่าใช้จ่ายมีแต่จะสร้างหนี้ขึ้นมาทับถมใช้วิธีการหมุนเวียน การเป็นหนี้ติดอยู่ในวงจรเป็นหนี้ไม่รู้จักจบสิ้นนี้ก็ยังใช้ไม่หมดกับกู้หนี้ใหม่มาเพิ่มอีก บางครั้ง สมาชิกบางส่วนยังต้องอาศัยการกู้เงินนอกระบบเพราะเนื่องจากไม่สามารถกู้เงินกลุ่มเพิ่มได้เพราะกู้ เต็มเพดานแล้ว แต่จะอย่างไรเมื่อในแต่ละเดือนต้องชำระหนี้ที่กู้ยืมมาต้องหาไปใช้หนี้กลุ่มให้ได้ แต่สมาชิกกลุ่มที่กู้เงินกลุ่มไปก็สามารถที่จะนำเงินต้นและดอกเบี้ยมาชำระได้ทุกเดือน เนื่องจาก เป็นเงื่อนไขของกลุ่มที่ได้ร่วมกันหาแนวทางไม่ให้สมาชิกค้างชำระในแต่ละเดือน โดยมีเงื่อนไขว่า ถ้าเดือนใดมีสมาชิกกลุ่มไม่ชำระเงินต้นและดอกเบี้ยในเดือนนั้นจะไม่มีการปล่อยกู้ และมีการประกาศ ประจานให้สมาชิกกลุ่มได้รับรู้ด้วยและที่สำคัญต้องให้ผู้ค้างประกันเป็นผู้รับผิดชอบด้วย แต่สำหรับ สมาชิกกลุ่มที่เป็นคนในพื้นที่ดั้งเดิมส่วนใหญ่จะไม่มีการหนีหนี้เพราะถ้าหมดหนทางจริง ๆ ก็ต้อง ขอความยืดหยุ่นผ่อนผันการชำระให้น้อยลงจากกรรมการกลุ่มแต่ก็จะสามารถช่วยได้เดือนต่อเดือน เท่านั้นจะไม่มีการค้างชำระเกิน 1 เดือน และต้องมีเหตุผลวิสัยจริง ๆ และเป็นราย ๆ ไป เมื่อไม่ต้องการ ให้ใครมาดูแลหรือต่อว่าจึงต้องหันไปกู้เงินนอกระบบ ซึ่งบางครั้งสมาชิกกลุ่มบางรายได้กู้เงินกลุ่มไป เพื่อนำไปปล่อยเงินกู้นอกระบบเสียด้วยซ้ำ สมาชิกกลุ่มคนใดสามารถหมุนเวียนได้ทันทีทำกันไป สำหรับสมาชิกกลุ่มคนไหนไม่สามารถหมุนเงินได้ก็ต้องมีการหนีหนีไปก็ต้องเป็นภาระของคน ค้ำประกันไปแต่ก็เป็นส่วนน้อยเพราะถึงอย่างไรสมาชิกกลุ่มก็ต้องหาทางหาเงินมาใช้ตามเงื่อนไข ให้ได้ หนทางของคนไม่มีก็คือการกู้เงิน ไปใช้หนี้ตัวเอง แต่สิ่งที่สมาชิกกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ ยังได้รับการช่วยเหลือจากกลุ่มก็เห็นจะเป็นการให้สวัสดิการต่าง ๆ ให้แก่สมาชิก ไม่ว่าจะเป็นการให้ เงินทดแทนเมื่อเจ็บป่วยไม่สามารถประกอบอาชีพ การให้ซื้อสินค้าบริโภครวมกลุ่มเป็นเงินเชื่อ เช่น ข้าวสาร น้ำมัน เป็นต้น ถ้าสมาชิกกลุ่มไม่มีเงินซื้อข้าวกินสวัสดิการเหล่านี้ก็สามารถช่วยได้ในระยะ หนึ่งเท่านั้น และสมาชิกกลุ่มก็ได้รับสวัสดิการที่ไม่เท่าเทียมกันอีกด้วย ดูที่สมาชิกกลุ่มใครออมเงิน มากน้อยก็ได้สวัสดิการช่วยเหลือมากน้อยตามลำดับ และถ้าใครไม่จ่ายให้กองทุนสวัสดิการวันละบาท ติดต่อกัน 3 เดือน ก็จะถูกตัดสิทธิสวัสดิการทันที และจะไม่ได้เงินที่ส่งไปแล้วคืน เพราะเงื่อนไข เป็นการจ่ายขาด จึงทำให้สมาชิกบางรายตัดสินใจไม่เข้ากองทุนสวัสดิการวันละบาท เพราะถ้าไม่ เจ็บไข้ได้ป่วย หรือตาย ถ้าเข้ากองทุนสวัสดิการวันละบาท จะจ่ายเงินฟรี (กมลพรรณ พรศรีรัตนรักษ์. สัมภาษณ์. 2557)

จากการสัมภาษณ์เชิงคุณภาพและการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม ผู้วิจัยพบว่า แนวทางการแก้ไขปัญหานั้นปัจจุบันกลุ่มยังไม่สามารถดำเนินการลดภาระหนี้สินในครัวเรือนของสมาชิกกลุ่มได้ เนื่องจากปัญหาดังกล่าวไม่มีใครนำเสนอในที่ประชุมแม้แต่ครั้งเดียว เป็นเพราะเป็นเรื่องที่ไม่เกิดกับสมาชิกกลุ่มทุกคน และสมาชิกกลุ่มที่ประสบปัญหาดังกล่าวก็ไม่กล้าที่จะนำเสนอปัญหาของตนเองให้ที่ประชุมรับรู้และจะได้ช่วยกันแก้ไขปัญหาก็จะได้ลดภาระหนี้สินลง เพียงแต่สมาชิกกลุ่มคนใดมีปัญหาในเรื่องการชำระหนี้ในแต่ละเดือนกรรมการกลุ่มก็จะแก้ไขปัญหานั้นเฉพาะหน้าเป็นราย ๆ ไปเท่านั้น ดังนั้นเพื่อการแก้ไขปัญหานั้นสมาชิกกลุ่มสามารถได้รับการช่วยเหลืออาจดำเนินการจัดโครงสร้างหนี้ของสมาชิกกลุ่ม นำภาระหนี้สินที่สมาชิกกลุ่มไปเป็นหนี้ของกองทุนต่าง ๆ มารวมกันว่ามีจำนวนเท่าไรและในแต่ละเดือนรวมแล้วต้องชำระเงินต้นและดอกเบี้ยเป็นเงินเท่าไร เพื่อทำเป็นข้อมูลนำเสนอในที่ประชุมกลุ่มว่า ถ้าสมาชิกกลุ่มมีภาระหนี้สินในวงเงินทั้งหมด กลุ่มสามารถที่จะอนุมัติเงินกู้ให้แก่สมาชิกได้หรือไม่ ถ้าสมาชิกกลุ่มสามารถปรับโครงสร้างหนี้ให้หนี้มาเป็นวงเงินเดียวก็จะทำให้ลดภาระการชำระหนี้เงินต้นและดอกเบี้ยลงได้ โดยมีเงื่อนไขให้สมาชิกกลุ่มทำข้อตกลงว่าจะไม่กู้เงินให้เป็นการเพิ่มขึ้นอีก จนกว่าจะใช้หนี้ก้อนดังกล่าวหมดแล้ว (กมลพรรณ พรศิริรัตนรักษ์, สัมภาษณ์, 2557)

2. สมาชิกกลุ่มมีเจตนาในการกู้เงินมากกว่าการออมเงิน ซึ่งเป็นปัญหาที่สมาชิกกลุ่มมีความเห็นว่ายังเป็นปัญหาในการดำเนินงานของกลุ่มที่จะสะสมทรัพย์จังหวัดตราด สมาชิกมีความต้องการกู้เงินมากกว่าการออมเงิน ถ้ามีการให้เพิ่มเงินออมจะไม่รับข้อเสนอแต่จะเสนอให้เพิ่มวงเงินกู้มากกว่า จึงคิดหลักการการจัดตั้งกลุ่มที่จะสะสมทรัพย์จังหวัดตราดของพระอาจารย์สุบิน ปณีโต ที่หวังจะให้คนรากหญ้าได้มีเงินออมเพื่อไว้ใช้ในอนาคต หวังที่จะให้สมาชิกกลุ่มได้รับการช่วยเหลือลดภาระหนี้สินในครัวเรือน แต่กลับเป็นสิ่งที่ตรงกันข้าม สมาชิกกลุ่มไม่คิดจะออมเงินแล้วยังสร้างภาระหนี้สินจนยากที่จะให้กลุ่มที่จะสะสมทรัพย์จังหวัดตราดจะให้การช่วยเหลือได้

สาเหตุของการที่สมาชิกกลุ่มให้ความสำคัญในการกู้เงินมากกว่าการออมเงินนั้น เนื่องจากสมาชิกกลุ่มไม่เพียงแต่มีหนี้สินของกลุ่มที่จะสะสมทรัพย์เพียงอย่างเดียว ยังคงมีภาระหนี้สินในแหล่งอื่น ๆ ไม่ว่าจะเป็นเงินกู้ในระบบ เงินกู้ของ ธกส. สหกรณ์การเกษตร อีกทั้งในปัจจุบันภาครัฐยังมีนโยบายกองทุนต่างๆ พูดยได้ว่าถ้ามีกองทุนให้กู้เงินสมาชิกกลุ่มก็จะเข้าไปเป็นสมาชิกกองทุนนั้นด้วย จึงทำให้สมาชิกกลุ่มมีหนี้สินหมุนเวียนอยู่ในวงจรรู้ไม่รู้จัก เพราะวันที่ต้องชำระหนี้เงินต้นพร้อมดอกเบี้ยให้กองทุนต่างรวมทั้งกลุ่มที่จะสะสมทรัพย์ในแต่ละเดือนจะไม่ตรงกัน จึงทำให้สมาชิกมีเวลาดำเนินการกู้เงินกองทุนนี้มาใช้กองทุนนั้น หรืออาจถ้าชำระเงินกลุ่มไปแล้วเกินครึ่งของเงินที่กู้ไปก็สามารถหาเงินมาโปะ(ได้มาจากการมีบุคคลอื่นนำมาปล่อยให้อีกก็เมื่อกู้เงินกลุ่มเสร็จก็จะนำเงินชำระที่กู้ไปโปะพร้อมดอกเบี้ย) แล้วก็ดำเนินการกู้เงินเพิ่มต่อไปถ้ายัง

มีโอกาสเช่นนี้ก็จะสามารถแก้ปัญหาได้ในเดือนนั้น แต่ถ้าเดือนไหนจนมุมไม่สามารถกู้เงินกลุ่มได้แล้วเพราะเต็มเปดานหนี่ก็ต้องหันไปกู้เงินนอกระบบอีก และชาวบ้านในปัจจุบันต้องการมีสิ่งอำนวยความสะดวกกันทั้งนั้น ชอบซื้อของเป็นเงินเชื่อ ไม่พยายามออมเงินไว้ก่อนเมื่อมีพอด้อยซื้อขอวิธีลัดซื้อของเป็นเงินเชื่อ และส่วนใหญ่จะชอบซื้อรถยนต์ ซึ่งเป็นภาระอันใหญ่มาสำหรับคนชนบท เพราะคาดการณ์ว่าตนเองจะสามารถหาเงินจากการทำมาหากินในแต่ละวันได้มาใช้หนี้สินได้ในแต่ละเดือน แต่พอการคาดคะเนผิดไปก็หาแหล่งเงินทุน กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์จึงเป็นเป้าประสงค์ที่จะต้องเข้ามาเป็นสมาชิกกลุ่มเพื่อหวังจะได้กู้เงินมาใช้จ่ายมากกว่าหวังที่จะออมเงินเพื่อมีไว้ใช้ในอนาคตหรือเมื่อเหตุจำเป็นจริง ๆ แต่สิ่งที่สมาชิกกลุ่มมีความคิดเห็นที่ไม่ต้องการเพิ่มเงินออม เพราะเงินปันผลที่ตอบแทนในแต่ละเดือนมีอัตราที่ต่ำ 1 บาทต่อ 1 หุ้น เมื่อเทียบกับดอกเบี้ยที่ต้องเสียในอัตราร้อย 12 ต่อปี ซึ่งเป็นสัดส่วนที่ไม่เป็นธรรมกับสมาชิกกลุ่ม

จากการสัมภาษณ์เชิงคุณภาพและการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม ผู้วิจัยพบว่า แนวทางการแก้ไขปัญหา จะต้องให้ความสำคัญกับผลตอบแทนในเรื่องการปันผลให้มีอัตราที่เป็นที่น่าสนใจของสมาชิกกลุ่ม เพื่อให้เป็นแรงจูงใจให้สมาชิกกลุ่มออมเงินให้มากขึ้นกว่าเดิม สามารถถอนเงินออมออกมาใช้ได้ตามเงื่อนไขในอัตราที่ไม่ทำให้เกิดความเสียหายทั้งกลุ่มและสมาชิกกลุ่ม (กมลพรรณ พรศรีรัตนรักษ์, สัมภาษณ์, 2557)

3. สมาชิกกลุ่มไม่มีการวางแผนการใช้จ่ายหรือลดภาระค่าใช้จ่าย เป็นปัญหาของตัวสมาชิกกลุ่มเองแต่มีผลกระทบมายังการดำเนินงานของกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์จังหวัดตราด เมื่อใดคนชนบทที่ปัจจุบันประกอบอาชีพเกษตรกรรมที่มีรายได้ที่ไม่แน่นอน เกิดจากการผันผวนทางเศรษฐกิจของประเทศ ทั้งที่รัฐก็พยายามให้ทุกคนทำบัญชีครัวเรือน ดำเนินชีวิตตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง

สาเหตุที่สมาชิกกลุ่มไม่สามารถควบคุมการใช้จ่ายได้นั้นเกิดจาก คิอดอยากได้อะไรก็ต้องได้ไม่ต้องวางแผนว่ามีกำลังพอหรือไม่ จะต้องมิ เห็นคนอื่นเขามีกี่ต้องมีให้เหมือนเขา อีกทั้งทุกวันนี้มีสิ่งต่าง ๆ เข้ามามากมายเกิดกิเลสอยากได้ทั้งนั้น เป็นกันทั้งครอบครัว พ่อแม่ลูก มีความต้องการเหมือนกันหมด เมื่อก่อนพ่อแม่ไม่มีเงินลูกก็จะเข้าใจเชื่อฟังพ่อแม่และไม่ต้องการสิ่งของที่ไม่จำเป็น แต่ปัจจุบันนี้สังคมชนบทกับมีรสนิยมเป็นคนสังคมเมือง ต้องทันต่อเหตุการณ์ต่าง ๆ จึงจะตามคนอื่นเขาทัน บางครั้งลืมนึกไปว่ามันก็ได้จำเป็นต้องมีซะทุกอย่างเพราะไม่ได้วางแผนการใช้จ่าย บางบ้านต้องมีโทรทัศน์หลายเครื่องเพราะจะได้ไม่ต้องแย่งกันดู แล้วก็ต้องมีจานดาวเทียมเพื่อจะได้ดูหลาย ๆ ช่อง นอกเหนือจากช่องฟรีทีวี ต้องมีโทรศัพท์กันคนละเครื่อง พ่อแม่เครื่องแม่เครื่องยังลูกอีกเครื่อง และที่เลวร้ายไปกว่านั้นคือทุกอย่างซื้อเป็นเงินเชื่อทั้งสิ้น

จากการสัมภาษณ์ในเชิงคุณภาพและการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม ผู้วิจัยพบว่า แนวทางการแก้ไขปัญหา ให้สมาชิกกลุ่มสร้างจิตสำนึก นำแนวทางการใช้ชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียงให้ได้ (กมลพรรณ พรศรีรัตนรักษ์, สัมภาษณ์, 2557)

ตาราง 9 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของประชากรจำแนกตามปัญหาด้านหลักการของกลุ่ม
สัจจะสะสมทรัพย์จังหวัดตราด ในรายประเด็น

ประเด็น	μ	σ	การตีความ	ลำดับที่
1. ระบบค้ำประกันทำให้สมาชิก ที่ไม่มีปัญหาเรื่องเงินต้องกู้เงิน กลุ่มเพื่อป้องกันการหนีหนี้	2.14	0.84	มีปัญหาค่อนข้างน้อย	8
2. การไม่ยึดหลักความเท่าเทียม กัน เสมอภาคทำให้กลุ่มสัจจะ สะสมทรัพย์ประสบปัญหา ในการดำเนินงาน	4.25	1.17	มีปัญหามาก	5
3. สมาชิกไม่รู้จักวางแผนการใช้ เงินของตนเองทำให้กลุ่มสัจจะ สะสมทรัพย์ประสบปัญหา ในการดำเนินงาน	4.25	1.04	มีปัญหามาก	6
4. การไม่จัดสรรสวัสดิการ โดยให้ เงินปันผล และจัดสรรสวัสดิการ ให้ครอบคลุมตั้งแต่เกิดจนถึงตาย ทำให้กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ ประสบปัญหาในการดำเนินงาน	4.55	0.69	มีปัญหามาก	1
5. เป็นแหล่งเงินทุนที่ไม่สามารถ แก้ปัญหาความเดือดร้อนทำให้ กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ประสบ ปัญหาในการดำเนินงาน	4.10	1.24	มีปัญหาค่อนข้างมาก	7
6. ความยืดหยุ่นการกู้ ส่งใช้ เงินกู้ ทำให้กลุ่มสัจจะสะสม ทรัพย์ ประสบปัญหาในการ ดำเนินงาน	4.27	1.06	มีปัญหามาก	4
7. การไม่มีส่วนร่วม สมาชิกไม่ร่วม วางแผนระเบียบการบริหารงาน ทำให้กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ ประสบปัญหาในการดำเนินงาน	4.55	0.57	มีปัญหามาก	2

ตาราง 9 (ต่อ)

ประเด็น	μ	σ	การตีความ	ลำดับที่
8.การไม่จัดสวัสดิการ ทำให้สมาชิกกลุ่มไม่สามารถอยู่ดีกินดี เป็นสุข ทุกคน ทำให้กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ประสบปัญหาในการดำเนินงาน	4.43	0.73	มีปัญหามาก	3
รวม	4.07	0.52	มีปัญหาค่อนข้างมาก	

จากตาราง 9 พบว่า ในประเด็นของปัญหาด้านหลักการของกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์จังหวัดตราดนั้น ก็ยังมีปัญหาอยู่ในระดับ มีปัญหาค่อนข้างมาก ($\mu = 4.07$)

เมื่อพิจารณาเป็นรายประเด็น เราสามารถแบ่งประเด็นปัญหาที่มีระดับมากตามลำดับมากไปหาน้อย ได้แก่ ประเด็นเรื่องการไม่จัดสรรเงินกำไร โดยให้เงินปันผล และจัดสรรสวัสดิการให้ครอบคลุมตั้งแต่เกิดจนถึงตาย ทำให้กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ประสบปัญหาในการดำเนินงาน ($\mu = 4.55$) ประเด็นเรื่องการไม่มีส่วนร่วม สมาชิกไม่ร่วมวางกฎระเบียบการบริหารงานกลุ่ม ทำให้กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ประสบปัญหาในการดำเนินงาน ($\mu = 4.55$) ประเด็นเรื่องการไม่จัดสวัสดิการ ทำให้สมาชิกกลุ่มไม่สามารถอยู่ดีกินดี เป็นสุข ทุกคน ทำให้กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ประสบปัญหาในการดำเนินงาน ($\mu = 4.43$) ประเด็นเรื่องความยืดหยุ่นการกู้ยืมเงินกู้ ทำให้กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ประสบปัญหาในการดำเนินงาน ($\mu = 4.27$) ประเด็นเรื่องการไม่ยึดหลักความเท่าเทียมกัน เสมอภาค ทำให้กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ประสบปัญหาในการดำเนินงาน ($\mu = 4.25$) และประเด็นเรื่องสมาชิกไม่รู้จักวางแผนการใช้เงินของตนเองทำให้กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ประสบปัญหาในการดำเนินงาน ($\mu = 4.25$)

ส่วนกลุ่มประเด็นที่มีปัญหาค่อนข้างมาก ได้แก่ ประเด็นเรื่องการเงินเป็นแหล่งเงินทุนที่ไม่สามารถแก้ปัญหาค่าดอกเบี้ยทำให้กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ประสบปัญหาในการดำเนินงาน ($\mu = 4.10$) และกลุ่มประเด็นที่ปัญหาค่อนข้างน้อย ได้แก่ ประเด็นเรื่องระบบค้ำประกันทำให้สมาชิกที่ไม่มีปัญหาเรื่องเงินต้องกู้เงินกลุ่มเพื่อป้องกันการหนีหนี้ ($\mu = 2.14$)

1. การไม่จัดสรรสวัสดิการ โดยให้ เงินปันผล และจัดสรรสวัสดิการให้ครอบคลุมตั้งแต่เกิดจนถึงตาย ทำให้กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ ประสบปัญหาในการดำเนินงาน

จากการสัมภาษณ์ในเชิงคุณภาพและการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม ผู้วิจัยพบว่า สมาชิกกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ของจังหวัดตราด เห็นความสำคัญที่จะให้กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ดำรงอยู่ และสามารถสร้างความมั่นคงให้แก่สมาชิกได้อย่างยั่งยืนก็ต้องมีการจัดสรรผลกำไรโดยการให้เงินปันผลแก่สมาชิก และการจัดสรรสวัสดิการต้องครอบคลุมตั้งแต่เกิดจนถึงตาย “การจัดสวัสดิการที่ดีต้องช่วยเหลือแบบไม่ก่อให้เกิดการแบ่งแยกทุกคนมีสิทธิ์ได้ แต่มุ่งเน้นคนยากจนและด้อยโอกาส ต้องทำด้วยความรักและอดทน โดยจะต้องมีความศรัทธาเชื่อมั่นว่าพวกเราสามารถสร้างสวัสดิการของตนเองได้เพื่อประโยชน์ร่วมกัน เงื่อนไขให้ทุกคนมีส่วนร่วมจ่ายสมทบโดยสมัครใจทุกคนในกลุ่มเป็นเจ้าของกองทุนและได้รับสวัสดิการไปในเวลาเดียวกัน ทุกคนสามารถเข้ามามีส่วนร่วมโดยตกลงกติการ่วมกัน สมาชิกช่วยกันระดมความคิดในบริบทของกลุ่มตนเองว่าควรวางกฎระเบียบการบริหารงานกลุ่มให้เหมาะสม และจะทำให้ทำให้กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ประสบความสำเร็จในการดำเนินงานที่มั่นคงและยั่งยืนตลอดไป” (กมลพรรณ พรศรีรัตนรักษ์. สัมภาษณ์ 2557)

“การจัดสวัสดิการทำให้สมาชิกกลุ่ม อยู่ดีกินดี เป็นสุข ทุกคน โดยจะต้องยึดหลักความเสมอภาค เท่าเทียมกัน ไม่เห็นแก่พวกพ้องโดยให้กรรมการได้ปฏิบัติให้เป็นตัวอย่าง สมาชิกกลุ่มเห็นก็จะเกิดจิตสำนึกในความไว้วางใจกัน เกรงใจกัน ไม่สร้างความกดดัน หรือความแตกแยก ความเข้าใจผิด ให้เพื่อนสมาชิกด้วยกันเอง การที่กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ของจังหวัดตราดเป็นแหล่งเงินทุนเพื่อแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนให้แก่สมาชิกกลุ่มได้นั้น ต้องฝึกฝนให้สมาชิกกลุ่มต้องรู้จักวางแผนการใช้เงินของตนเอง ซึ่งจะส่งผลให้สมาชิกกลุ่มมีเงินออมเพิ่มขึ้น และจะทำให้กรรมการกลุ่มสามารถยืดหยุ่นการกู้และการส่งใช้เงินกู้ให้แก่สมาชิกกลุ่มได้อย่างมั่นใจและเชื่อมั่นว่าสมาชิกกลุ่มจะสามารถแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้ด้วยความเที่ยงตรง ตามสัจจะที่ให้ไว้ จะทำให้กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ประสบความสำเร็จในการดำเนินงาน” (ละออง กาญจนาวิล. สัมภาษณ์. 2557)

“ระบบค้ำประกันของสมาชิกที่ไม่มีปัญหาในเรื่องการป้องกันการหนีหนี้ แต่เป็นเพราะมีความต้องการจะกู้มากกว่า และส่วนใหญ่คนกู้กับคนค้ำจะมีสถานภาพที่ใกล้เคียงกันหรือเหมือนกัน คือเป็นสมาชิกที่สมัครเข้าเป็นสมาชิกรุ่นเดียวกัน มีจำนวนเงินออมและจำนวนหุ้น ที่ใกล้เคียงกัน มีอาชีพหรือรายได้ที่ใกล้เคียงกัน เพราะการพิจารณาให้เงินกู้นั้นต้องไม่มากกว่าจำนวนเงินหุ้นของคนกู้และคนค้ำรวมกัน สำหรับการหนีหนี้จะพบปัญหากับสมาชิกกลุ่มที่เรียกว่า “ขจร” คือเป็นบุคคลที่เพิ่งเข้ามาอยู่ อาจมาทำงาน มาสมัครบวช เป็นต้น แล้วก็เข้ามาเป็นสมาชิกกลุ่ม พวกนี้จะอยู่ในวงเงินเต็มเพดานและก็สร้างความเชื่อมั่นให้กรรมการพิจารณาให้กู้ตามวงเงินที่ขอ แรก ๆ การส่งยังไม่มีปัญหาเพราะสามารถหาเงินกู้จากกองทุนอื่น ๆ มาใช้หนี้แต่ละเดือนได้ แต่พอนาน ๆ ไปส่งไม่ไหวแล้วคิดหนีหลายด้านก็ตัดสินใจหนีออกจากพื้นที่ไปเลย ตามตัวได้ก็ตีไป ตามไม่ได้คนค้ำก็รับภาระต่อไป สำหรับสมาชิกกลุ่มที่เป็นคนในพื้นที่ดั้งเดิมส่วนใหญ่จะไม่มีหนีหนี้เพราะถ้าหมดหนทางจริง ๆ ก็ต้องขอความช่วยเหลือผ่านผ่นการชำระให้น้อยลงจากกรรมการกลุ่มแต่ก็จะสามารถช่วยได้เดือนต่อเดือนเท่านั้นจะไม่มีค้างชำระเกิน 1 เดือน และต้องมีเหตุสุดวิสัยจริง ๆ เป็นราย ๆ ไป” (เฉลิมรัตน์ รักรุ่งเรือง. สัมภาษณ์. 2557)

2. การไม่มีส่วนร่วม สมาชิกไม่ร่วมวางกฎระเบียบการบริหารงาน ทำให้กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ ประสบปัญหาในการดำเนินงาน

เมื่อผู้วิจัยได้เข้าสังเกตการณ์การมีส่วนร่วม โดยการประชุมเพื่อแจ้งผลการดำเนินงานหาแนวทางการดำเนินงานให้เป็นที่ไปในแนวทางเดียวกัน ซึ่งกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ของจังหวัดตราด จะจัดประชุมสมาชิกกลุ่มทุกสิ้นปีบัญชีเพื่อจ่ายเงินปันผล ซึ่งแจ้งระบบการเงิน บัญชีและสรุปผลการปฏิบัติงานในรอบปี โดยมีพระอาจารย์สุบิน ปณีโต ผู้ก่อตั้งกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ในจังหวัดตราด เข้าร่วมประชุมด้วย เพราะในวันนั้นจะมีการทำบุญด้วยเป็นการแสดงความร่วมมือร่วมใจนำข้าวปลาอาหารมาร่วมทำบุญกัน ประชุมกันว่ามีสิ่งใดที่ดำเนินงานไปแล้วประสบผลสำเร็จ งานใดที่ประสบปัญหา มีการให้สมาชิกกลุ่มเสนอปัญหาของกลุ่ม บางครั้งเป็นปัญหาของสมาชิกเป็นรายบุคคลที่เกิดปัญหาแล้วอาจจะมีผลกระทบกับเพื่อนสมาชิก หรือสมาชิกมีข้อเสนอแนะการดำเนินงานของคณะกรรมการกลุ่มว่าควรปรับปรุงอย่างไร กรรมการคนไหนที่ไม่สามารถทำงานให้เกิดประสิทธิภาพ การประชุมประจำปีจึงเป็น โอกาสที่สมาชิกกลุ่มจะสามารถคัดเลือกกรรมการใหม่ได้ โดยให้ได้รับการยินยอมจากเสียงส่วนใหญ่ของสมาชิกในที่ประชุม สำหรับผลการดำเนินงานส่วนไหนที่สมาชิกกลุ่มหรือตัวกรรมการเองไม่สามารถแก้ไขปัญหาได้พระอาจารย์สุบิน ท่านจะสามารถช่วยนำเสนอแนวทางแก้ไขและขอความเห็นชอบจากมติที่ประชุมว่าเห็นควรที่จะดำเนินการแก้ไขได้หรือไม่ และถือว่ามติที่ประชุมเป็นที่รับทราบ เป็นที่ยอมรับของสมาชิกกลุ่ม ดังนั้นสมาชิกกลุ่มต้องปฏิบัติตามเงื่อนไขตามที่มติที่ประชุมเห็นชอบ

จากการสัมภาษณ์ในเชิงคุณภาพและการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม ผู้วิจัยพบว่า แนวทางการแก้ปัญหาในหลักการหรือระบบการดำเนินงานของกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ของจังหวัดตราด ในปัจจุบันมีลักษณะเป็นการตัดสินใจขึ้นอยู่กับตัวผู้นำ การที่จะตัดสินใจดำเนินงานใครใกล้ชิดตัวพระอาจารย์สุบิน ปณีโต ก็จะนำเสนอให้ท่านได้รับทราบและต้องการให้หลักการและระบบการดำเนินงานเป็นไปตามที่ตนต้องการ เน้นการมีคำตอบโดยยึดหลักการเห็นผลประโยชน์ของกลุ่มมากกว่าตัวสมาชิกกลุ่ม กลุ่มต้องมีผลกำไร สร้างภาพให้บุคคลภายนอกได้เห็นว่าคุณภาพในการดำเนินงาน ตัวสมาชิกจะเป็นอย่างไรอยู่ได้ก็อยู่ไป อยู่ไม่ได้ก็ลาออกไป เมื่อพระอาจารย์เห็นชอบด้วยการผ่านในมติที่ประชุมก็มีความราบรื่นเป็นไปตามแนวคิดที่วางไว้แล้ว สมาชิกกลุ่มไม่กล้าโต้แย้งกับพระอาจารย์ เมื่อผ่านในที่ประชุมแล้วก็ถือว่าเป็นหลักการที่สมาชิกกลุ่มต้องปฏิบัติตาม

เหตุผลของปัญหาการมีส่วนร่วม สมาชิกวางกฎระเบียบการบริหารงานกลุ่มร่วมกันนั้น เกิดจากสมาชิกกลุ่มที่มีปัญหาไม่กล้าแสดงความคิดเห็นของตนเองให้ที่ประชุมได้รับทราบ อาจเกิดจากความอายกลัวคน ดังนั้นควรแยกแยะสมาชิกกลุ่มที่มีปัญหาในเรื่องต่าง ๆ เป็นรายประเด็น และให้สมาชิกกลุ่มที่มีปัญหาเหมือนกันร่วมกันหาแนวทางแก้ไขปัญหาในแต่ละประเด็นก่อนเพื่อเลือกแนวทางการปฏิบัติให้เหมาะสม เสมอภาค และนำเสนอในที่ประชุม ก็จะได้ผลลัพธ์จากกระบวนการมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่มที่ได้รับการยอมรับจากสมาชิกกลุ่มและผู้มีส่วนได้เสียจากกระบวนการตัดสินใจ (สุจิตรา วงษ์จันทร์. สัมภาษณ์. 2557)

ตาราง 10 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของสมาชิกกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามปัญหาด้านปัญหา
กรรมการกลุ่มสัจจะสหกรณ์จังหวัดตราด ในรายประเด็น

ประเด็น	μ	σ	การตีความ	ลำดับที่
1. กรรมการกลุ่มเห็นแก่พวกพ้อง ตัวเองในการพิจารณาให้เงินกู้	4.07	1.04	มีปัญหาค่อนข้างมาก	4
2. ระบบการตรวจสอบของกรรมการ กลางใช้เวลาน้อยไป	3.31	0.58	มีปัญหปานกลาง	6
3. สมาชิกส่วนใหญ่ไม่มีความ เชื่อมั่นในการดำเนินงานของ กรรมการกลุ่ม	4.13	1.05	มีปัญหาค่อนข้างมาก	2
4. กรรมการกลุ่มอาสาเข้ามาเป็น กรรมการเพื่อหวังสิทธิที่ เหนือกว่าสมาชิกกลุ่ม	2.19	0.67	มีปัญหาค่อนข้างน้อย	9
5. กรรมการกลุ่มไม่มีศักยภาพใน การทำงานให้เกิดประสิทธิภาพ	3.07	1.37	มีปัญหปานกลาง	8
6. กรรมการกลุ่มส่วนใหญ่ไม่มี ความรับผิดชอบ	3.14	0.77	มีปัญหปานกลาง	7
7. กรรมการกลุ่มไม่มีความซื่อสัตย์ สุจริต ในการดำเนินงานกลุ่ม	3.92	1.10	มีปัญหาค่อนข้างมาก	5
8. ไม่มีการประชุมเพื่อปรึกษา หารือเพื่อเสนอแนะปัญหาและ แนวทางแก้ไข	4.12	1.00	มีปัญหาค่อนข้างมาก	3
9. ไม่มีการสร้างเครือข่ายการ ทำงานร่วมกันในแต่ละกลุ่ม ทั้งหมด ทำให้กลุ่มสัจจะสห กรณ์ประสบปัญหาในการ ดำเนินงานของกลุ่มสัจจะ สหกรณ์	4.17	1.04	มีปัญหาค่อนข้างมาก	1
รวม	3.57	0.55	มีปัญหาค่อนข้างมาก	

จากตาราง 10 พบว่า ด้านปัญหากรรมการของกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์จังหวัดตราด มีปัญหาค่อนข้างมาก ($\mu = 3.57$)

เมื่อพิจารณาเป็นรายประเด็น เราสามารถแบ่งระดับปัญหาดังกล่าวออกเป็น 2 กลุ่มใหญ่ คือ กลุ่มประเด็นปัญหาที่มีระดับค่อนข้างมากกับกลุ่มที่มีปัญหาระดับปานกลาง กลุ่มประเด็นที่มีปัญหาค่อนข้างมากตามลำดับมากไปหาน้อย ได้แก่ ประเด็นเรื่องการที่ไม่มีมีการสร้างเครือข่ายการทำงานร่วมกันในแต่ละกลุ่มทั้งหมด ทำให้กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ประสบปัญหาในการ ($\mu = 4.17$) ประเด็นเรื่องการที่สมาชิกส่วนใหญ่ไม่มีความเชื่อมั่นการดำเนินงานของกรรมการกลุ่ม ($\mu = 4.13$) ประเด็นเรื่องการที่ไม่มีมีการประชุมเพื่อปรึกษาหารือเพื่อเสนอแนะปัญหา และแนวทางแก้ไข ($\mu = 4.12$) ประเด็นเรื่องการที่กรรมการกลุ่มมักเห็นแก่พวกพ้องตัวเองในการพิจารณาให้เงินกู้ ($\mu = 4.07$) และประเด็นการที่กรรมการกลุ่มไม่มีความซื่อสัตย์ สุจริต ในการดำเนินงานกลุ่ม ($\mu = 3.92$)

ส่วนกลุ่มประเด็นที่มีปัญหาลดลงตามลำดับมากไปหาน้อย ได้แก่ ประเด็นเรื่องระบบการตรวจสอบของกรรมการกลางใช้เวลาน้อยไป ($\mu = 3.31$) ประเด็นเรื่องกรรมการกลุ่มส่วนใหญ่ไม่มีความรับผิดชอบ ($\mu = 3.14$) และประเด็นเรื่องกรรมการกลุ่มไม่มีศักยภาพในการทำงานให้เกิดประสิทธิภาพ ($\mu = 3.07$)

1. มีการสร้างเครือข่ายการทำงานร่วมกันในแต่ละกลุ่มทั้งหมด ทำให้กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ ประสบปัญหาในการดำเนินงานของกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์

จากการสัมภาษณ์ในเชิงคุณภาพและการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม ผู้วิจัยพบว่า สมาชิกกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ของจังหวัดตราด มีความคิดเห็นว่าการกรรมการกลุ่มยังทำงานไม่เป็นระบบ ไม่เป็นทีม ต่างคนต่างทำ เป็นปัญหาค่อนข้างมากในการดำเนินงานของกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์จังหวัดตราด “การที่กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์จะดำเนินงานประสบผลสำเร็จได้นั้นการสร้างเครือข่ายการทำงานร่วมกันมีการจัดประชุมกันเป็นระยะๆ เพื่อปรึกษาหารือในการทำงานของกรรมการ เมื่อเวลาใดการดำเนินงานเกิดปัญหาจะได้ร่วมกันหาแนวทางแก้ไขได้ทันเวลา ถูกต้อง โปร่งใส การทำงานของกลุ่มจะประสบผลสำเร็จได้ต้องมีเครือข่ายร่วมกันจะได้รู้การดำเนินงานของกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์กลุ่มอื่น ๆ ว่าเขาได้มีแนวทางแก้ไขกันอย่างไรบ้างแล้วนำมาประยุกต์ใช้ให้ตรงกับบริบทของกลุ่ม แต่แนวทางแก้ไขปัญหาต่าง ๆ นั้นสมาชิกกลุ่มยังไม่มีความเชื่อมั่นในการทำงานของกรรมการ เพราะยังมีความคิดว่ากรรมการมักจะเห็นแก่พวกพ้องตัวเองในการพิจารณาให้เงินกู้” (ชูจิต เมฆะทัต, สัมภาษณ์. 2557)

สาเหตุของปัญหาที่ไม่สามารถสร้างเครือข่ายการทำงานร่วมกันในแต่ละกลุ่มทั้งหมดได้ เกิดจากกรรมการแต่ละกลุ่มไม่กล้าที่จะนำเสนอปัญหาในกลุ่มให้กลุ่มอื่นได้รับรู้ แต่ถ้าจะหยิบยกเรื่องผลกำไรนั้นกรรมการแต่ละกลุ่มยินดีให้ข้อมูล จึงทำให้กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์จังหวัดตราดมีแต่สิ่งที่ดี ๆ เรื่องปัญหาต่าง ๆ นั้น ซ่อนเอาไว้ แต่กรรมการคงไม่ได้คิดว่าถ้าเมื่อไรมันสะสมปัญหาไว้มาก ๆ และนาน ๆ ไปมันอาจจะปะทุขึ้นมาจนยากจะเกินเยียวยาหรือแก้ไขได้

จากการสัมภาษณ์เชิงคุณภาพและการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม ผู้วิจัยพบว่า แนวทางแก้ไขควรจัดเวทีให้กรรมการกลุ่มแต่ละกลุ่มได้ระดมปัญหาที่เกิดขึ้นในแต่ละกลุ่มว่ามีเรื่องใดบ้างที่มีปัญหาเหมือนกัน และทำไมบางกลุ่มจึงไม่เกิดปัญหาอย่างเช่นกลุ่มอื่น ๆ เพื่อจะได้เปรียบเทียบการดำเนินงานของแต่ละกลุ่ม และนำแนวทางการดำเนินงานของกลุ่มที่ไม่ปัญหาไปประยุกต์ใช้กับการดำเนินงานเพื่อเป็นการแก้ไขปัญหาไปในแนวทางของกลุ่มที่จะสะสมทรัพยากรจังหวัดตราด (นิภาชาญชิต. สัมภาษณ์. 2557)

2. สมาชิกส่วนใหญ่ไม่มีความเชื่อมั่นการดำเนินงานของกรรมการกลุ่ม

ปัญหาที่กรรมการต้องพิจารณา ซึ่งเป็นกรรมการบางส่วนหรือบางคนหรือเป็นกรรมการทั้งหมดเลยก็ได้ที่สมาชิกกลุ่มไม่มีความเชื่อมั่นการดำเนินงาน บางครั้งตัวกรรมการเองทำงานโดยไม่มี ความยุติธรรม เห็นแก่พวกพ้อง จากการสัมภาษณ์ในเชิงคุณภาพและการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม ผู้วิจัยพบว่า “กรรมการกลุ่มต้องได้รับการเสนอชื่อและคัดเลือกจากมติที่ประชุมประจำปี ที่สมาชิกทุกคนต้องรับรอง ซึ่งไม่ได้มาจากการรับสมัครหรือคัดเลือกขึ้นมาลอย ๆ แต่ถ้าจะให้คิดว่าไม่เห็นด้วย เสียทีเดียวก็ไม่ได้ เพราะกรรมการบางคนมีพฤติกรรมที่ส่อไปในประเด็นดังกล่าวได้ จึงไม่ใช่ว่าปัญหาในการดำเนินงานของกลุ่มสะสมทรัพยากรจังหวัดตราด” (กมลพรรณ พรศรีรัตนรักษ์. สัมภาษณ์. 2557)

สาเหตุที่ทำให้สมาชิกกลุ่มไม่ไว้วางใจในการดำเนินงานของคณะกรรมการนั้น การทำงานเห็นแก่พวกพ้องของตนเอง ไม่ให้ความยุติธรรมแก่สมาชิกกลุ่มคนอื่น ๆ การดำเนินงานที่ผิดพลาดของกรรมการก็มีให้เห็นอยู่เป็นระยะเช่นกัน ผลของการผิดพลาดเกิดจากตรวจสอบของกรรมการน้อยไปหรือเป็นเพราะกรรมการไม่มีความรับผิดชอบ หรือกรรมการกลุ่มไม่มีศักยภาพในการทำงานให้เกิดประสิทธิภาพกันแน่ เพราะเนื่องจากระบบการดำเนินงานของกรรมการกลุ่มก็สามารถดำเนินงานมาได้เป็นสิบปี

จากการสัมภาษณ์ในเชิงคุณภาพและการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม ผู้วิจัยพบว่า แนวทางการแก้ไขปัญหานี้ ต้องมีระบบการตรวจสอบของกรรมการกลาง โดยนำหลักธรรมาภิบาลเข้ามาเป็นเครื่องมือในการตรวจสอบ กรรมการกลุ่มต้องส่งการสรุปบัญชีในวันที่ 15 ของทุกเดือน ที่เป็นช่วงระยะเวลาที่เหมาะสม และทุก 3 เดือนก็ต้องได้รับการตรวจบัญชีอีก และที่สำคัญกรรมการกลุ่มทุกคนต้องมีจิตสำนึก มีจิตอาสาที่แท้จริง (กมลพรรณ พรศรีรัตนรักษ์. สัมภาษณ์. 2557)

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

การนำเสนอผลการวิจัยในบทที่ 5 นี้ จะแบ่งหัวข้อการเสนอออกเป็น 4 หัวข้อใหญ่ ๆ ดังนี้

1. วัตถุประสงค์ของการวิจัย
2. สรุปผลการวิจัย
3. การอภิปรายผลการวิจัย
4. ข้อเสนอแนะ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยเรื่อง ปัญหาและมาตรการในการพัฒนาองค์กรประชาสังคมท้องถิ่น : กรณีศึกษากลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ของจังหวัดตราด มีวัตถุประสงค์ดังนี้

1. เพื่อศึกษาปัญหาในการดำเนินงานกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ของจังหวัดตราด
2. เพื่อศึกษาสาเหตุของปัญหาการดำเนินงานกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ของจังหวัดตราด
3. เพื่อศึกษามาตรการในการพัฒนากลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ของจังหวัดตราด

สรุปผลการวิจัย

จากผลการศึกษาสามารถสรุปได้ว่า ปัญหา สาเหตุและมาตรการในการดำเนินงานกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ของจังหวัดตราคนั้น เกิดจากประเด็นต่าง ๆ ของปัญหา 3 ด้าน ดังนี้

ปัญหาหลักด้านพฤติกรรมของสมาชิกกลุ่มในปัจจุบันได้ว่าเป็นปัญหาที่สมาชิกกลุ่มอยู่ในภาวะหนี้สินลักษณะอยู่ในวงจรถัดนี้ กล่าวคือ สมาชิกกลุ่มให้ความสำคัญการกู้เงินมากกว่าการออมเงินในกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ของจังหวัดตราด เมื่อกู้เงินไปแล้วก็ใช้จ่ายโดยไม่มีการวางแผนใช้จ่าย นำไปใช้จ่ายอย่างฟุ่มเฟือย หนี้มีค้ใช้จ่าย หลังจากนั้นเมื่อใช้จ่ายจนเงินหมดไปโดยไม่นำไปลงทุนเพื่อแสวงหารายได้ จึงทำให้มีปัญหาในการใช้หนี้ในเวลาต่อมา เมื่อไม่มีเงินใช้หนี้จึงต้องหาทางไปกู้หนี้ยืมสินเพิ่มอีกเพื่อจะนำเงินที่กู้มาใหม่ไปใช้หนี้เก่าต่อไปเป็นวงจรถัดไปเรื่อย ๆ ไม่รู้จบ

สาเหตุของปัญหาในการที่สมาชิกกลุ่มติดอยู่ในภาวะวงจรถัดนี้ เกิดจากพฤติกรรมการบริหารโภคของสมาชิกกลุ่ม ในรูปแบบบริโภคนิยม กล่าวคือสมาชิกกลุ่มใช้จ่ายอย่างฟุ่มเฟือย เช่น ซื้อของ

เกินความจำเป็น ไม่ได้ใช้ประโยชน์แต่ซื้อเอาไว้เพื่อประดับบารมี เห็นคนอื่นเขามีก็ต้องมีเหมือนคนอื่นเขา เดียวไม่เท่ ล้าสมัย โดยไม่นำเงินที่นำไปใช้ในการลงทุนประกอบอาชีพเพื่อแสวงหารายได้ ผลกำไรเพื่อใช้หนี้ที่กู้มาจะได้มีเงินทุนของตนเองโดยไม่ต้องไปกู้อีก

มาตรการในการแก้ไขปัญหา ในปัจจุบันควรเน้นที่จะให้สมาชิกกลุ่มดำรงชีวิตตามวิถีชีวิตแบบพอเพียง คือกินอยู่อย่างพอดี ประหยัดเรียบง่าย ไม่เบียดเบียนผู้อื่น อย่าอ่อนไหวกับสิ่งแปลกใหม่ อย่าตามคนอื่น สมาชิกกลุ่มต้องให้ความสำคัญกับการออมเงินมากกว่าการกู้เงิน วางแผนในการดำรงชีวิต โดยการทำบัญชีครัวเรือน เมื่อได้เห็นบัญชีที่ใช้จ่ายเกินรายได้ที่ได้มาก็จะสามารถยับยั้งการใช้จ่ายซื้อสินค้าที่ไม่จำเป็นออกไปได้ จะได้มีภูมิคุ้มกันเมื่อเกิดเหตุการณ์ในอนาคตที่เราไม่รู้ว่า จะเกิดอะไรขึ้นและจะส่งผลกระทบต่อเราอย่างไร

ผลการศึกษา สามารถสรุปปัญหาหลักด้านหลักการค้าดำเนินงานของกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ของจังหวัดตราดในปัจจุบันได้ว่า เป็นปัญหาที่กลุ่มไม่สามารถจัดสรรสวัสดิการให้ครอบคลุมแก่สมาชิกได้ ดังนั้นจึงไม่สามารถให้สมาชิกกลุ่มกินคืออยู่ดีได้อย่างทั่วถึง

สาเหตุของปัญหาหลักที่กลุ่มไม่สามารถจัดสวัสดิการให้ครอบคลุมได้ เนื่องมาจากขาดประสิทธิภาพในการเพิ่มรายได้ของกลุ่ม กล่าวคือการทำกองทุนและการลงทุนต่าง ๆ เช่น กองทุนสวัสดิการวันละบาท ที่สมาชิกกลุ่มไม่ได้เข้ากองทุนทุกคน การซื้อของเพื่อแลกกับการให้สวัสดิการ เป็นการขายที่กลุ่มไม่หวังผลกำไรมากและรายได้ส่วนใหญ่ก็จะจัดสรรในรูปแบบการกู้เสียมมากกว่า ที่จะนำมาเป็นเงินปันผลและสวัสดิการที่ครอบคลุมทุกด้านให้แก่สมาชิกได้เต็มที่

มาตรการในการแก้ไขปัญหา กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ของจังหวัดตราด ต้องเพิ่มวิธีการทางธุรกิจมากขึ้น เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด ในขณะเดียวกันพิจารณาเพื่อแสวงหาแหล่งเงินทุนที่ก่อให้เกิดต้นทุนและความเสี่ยงต่ำ การลงทุนทำสินค้าพื้นฐานให้กับสมาชิกกลุ่มโดยการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นการลดความเสี่ยงในการที่จะให้สมาชิกกู้เงินไปแล้วไม่นำไปลงทุนประกอบอาชีพจริง และลดการกู้เงินของสมาชิกกลุ่ม หาผลกำไรจากแหล่งเงินนอกกลุ่มแล้วมาจัดสรรเป็นสวัสดิการให้แก่สมาชิกกลุ่ม

ผลการศึกษา สามารถสรุปปัญหาหลักด้านกรรมการกลุ่มที่ทำงานให้กับกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ของจังหวัดตราด ได้ว่า การทำงานของกรรมการกลุ่มไม่ได้เน้นการทำงานในแนวราบ แบบมีส่วนร่วม แต่เป็นการทำงานกลุ่มแบบกระจุกตัว อยู่ที่ผู้นำหรือผู้นำที่เป็นกรรมการกลุ่ม

สาเหตุของปัญหาดังกล่าวเกิดขึ้นจากกรรมการกลุ่มนั้นมุ่งทำงานให้กับญาติพี่น้อง พรรคพวก เป็นสำคัญ เนื่องจากการถืออำนาจผลประโยชน์ให้แก่ญาติพี่น้อง พรรคพวก กรรมการกันเอง

มาตรการในการแก้ไขปัญหา กรรมการต้องทำงานแนวราบ กล่าวคือ ให้สมาชิกกลุ่มเข้ามามีส่วนร่วมในการทำงานของกลุ่ม เอาผลประโยชน์ส่วนรวมเป็นที่ตั้ง ต้องมีจิตอาสาอย่างแท้จริง

พูดคุยสร้างความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน ต้องรับฟังความคิดเห็นของคนอื่นด้วย ดังนั้นต้องมีการกำหนดระยะเวลาการทำงานของกรรมการกลุ่มเพื่อมีการเปรียบเทียบการทำงานของกรรมการกลุ่มถือเป็นการตรวจสอบการทำงานของกรรมการกลุ่มไปด้วย รับการตรวจสอบจากบุคคลที่เป็นแกนนำของพระอาจารย์สุบิน ปณีโต ในระยะเวลาที่กำหนดเพื่อเป็นการถ่วงดุลการทำงานและนำหลักธรรมาภิบาลมาเป็นเครื่องในการทำงานของกรรมการกลุ่ม

อภิปรายผลการวิจัย

พบว่าผลการศึกษาปัญหาและมาตรการในการพัฒนาองค์กรประชาสังคม : กรณีศึกษากลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ของจังหวัดตราดนั้น สมาชิกกลุ่มต้องให้ความสำคัญกับการออมเงินมากกว่าการกู้เงิน วางแผนในการดำรงชีวิต มีการพัฒนาจิตใจให้ลด ละ เลิก อบายมุข กิเลส ตัณหา ความโกรธ ความหลง รู้จักการประมาณตัวเอง จะได้มีภูมิคุ้มกันเมื่อเกิดเหตุการณ์ในอนาคตที่เราไม่รู้ว่าจะเกิดอะไรขึ้น สอดคล้องกับแนวคิดเกี่ยวกับใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงคำนิยาม ตามคุณลักษณะที่ว่า (ชัยยนต์ ประดิษฐ์ศิลป์, (2557 : 24)

1. ความพอประมาณ หมายถึงความพอดีที่ไม่น้อยเกินไปและไม่มากเกินไป โดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น เช่น การผลิตและการบริโภคที่อยู่ในระดับพอประมาณ
2. การมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว หมายถึงการเตรียมตัวให้พร้อมรับกับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้นโดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่าง ๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคตทั้งใกล้และไกล

โดยใช้กระบวนการเศรษฐกิจพอเพียงเป็นตัวขับเคลื่อน ตามเงื่อนไขที่ว่า

ปลูกจิตสำนึกให้กับสมาชิกกลุ่ม ให้มีความรู้ รู้จริง (ปัญญา) รอบคอบ (สติ) ระมัดระวัง(สติ) หรือปัญญาที่ถูกควบคุมโดยสติ คู่คุณธรรม (สติปัญญา) ชื่อสัตย์ สุจริต อุดหนุน ขยัน (ความเพียร) แบ่งปัน (เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เมตตากรุณา) แล้วนำหลัก ความพอประมาณ ความมีเหตุผล การมีภูมิคุ้มกัน มาเป็นกระบวนการในการดำรงชีวิตของสมาชิกกลุ่ม เพื่อเป็นการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น สร้างภูมิคุ้มกันจากวิกฤติให้แก่สมาชิกกลุ่มและสร้างการพัฒนาของกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ของจังหวัดตราดที่ยั่งยืนต่อไป

โดยกระบวนการทั้งหมดต้องปฏิบัติตามหลักขององค์ประกอบหลักธรรมาภิบาลมาใช้ในการดำเนินงาน คือ

1. หลักนิติธรรม กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ของจังหวัดตราด ต้องมีการปรับเปลี่ยน กฎระเบียบ ข้อบังคับและกติกาต่าง ๆ ให้ทันสมัยและเป็นธรรม ตลอดจนเป็นที่ยอมรับของสมาชิกกลุ่ม โดยมีการยินยอมพร้อมใจและถือปฏิบัติร่วมกันอย่างเสมอภาคและเป็นธรรม มิใช่กระทำกันตามอำเภอใจหรืออำนาจของบุคคล

2. หลักคุณธรรม กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ของจังหวัดตราด ต้องยึดถือและเชื่อมั่นในความถูกต้องดีงาม ตามขนบธรรมเนียมประเพณี โดยการณรงค์เพื่อสร้างค่านิยมที่ดีงามให้สมาชิกกลุ่มถือปฏิบัติ ได้แก่ ความซื่อสัตย์สุจริตความเสียสละ ความอดทนขยันหมั่นเพียร ความมีระเบียบวินัย

3. หลักความโปร่งใส กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ของจังหวัดตราด ต้องทำงานอย่างเปิดเผยอย่างตรงไปตรงมา และสามารถตรวจสอบความถูกต้องได้โดยการปรับปรุงระบบและกลไกการทำงานของกลุ่มให้มีความโปร่งใส สมาชิกกลุ่มได้สะดวก ตลอดจนมีระบบหรือกระบวนการตรวจสอบและประเมินผลที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งจะเป็นการสร้างควมไว้วางใจซึ่งกันและกันและช่วยให้การทำงานของกรรมการกลุ่มปลอดจากการทุจริต

4. หลักความมีส่วนร่วม กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ของจังหวัดตราด ต้องเปิดโอกาสให้สมาชิกกลุ่มมีส่วนร่วมรับรู้ และร่วมเสนอความเห็นในการตัดสินใจสำคัญ ๆ ของกลุ่ม ในช่องทางต่าง ๆ การประชาสัมพันธ์การแสดงผลประชมติหรืออื่น ๆ และจัดการผูกขาดทั้งโดยบุคคลใดบุคคลอื่น ซึ่งจะช่วยให้เกิดความสามัคคีและความร่วมมือกัน

5. หลักความรับผิดชอบ ผู้ทำงานของกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ของจังหวัดตราด ต้องตั้งใจปฏิบัติภารกิจตามหน้าที่อย่างดี ตามที่สมาชิกกลุ่มให้ความไว้วางใจ มีความรับผิดชอบต่อความบกพร่องในหน้าที่การงานที่รับผิดชอบและพร้อมที่จะปรับปรุงแก้ไขได้ทันที่

6. หลักความคุ้มค่า กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ของจังหวัดตราดจะต้องตั้งจุดมุ่งหมายไปที่วัตถุประสงค์ที่จะทำให้สมาชิกกลุ่มดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุข หมกหมั่นหมกหมั่นกันทุกคน การที่จะทำให้กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ของจังหวัดตราดประสบความสำเร็จในการดำเนินงาน การมีส่วนร่วมสมาชิกวางกฎระเบียบการบริหารงานกลุ่ม สามารถจัดสวัสดิการทำให้สมาชิกกลุ่มอยู่ดีกินดี เป็นสุขทุกคน นั้นทำให้กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ประสบความสำเร็จในการดำเนินงาน ตามแนวคิดทฤษฎีการมีส่วนร่วม

โคเฮน และอัฟฮอฟ (Cohen and Uphoff. 1979 : 6) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมของชุมชนไว้ว่า สมาชิกของชุมชนต้องเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องใน 4 มิติ ได้แก่

1. การมีส่วนร่วมการตัดสินใจว่าควรทำอะไรและทำอย่างไร
2. การมีส่วนร่วมเสียสละในการพัฒนา รวมทั้งลงมือปฏิบัติตามที่ได้ตัดสินใจ
3. การมีส่วนร่วมในการแบ่งปันผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงาน
4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผลโครงการ

สรุปได้ว่า ในการที่สมาชิกวางกฎระเบียบการบริหารงานกลุ่ม ให้มีส่วนร่วมคิด ตัดสินใจ และดำเนินงานด้านต่าง ๆ ของกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ของจังหวัดตราด เพื่อสมาชิกได้รับสวัสดิการเกิดประโยชน์และสนองตอบตรงต่อความต้องการของสมาชิกกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ของจังหวัดตราด

ทฤษฎีการใช้วิธีและระบบทางการบริหาร (Administration and Method)

การใช้ระบบบริหารในการระดมความร่วมมือเป็นวิธีหนึ่งที่ยาก เพราะใช้กฎหมาย ระเบียบแบบแผนเป็นเครื่องมือในการดำเนินการ แต่อย่างไรก็ตาม ผลของความร่วมมือยังไม่มีระบบใดที่ดีที่สุดในเรื่องการใช้บริหาร เพราะธรรมชาติของคน ถ้าทำงานตามความสมัครใจอย่างตั้งใจ ไม่มีใครบังคับก็จะทำงานด้วยความรัก แต่ถ้าไม่ควบคุมเลยก็ไม่เป็นไปตามนโยบายและความจำเป็นของรัฐ เพราะการใช้ระบบบริหารเป็นการให้ปฏิบัติตามนโยบายเพื่อให้บรรลุเป้าหมายเพิ่มความคาดหวังผลประโยชน์

ดังนั้น การตรวจสอบการดำเนินงานต้องมีหลักการที่จะสามารถนำไปใช้ได้จริงในช่วงนั้น ถ้าเมื่อไร ไม่สามารถนำหลักการเดิมมาปฏิบัติได้หรือสถานการณ์มีการเปลี่ยนแปลงก็ต้องมีการปรับเปลี่ยนหลักการทันยุคทันสมัยและจะต้องมีการควบคุมการทำงานของกรรมการเพื่อเป็นการถ่วงดุลการทำงาน เมื่อมีการแบ่งบทบาทหน้าที่กันแล้ว ต้องมีการควบคุมตรวจสอบกันอย่างสม่ำเสมอเพื่อให้รับรู้กันอย่างโปร่งใส โดยเฉพาะกิจกรรมการพัฒนาที่เกี่ยวข้องกับการเงิน ถ้าอยู่ในมือเหรียญหรือฝ่ายการเงินเพียงคนเดียว ย่อมทำให้เกิดการรั่วไหลของเงิน การควบคุมตรวจสอบกันและกันจะช่วยให้องค์กรป้องกันปัญหาได้อย่างดี

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

จากข้อค้นพบที่ได้จากการศึกษา ผู้วิจัยเห็นว่าควรมีข้อเสนอแนะที่เป็นนัยยะในเชิงนโยบายที่สำคัญ ดังนี้

1. กลุ่มสาระสังคมศึกษารัฐธรรมนูญของจังหวัดตราด ควรได้รับการพัฒนาด้านความมั่นคงในชีวิตในหลายมิติ เช่น ความมั่นคงด้านรายได้ ด้านสุขภาพและด้านสังคม วัฒนธรรม ให้แก่สมาชิกกลุ่มให้ดีขึ้นมากขึ้นกว่าที่เป็นอยู่ โดยให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับความมั่นคงในชีวิตของมนุษย์ จัดสรรงบประมาณในการสนับสนุนส่งเสริมการพัฒนาศักยภาพกลุ่มเพื่อพัฒนาความมั่นคงในชีวิตของสมาชิกกลุ่ม
2. กลุ่มสาระสังคมศึกษารัฐธรรมนูญของจังหวัดตราดควรปลูกจิตสำนึกการพัฒนาความมั่นคงในชีวิตให้แก่สมาชิกกลุ่มได้ปฏิบัติตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงและควรส่งเสริมความรู้ความเข้าใจในหลักการบริหารของกลุ่ม ให้ความรู้ ความเข้าใจ เพื่อให้สมาชิกได้นำไปประพฤติปฏิบัติให้เหมาะสมกับวิถีชีวิตของสมาชิกกลุ่มในแต่ละพื้นที่และต้องสอดคล้องกับการบริหารจัดการแบบใหม่ที่มุ่งให้ความสำคัญในเรื่อง ดังต่อไปนี้

2.1 การมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่มสาระสังคมศึกษารัฐธรรมนูญ

2.2 การให้ความสำคัญเรื่อง ศิล วัฒนธรรม ตามหลักพระพุทธศาสนา

- 2.3 การยกระดับความรู้ การบริหารจัดการแบบใหม่ โปร่งใส ตรวจสอบได้
- 2.4 การพัฒนาการบริหารจัดการให้สอดคล้องกับเจตนารมณ์ของผู้ก่อตั้งกลุ่มสัจจะ
สะสมทรัพย์
- 2.5 การพัฒนางานฝีมือเพื่อตั้งกลุ่มวิชาชีพเสริมแก่สมาชิกกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์
- 2.6 ให้ความสำคัญเรื่องการประชาสัมพันธ์กิจกรรมของกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์
- 2.7 การปลูกฝังค่านิยมการดำรงชีวิตแบบพอมีพอกิน

แนวทางดังกล่าวเป็นการพัฒนากลุ่มให้มีความเข้มแข็งผู้ความมั่นคงอย่างยั่งยืน เป็นการแสดงให้เห็นถึงประสิทธิภาพการดำเนินงานของกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ของจังหวัดตราด อย่างมีประสิทธิภาพผลสามารถให้สมาชิกกลุ่มมีความมั่นคงในชีวิต หมดหนี้สิน อยู่อย่างมีความสุข อย่างเป็นรูปธรรม

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยในครั้งต่อไป

หากมีการวิจัยครั้งต่อไปควรวิจัยความมั่นคงในชีวิตของสมาชิกกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ของจังหวัดตราด ให้ครอบคลุมในทุก ๆ มิติ ตามหลักของความมั่นคงของมนุษย์ รวมถึง ทำการศึกษาผู้ที่เข้าเป็นสมาชิกกับผู้ที่ไม่ได้เป็นสมาชิกกลุ่ม เพื่อเปรียบเทียบความมั่นคงในชีวิตและเพื่อเห็นถึงความแตกต่าง รวมทั้งอาจเกิดแนวคิดใหม่ ๆ อันจะนำกลับมาปรับปรุง เพื่อหาแนวทางในการสร้างเสริมความมั่นคงในชีวิตของสมาชิกกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ของจังหวัดตราดในระดับต่อไปและการเสนองานวิจัยในครั้งนี้ คิดว่าจะสามารถนำไปพัฒนาการดำเนินงานของกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ของจังหวัดตราด เพื่อให้ทันกับยุคโลกาภิวัตน์และนำไปประยุกต์ใช้ในการเข้าสู่สมาคมอาเซียนและกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ของจังหวัดตราดจะมีความมั่นคง ยั่งยืนต่อไป

บรรณานุกรม

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

บรรณานุกรม

- กมลพรรณ พรศรีรัตนรักษ์ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, นัยนา เมฆะวาทิต เป็นผู้สัมภาษณ์ (2 พฤศจิกายน 2556). ที่ทำการกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์บ้านแหลมอวน จังหวัดตราด.
- กาญจนา แก้วเทพ และกนกศักดิ์ แก้วเทพ. (2530). **อุดมการณ์ แนวคิด และแนวทางการวิเคราะห์วิธี** **วิชา ศึกษาลังคมไทย (ชุดที่ 1)**. กรุงเทพฯ : อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- โกวิท พวงงาม. (2545). **การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน**. กรุงเทพฯ : ม.ป.พ.
- คณะอนุกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง. (2549). **เศรษฐกิจพอเพียงคืออะไร**. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- จตุรงค์ บุญย์รัตนสุนทร. (2542). **พลวัตองค์กรพัฒนาเอกชนไทย**. กรุงเทพฯ : เอ็ดดิสันเพรสโปรดักส์.
- จันทนา บุญสง่า. (2543). **การรวมกลุ่มของประชาชนเพื่ออนุรักษ์คลองแสนแสบศึกษาเฉพาะกรณี** **ชุมชนกมลาไสย กรุงเทพมหานคร**. วิทยานิพนธ์ ร.ม. (รัฐศาสตร์).
กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- จารุวรรณ นันทพงษ์. (2548). **แนวทางการพัฒนาเครือข่ายกลุ่ม/องค์กรประชาชน**.
กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- เฉลิมรัตน์ รักรุ่งเรือง เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, นัยนา เมฆะวาทิต เป็นผู้สัมภาษณ์ (8 พฤศจิกายน 2556).
ที่ทำการกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์บ้านแหลมอวน จังหวัดตราด.
- ชัชวาล ทองดีเลิศ. (2543). **บันทึกฉบับ NGOs**. กรุงเทพฯ : มูลนิธิพัฒนาภาคเหนือ.
- ชัยยนต์ ประดิษฐ์ศิลป์. (2553). **การพัฒนายุทธศาสตร์และการบริหารจัดการที่ดี เพื่อสนับสนุน** **การพัฒนาขีดความสามารถแกนนำของขบวนการชุมชนระดับจังหวัด กรณีจังหวัด** **ตราด**. กรุงเทพฯ : สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน.
- _____. (2556). **ปฏิบัติการทางวิจัย**. (เอกสารประกอบการสอน). จันทบุรี : คณะมนุษยศาสตร์
และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี.
- _____. (2557). **ยุทธศาสตร์การบูรณาการท้องถิ่นชุมชนเพื่อการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง** **ของจังหวัดชายฝั่งทะเลตะวันออกชายแดนไทย-กัมพูชา ในกระแสการเป็นประเทศใน** **ประชาคมอาเซียน**. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.
- ชัยอนันต์ สมุทวณิช. (2539). **รัฐ**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชูจิต เมฆะวาทิต. เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, นัยนา เมฆะวาทิต เป็นผู้สัมภาษณ์ (8 ธันวาคม 2556).
ที่ทำการกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์บ้านธรรมชาตินัน จังหวัดตราด.
- ชูชัย ศุภวงศ์. (2539). **แนวคิด พัฒนาการ และข้อพิจารณาเกี่ยวกับประชาสังคมไทย**.
กรุงเทพฯ : สถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา.

- ธงชัย สภานุชาติ. (2542). การบริหารองค์กรพัฒนาเอกชน. กรุงเทพฯ : มูลนิธิพัฒนาสุขภาพสังคม.
- ธีรยุทธ บุญมี. (2540). ประชาสังคม. กรุงเทพฯ : สายธาร.
- ธีระพงษ์ แก้วหาญ. (2543). กระบวนการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็ง : ประชาคม ประชาสังคม. ขอนแก่น : คลังนานาวิทยา.
- นันทวัฒน์ ปรมาณนท์. (2541). แนวทางในการส่งเสริมการดำเนินการขององค์กรพัฒนาเอกชน : ศึกษาเฉพาะกรณีกฎหมายและระเบียบต่าง ๆ ที่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนา. กรุงเทพฯ : พี.เพรส.
- นิกา ชาลัญจิด เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, นัยนา เมฆะวาทิต เป็นผู้สัมภาษณ์ (20 พฤษภาคม 2557). ที่ทำการกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์บ้านละมับ จังหวัดตราด.
- ประภาส ปิ่นตบแต่ง. (2552). กรอบการวิเคราะห์ทางการเมืองแบบทฤษฎีขบวนการทางสังคม. กรุงเทพฯ : มูลนิธิไฮน์ริค เบิลด์ สำนักงานภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้.
- ประเวศ วะสี. (2532). วิฤทธิหมู่บ้านไทย ทางออกและอนาคตอยู่ที่ไหน. กรุงเทพฯ : หมู่บ้าน.
- ปัทมา ราตรี. (2540). ศักยภาพชุมชนในการพัฒนา : ศึกษากรณี ตำบลหนองไผ่ อำเภอนาจน จังหวัดมหาสารคาม. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. (ไทยคดีศึกษา). มหาสารคาม : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ปาริชาติ วลัยเสถียร และคณะ. (2552). กระบวนการและเทคนิคการทำงานของนักพัฒนา. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- “พระราชบัญญัติสภาองค์กรชุมชน,” (8 กุมภาพันธ์ 2551). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 125. ตอนที่ 31ก. หน้า 26.
- มณีรัตน์ มิตรประสาธ. (2539). การก่อตัวขององค์กรประชาชนกับการเสริมอำนาจประชาชน : ศึกษากรณีชุมชนประมงพื้นบ้าน อำเภอเสถียร จังหวัดตรัง. วิทยานิพนธ์ ร.ม. (รัฐศาสตร์). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. (2557). เศรษฐกิจพอเพียง. (ออนไลน์). แหล่งที่มา : <http://pirun.kps.ku.ac.th/~b5026126/Untitled-3.html>. 25 มีนาคม 2557
- มนตรี เจนวิทย์การ. (2533). สังคมวิทยาการเมือง : การศึกษารัฐศาสตร์แนวกลุ่ม. (เอกสารประกอบการสอน). นนทบุรี : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- มาลี เบ็ญจมะโน. (2546). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนตำบล ศึกษากรณีองค์การบริหารส่วนตำบลห้วยกะปิ. ปัญหาพิเศษ รป.ม. (นโยบายสาธารณะ). ชลบุรี : วิทยาลัยการบริหารรัฐกิจ มหาวิทยาลัยบูรพา.

- เมตตา สีนบุตร. (2548). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานตามโครงการพัฒนา
ศักยภาพหมู่บ้าน/ชุมชน (SML) : ศึกษากรณีหมู่บ้านที่ 4 ตำบลบ้านร่ม อำเภอบ้านไร่ จังหวัด
พระนครศรีอยุธยา. ปัญหาพิเศษ ปร.ม. (นโยบายสาธารณะ). ชลบุรี :
วิทยาลัยการบริหารรัฐกิจ มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ยุพาพร รูปงาม. (2545). การมีส่วนร่วมของข้าราชการ สำนักงานประมาณในการปฏิรูประบบ
ราชการ. ภาคนิพนธ์ ศศ.ม. (พัฒนาศึกษา). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย
สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- ยุวัฒน์ วุฒิมณี. (2534). การพัฒนาชุมชนจากทฤษฎีไปสู่การปฏิบัติ. กรุงเทพฯ : บางกอกบล๊อค.
ราชบัณฑิตยสถาน. (2525). พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525.
กรุงเทพฯ : อักษรเจริญทัศน์.
- ละออง กาญจนานิด เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, นัยนา เมฆะทัต เป็นผู้สัมภาษณ์ (3 ธันวาคม 2556).
ที่ทำการกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ธรรมชาติบน จังหวัดตราด.
- วันรักษ์ มิ่งมณีนาคนิน. (2531). การพัฒนาชนบทไทย. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- วิลาวัลย์ กิตติโกสินทร์. (2548). การรวมกลุ่มเพื่อการพัฒนาของชุมชนชนบท: กรณีศึกษากลุ่ม
ฅาปนกิจบ้านโนนใหญ่ ตำบลก่อเอ้ อำเภอบึงนาราง จังหวัดอุบลราชธานี. วิทยานิพนธ์
ปร.ม. (รัฐประศาสนศาสตร์). อุบลราชธานี : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี.
- สถาบันเทคโนโลยีแห่งเอเชีย. (2542). การบริหารองค์การพัฒนาเอกชน. กรุงเทพฯ :
มูลนิธิพัฒนาสุขภาพสังคม.
- สมชาย พงษ์เทพิน. (2541). สภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของผู้นำกับการทำงานของผู้นำ
เครือข่าย องค์การชุมชนในเขตเมือง ศึกษาเฉพาะกรณีเครือข่ายสหชุมชนนครขอนแก่น
อำเภอมือ จังหวัดขอนแก่น. วิทยานิพนธ์ พ.ม. (พัฒนาชุมชน). กรุงเทพฯ :
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สันติสุข เทศประสิทธิ์. (2534). บทบาทขององค์กรประชาชนในการพัฒนาเศรษฐกิจชนบท :
ศึกษาเฉพาะกรณีกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตบ้านคันทนา. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม.
(การพัฒนาชุมชน). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สุจิตรา วงษ์จันทร์ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, นัยนา เมฆะทัต เป็นผู้สัมภาษณ์ (25 เมษายน 2557).
ที่ทำการกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์บ้านสลัก จังหวัดตราด.
- สุวัฒนา ศรีภิรมย์. (2548). โครงข่ายคุ้มครองทางสังคม ระบบการออมเพื่อสวัสดิการ
และการชราภาพ สำหรับแรงงานนอกระบบ. (เอกสารการเงินการคลังเพื่อสังคม).
กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- อกิน รพีพัฒน์. (2527). การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาชนบทในสภาพสังคมและวัฒนธรรมไทย. กรุงเทพฯ : ศักดิ์โสภณา.
- _____. (2547). การมีส่วนร่วมของประชาชนในงานพัฒนา. กรุงเทพฯ : ศูนย์การศึกษา
นโยบายสาธารณสุข.
- อนันต์ แมนพย์คัม. (2549). การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของ
ชุมชนด้วยกลุ่มัจจะสะสมทรัพย์ เพื่อพัฒนาคุณธรรมครบวงจรชีวิต : กรณีศึกษาบ้าน
หนองน้ำจืด ตำบลท่าพริก อำเภอเมือง จังหวัดตราด. วิทยานิพนธ์ ร.ม. (รัฐศาสตร์).
กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- อนุสรณ์ ลิ้มมณี. (2542). รัฐ สังคม และการเปลี่ยนแปลง: การพิจารณาในเชิงอำนาจ นโยบาย
และเครือข่ายความสัมพันธ์. กรุงเทพฯ : เดือนตุลา.
- อภิชัย พันธเสน. (2549). สังเคราะห์องค์ความรู้เกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง. กรุงเทพฯ : สำนักงาน
กองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- อังคณา อาตะมียะนันท์. (2530). บทบาทขององค์กรพัฒนาเอกชนในการส่งเสริมการพัฒนา
แบบมีส่วนร่วม : กรณีศึกษาโครงการพัฒนาชนบทแควระบม-สี่แยก. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม.
(สังคมวิทยา). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เอกลักษณ์ สุวรรณชัย. (2546). ศึกษาการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการกิจการกลุ่มออมทรัพย์
: กรณีศึกษากลุ่มออมทรัพย์ดีเด่นในจังหวัดสงขลา. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. (ไทยคดีศึกษา).
สงขลา : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยทักษิณ.
- เอนก เหล่าธรรมทัศน์. (2540). “ส่วนรวมที่มีใช้รัฐ : ความหมายของประชาสังคม,”
วารสารธรรมศาสตร์. 24 (2) : 124-151.
- Arnaud, Sales. (1991). “The Private, the Public and Civil Society: Social Realm and Power
Structure,” **International Political Science Review**. 12 (4) : 309.
- Cohen, J.M. and Uphoff, N.T. (1979). **Rural Development Participation : Concept and
Measures for Project Design Implementation and Evaluation**. USA :
Cornell University.

ภาคผนวก

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

ภาคผนวก ก
รายนามผู้ทรงคุณวุฒิ

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

รายนามผู้ทรงคุณวุฒิ

1. ดร.ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์	อาจารย์ประจำผู้ทรงคุณวุฒิ มหาวิทยาลัยบูรพา
2. รศ.ดร.สมศักดิ์ สามักศิธรรม	อาจารย์ประจำคณะพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม
สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
3. รศ.ธงชัย วงศ์ชัยสุวรรณ	อาจารย์ประจำคณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์
มหาวิทยาลัยบูรพา

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

ภาคผนวก ข
หนังสือขอความร่วมมือในการวิจัย

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

ที่ ศธ ๐๕๕๒.๐๕/๓๕๐

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี
อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี
๒๒๐๐๐

๑๓ มิถุนายน ๒๕๕๗

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิ

เรียน รศ.ดร. ธงชัย วงศ์ชัยสุวรรณ

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถามเพื่อการวิจัยและเค้าโครงวิจัยโดยย่อ จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย นางสาวนัยนา เมฆะทัต นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการปกครองท้องถิ่น คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี ได้รับอนุมัติให้ทำภาคนิพนธ์เรื่อง “ปัญหาและมาตรการในการพัฒนาองค์กรประชาสังคมท้องถิ่น : กรณีศึกษากลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ของจังหวัดตราด” ในการนี้หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการปกครองท้องถิ่น คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี พิจารณาเห็นว่าท่านเป็นผู้มีความเชี่ยวชาญในเรื่องดังกล่าวเป็นอย่างดี จึงขอเรียนเชิญท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบความเที่ยงตรงของเครื่องมือที่นักศึกษารวบรวมขึ้นเพื่อใช้ในการวิจัย

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์กรรณิการ์ เพือกนำผล)

คณบดีคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

โทร. ๐ ๘๖๔๔ ๐๓๑๐ ๕

โทรสาร. ๐ ๓๕๔๗ ๑๐๗๕

E-mail:socialRBRU@hotmail.com

ที่ ศธ ๐๕๕๒.๐๕/๓๕๑

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี
อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี
๒๒๐๐๐

๑๓ มิถุนายน ๒๕๕๗

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิ

เรียน รศ.ดร.สมศักดิ์ สามัคคีธรรม

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถามเพื่อการวิจัยและเค้าโครงวิจัยโดยย่อ จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย นางสาวนัยนา เมฆะทัต นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการปกครองท้องถิ่น คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี ได้รับอนุมัติให้ทำภาคนิพนธ์เรื่อง “ปัญหาและมาตรการในการพัฒนาองค์กรประชาสังคมท้องถิ่น : กรณีศึกษากลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ของจังหวัดตราด” ในการนี้หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการปกครองท้องถิ่น คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี พิจารณาเห็นว่าท่านเป็นผู้มีความเชี่ยวชาญในเรื่องดังกล่าวเป็นอย่างดี จึงขอเรียนเชิญท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบความเที่ยงตรงของเครื่องมือที่นักศึกษาสร้างขึ้นเพื่อใช้ในการวิจัย

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์กรรณิการ์ เพื่อนำผล)

คณบดีคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

โทร. ๐ ๘๖๔๔ ๐๓๑๐ ๕

โทรสาร. ๐ ๓๕๔๗ ๑๐๗๕

E-mail:socialRBRU@hotmail.com

ที่ ศธ ๐๕๕๒.๐๕/๓๕๒

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี
อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี
๒๒๐๐๐

๑๓ มิถุนายน ๒๕๕๗

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิ

เรียน ดร.ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถามเพื่อการวิจัยและเค้าโครงวิจัยโดยย่อ จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย นางสาวนัยนา เมฆะทัต นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการปกครองท้องถิ่น คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี ได้รับอนุมัติให้ทำภาคนิพนธ์เรื่อง “ปัญหาและมาตรการในการพัฒนาองค์กรประชาสังคมท้องถิ่น : กรณีศึกษากลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ของจังหวัดตราด” ในการนี้หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการปกครองท้องถิ่น คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี พิจารณาเห็นว่าท่านเป็นผู้มีความเชี่ยวชาญในเรื่องดังกล่าวเป็นอย่างดี จึงขอเรียนเชิญท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบความเที่ยงตรงของเครื่องมือที่นักศึกษารวบรวมขึ้นเพื่อใช้ในการวิจัย

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์กรรณิการ์ เพือกนำผล)

คณบดีคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

โทร. ๐ ๘๖๔๔ ๐๓๑๐ ๕

โทรสาร. ๐ ๓๕๔๗ ๑๐๗๕

E-mail:socialRBRU@hotmail.com

ที่ ศธ ๐๕๕๒.๐๕/๓๔๕

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี
อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี
๒๒๐๐๐

๑๓ มิถุนายน ๒๕๕๗

เรื่อง ขอความร่วมมือในการทำวิจัย

นั้สการ พระสุบิน ปณีโต

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถาม

เนื่องด้วย นางสาวนัยนา เมฆะทัต นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการปกครองท้องถิ่น คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี ได้รับอนุมัติให้ทำภาคนิพนธ์เรื่อง “ปัญหาและมาตรการในการพัฒนาองค์กรประชาสังคมท้องถิ่น : กรณีศึกษากลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ของจังหวัดตราด” ซึ่งผู้วิจัยได้เลือกหน่วยงานของท่านเป็นกลุ่มตัวอย่าง และจำเป็นต้องนำเครื่องมือในการวิจัยมาเก็บรวบรวมข้อมูลกับบุคลากรในเขตพื้นที่ของท่าน คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี จึงขออนุญาตให้ นางสาวนัยนา เมฆะทัต เข้าเก็บรวบรวมข้อมูลกับบุคลากรดังกล่าว

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์กรรณิการ์ เผือกนำผล)

คณบดีคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

โทร. ๐ ๘๖๔๔ ๐๓๑๐ ๕

โทรสาร. ๐ ๓๕๔๓ ๑๐๗๕

E-mail:socialRBRU@hotmail.com

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

ภาคผนวก ค
แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

--	--	--

เรื่อง ปัญหาและมาตรการในการพัฒนาองค์กรประชาสังคมท้องถิ่น : กรณีศึกษากลุ่มสัจจะ
สะสมทรัพย์ของจังหวัดตราด

คำชี้แจง

แบบสอบถามนี้สำหรับสมาชิกกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ของจังหวัดตราด เป็นผู้ตอบโดยมี
วัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาปัญหาและมาตรการในการพัฒนาองค์กรประชาสังคมท้องถิ่น : กรณีศึกษา
กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ของจังหวัดตราด เพื่อความถูกต้องของข้อมูล จึงใคร่ขอความกรุณาจากท่าน
ในการตอบแบบสอบถามครั้งนี้ด้วยความเป็นจริงในแต่ละส่วน

ส่วนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ใน หน้าข้อที่ท่านเลือก

1. เพศ 1. ชาย 2. หญิง
2. อายุ.....ปีเต็ม
3. วุฒิการศึกษา
 - 1. ไม่ได้ศึกษา 2. ประถมศึกษา 3. มัธยมศึกษาตอนต้น
 - 4. มัธยมศึกษาตอนปลาย/ปวช. 5. อนุปริญญา/ปวส. 6.ปริญญาตรี
 - 7. สูงกว่าปริญญาตรีขึ้นไป
4. อาชีพ
 - 1. เกษตรกร 2. รับจ้าง 3. ค้าขาย
 - 4. ข้าราชการ 5. ไม่มีอาชีพ 6. อื่นๆ(ระบุ).....
5. รายได้เฉลี่ยต่อเดือน.....บาท
6. ระยะเวลาการเป็นสมาชิกกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์.....ปี

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

ส่วนที่ 2 ปัญหาในการดำเนินงานของกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ของจังหวัดตราด

ท่านคิดว่าสิ่งต่อไปนี้ เป็นปัญหาที่มีผลต่อการพัฒนา กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ของจังหวัดตราด มากน้อยเพียงใด โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ในช่องว่างขวามือ ซึ่งมีระดับของความเห็น 5 ระดับ ดังนี้
 -เห็นด้วยมาก -ค่อนข้างเห็นด้วย -ไม่แน่ใจ -ค่อนข้างไม่เห็นด้วย - ไม่เห็นด้วยมาก

ประเด็น	ระดับความเห็น				
	เห็นด้วย มาก	ค่อนข้าง เห็นด้วย	ไม่ แน่ใจ	ค่อนข้าง ไม่เห็นด้วย	ไม่เห็น ด้วยมาก
ด้านปัญหาพฤติกรรมของสมาชิกกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์					
1. สมาชิกกลุ่มไม่สามารถลดการกู้เงินนอกระบบได้					
2. สมาชิกกลุ่มเข้าเป็นสมาชิกโดยมีเจตนาได้สิทธิกู้เงินจากกลุ่มมากกว่าสร้างความมั่นคงในชีวิต					
3. สมาชิกกลุ่มในปัจจุบันมีภาระหนี้สินในครัวเรือนเพิ่มมากขึ้น					
4. สมาชิกกลุ่มมีปัญหาไม่สามารถกู้เงินจากกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์เพิ่มได้					
5. สมาชิกกลุ่มมีส่วนร่วม ร่วมตัดสินใจเกี่ยวกับการดำเนินงานของกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์					
6. สมาชิกกู้เงินกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ไปแล้วไม่สามารถชำระหนี้ได้ในแต่ละเดือน					
7. สมาชิกกลุ่มได้รับสวัสดิการไม่เท่าเทียมกัน					
8. สมาชิกกลุ่มติดอยู่ในวงจรเป็นหนี้ไม่รู้จบ					
9. มีสมาชิกกลุ่มกู้เงินกลุ่มเพื่อนำไปปล่อยเงินกู้นอกระบบ					
10. สมาชิกกลุ่มมักกู้เงินมาเพื่อไปใช้หนี้					
11. สมาชิกกลุ่มมีเจตนากู้เงินมากกว่าการออมเงิน					
12. สมาชิกกลุ่มมักไม่มีการวางแผนการใช้จ่ายหรือลดภาระค่าใช้จ่าย					

ประเด็น	ระดับความเห็น				
	เห็นด้วย มาก	ค่อนข้าง เห็นด้วย	ไม่ แน่ใจ	ค่อนข้าง ไม่เห็นด้วย	ไม่เห็น ด้วยมาก
ด้านปัญหาหลักการของกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์					
1.ระบบค้ำประกันทำให้สมาชิกที่ไม่มีปัญหาเรื่องเงินต้องกู้เงินกลุ่มเพื่อป้องกันการหนีหนี้					
2.การไม่ยึดหลักความเท่าเทียมกัน เสมอภาค ทำให้กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ประสบปัญหาในการดำเนินงาน					
3.สมาชิกไม่รู้จักวางแผนการใช้เงินของตนเอง ทำให้กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ประสบปัญหาในการดำเนินงาน					
4.การไม่จัดสรรเงินกำไร โดยให้เงินปันผล และจัดสรรสวัสดิการครอบคลุมตั้งแต่เกิดจนถึงตาย ทำให้กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ประสบปัญหาในการดำเนินงาน					
5.เป็นแหล่งเงินทุนที่ไม่สามารถแก้ปัญหาความเดือดร้อนทำให้กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ประสบปัญหาในการดำเนินงาน					
6.ความยืดหยุ่นการกู้ ส่งใช้เงินกู้ ทำให้กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ประสบปัญหาในการดำเนินงาน					
7.การไม่มีส่วนร่วม สมาชิกไม่ร่วมวางกฎระเบียบการบริหารงานกลุ่ม ทำให้กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ประสบปัญหาในการดำเนินงาน					
8.การไม่จัดสวัสดิการทำให้สมาชิกกลุ่ม อยู่ดีกินดี เป็นสุข ทุกคน ทำให้กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ประสบปัญหาในการดำเนินงาน					

ประเด็น	ระดับความเห็น				
	เห็นด้วย มาก	ค่อนข้าง เห็นด้วย	ไม่ แน่ใจ	ค่อนข้าง ไม่เห็นด้วย	ไม่เห็น ด้วยมาก
ด้านปัญหากรรมการกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์					
1.กรรมการกลุ่มเห็นแก่พวกพ้องตัวเองในการพิจารณาให้เงินกู้					
2.ระบบการตรวจสอบของกรรมการกลางใช้เวลา น้อยไป					
3.สมาชิกส่วนใหญ่ไม่มีความเชื่อมั่นการดำเนินงาน ของกรรมการกลุ่ม					
4.กรรมการกลุ่มอาสาเข้ามาเป็นกรรมการเพื่อหวัง สิทธิที่เหนือกว่าสมาชิกกลุ่ม					
5.กรรมการกลุ่มไม่มีศักยภาพในการทำงานให้เกิด ประสิทธิภาพ					
6.กรรมการกลุ่มส่วนใหญ่ไม่มีความรับผิดชอบ					
7.กรรมการกลุ่มไม่มีความซื่อสัตย์ สุจริต ในการ ดำเนินงานกลุ่ม					
8.ไม่มีการประชุมเพื่อปรึกษาหารือเพื่อเสนอแนะ ปัญหาและแนวทางแก้ไข					
9.ไม่มีการสร้างเครือข่ายการทำงานร่วมกันในแต่ละ กลุ่มทั้งหมด ทำให้กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ประสบ ปัญหาในการดำเนินงานของกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์					

ส่วนที่ 3 ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

ท่านมีความเห็นและข้อเสนอแนะเพิ่มเติมอย่างไรบ้าง นอกเหนือไปจากแบบสัมภาษณ์

ข้างต้น

คำชี้แจง โปรดเติมข้อความลงในช่องว่าง

3.1 ความคิดเห็นเพิ่มเติม

.....

.....

.....

3.2 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

.....

.....

.....

ขอขอบคุณสำหรับความเห็นของท่าน

นัยนา เมฆะทัต

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

ประวัติย่อผู้วิจัย

ชื่อ ชื่อสกุล	นางสาวนัยนา เมฆะทัต
วัน เดือน ปีเกิด	07 มกราคม 2518
สถานที่เกิด	อำเภอเมือง จังหวัดตราด
สถานที่อยู่ปัจจุบัน	36 หมู่ที่ 5 ตำบลคลองใหญ่ อำเภอแหลมงอบ จังหวัดตราด
ตำแหน่งหน้าที่การงานในปัจจุบัน	บุคลากร ระดับ 5
สถานที่ทำงานปัจจุบัน	องค์การบริหารส่วนตำบลท่าโสม อำเภอเขาสมิง จังหวัดตราด
ประวัติการศึกษา	
พ.ศ. 2533	มัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนตราดสรเสริญวิทยาคม
พ.ศ. 2536	มัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนสตรีประเสริฐศิลป์
พ.ศ. 2540	บริหารธุรกิจบัณฑิต บธ.บ. (การตลาด) มหาวิทยาลัยศรีปทุม วิทยาเขตบางเขน
พ.ศ. 2558	รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต รป.ม. (การปกครองท้องถิ่น) มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี